

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sanela Halilović

**Sociološki in organizacijski vidiki umeščanja islamskega kulturnega centra v slovenski
prostor**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sanela Halilović

Mentor: izredni profesor dr. Andrej Rus

Somentor: izredni profesor dr. Marjan Smrke

**Sociološki in organizacijski vidiki umeščanja islamskega kulturnega centra v slovenski
prostor**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

Sociološki in organizacijski vidiki umeščanja islamskega kulturnega centra v slovenski prostor

V Ljubljani bo v kratkem odprt prvi Islamski kulturni center na slovenskih tleh. V magistrskem delu so prikazani sociološki in organizacijski vidiki umeščanja IKC v slovenski prostor. Čeprav v Sloveniji v novejši zgodovini nismo imeli nikakršnih negativnih izkušenj z muslimani, ki so v primerjavi z integracijo v nekatere zahodne družbe v slovensko družbo pravzaprav dobro integrirani, se v delu prebivalstva oziroma javnosti pojavlja negativen odnos. V pričujočem delu ugotavljam, zakaj je temu tako in ali bo mogoče IKC prinesel spremembe v pozitivni smeri oziroma kaj bi morali delati v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji, da bi popravili trenutno podobo muslimanov?

Ker gre za prvi tovrstni objekt, je njegovo delovanje uganka tudi za samo Islamsko skupnost v Republiki Sloveniji. Trenutno se sicer ukvarjajo z izgradnjo, vendar je skrajni čas, da naredijo tudi strategijo in programe za vsaj prvih nekaj let. Največje pomanjkljivosti se zaradi več razlogov kažejo na področju kadrov. V Sloveniji ni izobraževalne ustanove, kjer bi se o islamu lahko izobraževali na takšni ravni, da bi lahko po izobraževanju pridobili ustrezne kvalifikacije za verskega uslužbenca v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji. V Islamski skupnosti morajo torej velik del kadrov uvažati iz tujine. Druga težava je finančne narave, saj si v Islamski skupnosti ne morejo privoščiti velikega povečanja števila zaposlenih. Drugi del magistrskega dela se ukvarja z vprašanji, kako naj v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji racionalizirajo področje kadrov, izkoristijo ostale oblike dela (avtorske in podjemne pogodbe, študentsko delo ipd.) ter maksimalno izkoristijo potencial, ki ga imajo v prostovoljcih.

Ključne besede: Islamski kulturni center, Islamska skupnost v Republiki Sloveniji, Slovenska muslimanska skupnost, muslimani, organizacijska ureditev, kadri

The sociological and organisational aspects of positioning the Islamic Religious and Cultural Centre in the Slovene space

Ljubljana is about to open the doors of the first Islamic Religious and Cultural Centre in Slovenia shortly. The Master thesis tries to present the sociological and organisational aspects of positioning such a centre into Slovene space. Although recent Slovene history shows no record of negative experience with Muslims, who are in comparison to their integration into some other western societies, well integrated into Slovene society, a part of Slovene population or public still maintains a negative attitude. The existent work examines reasons for the above stated and explores whether the Islamic Religious and Cultural Centre will bring positive changes, or rather what should the Islamic Community in the Republic of Slovenia be doing to improve the current image of Muslims, which is quite represented in Slovene society. Since this is the first object of such nature in Slovenia, its functioning is a mystery to the Islamic Community in the Republic of Slovenia itself. Their current focus is on building the centre, but it is high time they prepare a strategy and programmes for at least the first couple of years. Their biggest lack is in the field of human resources, for various reasons. Slovenia offers no educational institutions which would educate people about Islam on such a level that would provide them with an adequate certificate of a religious employee in the Islamic Community in the Republic of Slovenia. Therefore the community is forced to import a vast part of its human resources from abroad. The second problem is of financial nature, because the community cannot afford to increase its number of employees. The second part of thesis deals with questions how the Islamic Community in the Republic of Slovenia can rationalise their human resource field, take advantage of other forms of work (copyright contract, work contract, student work etc.) as well as maximise the potential of their volunteers.

Key words: Islamic Religious and Cultural Centre, Islamic Community in the Republic of Slovenia, the Muslim Community of Slovenia, Muslims, organisational arrangement, human resources

KAZALO

UVOD	8
1 MUSLIMANI V SLOVENIJI	14
1.1 KRONOLOŠKI PREGLED ŽIVLJENJA MUSLIMANOV NA OBMOČJU DANAŠNJE REPUBLIKE SLOVENIJE	18
1.1.1 <i>Obdobje do osamosvojitve Republike Slovenije</i>	18
1.1.2 <i>Muslimani v samostojni Republiki Sloveniji</i>	19
1.1.3 <i>Muslimani v Sloveniji skozi prizmo begunsko-migrantske krize</i>	25
1.2 SKUPNOSTI MUSLIMANOV V SLOVENIJI	27
1.2.1 <i>Islamska skupnost v Republiki Sloveniji</i>	28
1.2.2 <i>Slovenska muslimanska skupnost</i>	33
1.2.3 <i>Ostala združenja muslimanov v Sloveniji</i>	37
1.3 IZGRADNJA ISLAMSKEGA VERSKEGA OBJEKTA	37
1.3.1 <i>Prva iniciativa za izgradnjo verskega objekta v Sloveniji</i>	40
1.3.2 <i>Poskusi pridobitve potrebnih dovoljenj za izgradnjo islamskega verskega objekta v Sloveniji</i>	40
1.3.3 <i>Gradnja Islamskega kulturnega centra</i>	41
2 KREPITEV RELIGIJE?	43
3 EKSPANZIJA ISLAMA?	48
3.1 EVROISLAM?.....	50
3.2 BEGUNSKO-MIGRANTSKI VAL.....	58
4 RELIGIJSKO-KULTURNI CENTRI	61
4.1 REPUBLIKE NEKDANJE JUGOSLAVIJE	63
4.1.1 <i>Bosna in Hercegovina</i>	63
4.1.2 <i>Hrvaška</i>	65
4.1.3 <i>Srbija</i>	68
4.1.4 <i>Črna gora</i>	71
4.1.5 <i>Makedonija</i>	71
4.2 DRŽAVE V ZAHODNI EVROPI.....	72
4.2.1 <i>Nemčija</i>	74
4.2.2 <i>Velika Britanija</i>	77
4.2.3 <i>Francija</i>	80
5 KADROVSKA STRUKTURA ISLAMSKE SKUPNOSTI V REPUBLIKI SLOVENIJI	82

5.1	PRIKAZ KADROVSKE STRUKTURE DO LETA 2006.....	82
5.2	KADROVSKA STRUKTURA PO LETU 2006	86
5.3	(NE)URESNIČENI CILJI IZ LETA 2006 S PODROČJA KADROV	87
6	PROJEKTI, KI SE BODO IZVAJALI V ISLAMSKEM KULTURNEM CENTRU	89
6.1	TRENTNI PROJEKTI, KI JIH IZVAJA ISLAMSKA SKUPNOST V REPUBLIKI SLOVENIJI IN VANJE VPETI KADRI.....	90
6.2	NAČRTOVANI PROJEKTI ISLAMSKE SKUPNOSTI V REPUBLIKI SLOVENIJI DO IZGRADNJE IKC IN ZANJE POTREBNI KADRI..	91
6.3	NAČRTOVANI PROJEKTI, KI SE BODO IZVAJALI V IKC IN ZANJE POTREBNI KADRI	92
7	KADROVSKI NAČRT ZA ISLAMSKI KULTURNI CENTER	94
7.1	ANALIZA TRENUTNE KADROVSKE SLIKE IN NJENA RACIONALIZACIJA	94
7.2	VKLJUČITEV PROSTOVOLJCEV V PROJEKTE IN KOORDINACIJA NJIHOVEGA DELA.....	98
7.3	POGODBENO DELO.....	99
7.4	OSTALE OBLIKE DELA	100
7.5	NOVO ZAPOSLOVANJE – PROFIL POTREBNIH KADROV	101
8	SKLEP	107
9	LITERATURA	109
	PRILOGA A: AKT O SISTEMATIZACIJI DELOVNIH MEST V ISLAMSKI SKUPNOSTI V REPUBLIKI SLOVENIJI	115
	PRILOGA B: AKT O SISTEMATIZACIJI DELOVNIH MEST V ISLAMSKI SKUPNOSTI V REPUBLIKI SLOVENIJI PO	
	OTVORITVI IKC – PREDLOG	118

KAZALO TABEL

TABELA 1.1: ETNIČNA STRUKTURA ISLAMSKE SKUPNOSTI V REPUBLIKI SLOVENIJI	14
TABELA 1.2: ZAUPANJE PRIPADNIKOM DOLOČENE RELIGIJE.....	24

KAZALO SLIK

SLIKA 7.1: ORGANIZACIJE POD OKRILIEM ISLAMSKE SKUPNOSTI V REPUBLIKI SLOVENIJI	95
SLIKA 7.2: ORGANIGRAM ISLAMSKE SKUPNOSTI V REPUBLIKI SLOVENIJI	96
SLIKA 7.3: PREDLOG ORGANIGRAMA ISLAMSKE SKUPNOSTI V REPUBLIKI SLOVENIJI	105

UVOD

Ustvarjanje pogojev za izgradnjo Islamskega kulturnega centra (IKC) je bil projekt, ki je trajal več desetletij. Sama izgradnja je projekt, ki trenutno poteka in je več ali manj dorečen. Projekt, ki šele sledi, je vzpostavitev programov in dejavnosti, ki bodo omogočili samo delovanje IKC. Za Islamsko skupnost v Republiki Sloveniji je to velik izziv. Kako poskrbeti, da bo IKC živel, služil namenu in se ne nazadnje financiral? Kakšen bo vpliv tega objekta na muslimane v Sloveniji ter širšo skupnost? Skoraj neverjetno je, da je od prve iniciative za izgradnjo objekta, v katerem bi slovenski muslimani opravljali molitve, do njegove gradnje minilo pol stoletja. Še toliko bolj, ker so v šestdesetih letih prejšnjega stoletja muslimani v Slovenijo prihajali iz republik nekdanje Jugoslavije, torej je šlo le za selitev znotraj države. V vseh ostalih republikah nekdanje Jugoslavije so imeli džamije oziroma jih imajo še vedno, le v Sloveniji ne.

Slovenski mufti prof. dr. Nedžad Grabus pravi: »Slovensko ozemlje ima večstoletne stike z muslimani. Vse do avstro-ogrsko okupacije Bosne in Hercegovine leta 1878 so bili ti stiki negativno obarvani in zaznamovani z vladavino Osmanskega cesarstva v največjemu delu Balkanskega polotoka.« (2011, 10) Tudi Pašić pride do podobne ugotovitve: »Zgodovina (vojaških) stikov med Slovenci in Turki je situirala negativne slovenske predsodke do muslimanov v zgodovinski kontekst. Ti predsodki so še vedno prisotni v slovenski družbi¹.« (2006, 70) Je razlog za odlašanje z izgradnjo muslimanskega verskega objekta le v tako oddaljeni zgodovini ali še kje drugje? O sliki, ki jo imajo o muslimanih na Zahodu, govori tudi Črnič: »Ljudskim množicam Zahoda beseda islam prikliče pred oči predvsem mrke podobe bradatih moških, ki so v svoji fanatični veri zaradi nepojmljivega sovraštva do sodobnega sekularnega sveta in njihovih vrednot za uveljavljanje svojega prav brez pomislekov pripravljeni žrtvovati tudi svoje življenje.« (2005, 238) »Evropejci se nikoli niso bali hinduizma ali budizma niti jih nihče ni skušal s tema religijama ustrahovati. Kljub ali ravno zaradi njegove geografske bližine in religijske podobnosti je bil strah pred islamom normalen občutek in odlično sredstvo mobilizacije.« (Neimarlija, 2005, 431) Tudi ameriški sociolog religije Krishnan Kumar pravi: »Evidentno je, da sta glavna razloga za strah in sovražnost Evrope do muslimanskih ljudstev strah in tesnoba, ki izvirata iz bližine. Muslimani

---

¹ Tudi Vobič Arlič govori o negativni konotaciji: muslimani kot Bosanci/Bošnjaki/Balkanci ali muslimani kot Turki.

so namreč sodelovali pri formaciji Evrope, in sicer ne le kot drugi in drugačni, temveč tudi neposredno kot filozofi, znanstveniki in učenjaki.« (v Osolnik 2003, 697) Je odnos do muslimanov v Sloveniji bolj podoben odnosu zahodnih držav ali odnosu, kot ga imajo v republikah nekdanje skupne države? »Številni Evropejci vidijo islam kot tujo religijo. Pa ni. Islam ni arabski, turški ali pakistanski. Islam nima nič z etničnim izvorom ali vzhodno kulturo. Islam je in je vedno bil kategorično univerzalen, veljaven enako za vsa ljudstva na vseh koncih sveta.« (Bewley v Petkovšek 2013, 142)

Ko govorimo o muslimanih na Zahodu, nikakor ne moremo govoriti o eni sami muslimanski skupnosti². Ti ljudje prihajajo iz več držav, pripadajo več etničnim skupnostim, imajo različno kulturo in jezik, različen pogled na vero in svet. Današnji muslimani v Zahodni Evropi so, kot pravi Osolnik, »predvsem most med obema civilizacijama, hkrati pa tudi populacija, na kateri se lomijo kopja predsodkov in antagonizma med njima.« (2003, 697)

Iz zgornjih citatov bi lahko mogoče prehitro sklepali, da je stanje takšno že od nekdaj in bo za vedno tako tudi ostalo, saj traja že več stoletij. A dejstvo je, da muslimani v Evropi in torej tudi Sloveniji so. Ne moremo se torej kar sprijazniti z islamofobijo na eni in popolnim zavračanjem integracije v zahodno kulturo na drugi strani. Ramadan pravi: »Ustvarjanje multidimenzionalnih partnerstev je eden od ključev za prihodnost: ne samo, da bo to potrdilo, da tudi drugi imajo enake vrednote kot muslimani, temveč bo omogočilo, da njihovi sodržavljanji lažje dojamejo, kako in zakaj prisotnost muslimanov na Zahodu, njihovih organizacij in prepričanj o družbenem delovanju pravzaprav bogati njim skupno družbo.« (2004, 197) Nadalje pravi, da morajo muslimani na temelju svojega verovanja in svetih besedil razviti razumevanje zahodnega konteksta, kar jim bo omogočilo ravno tisto, kar so muslimani skozi zgodovino počeli – da bodo iz kulture, v kateri živijo, v svojo lastno integrirali vse, kar ni v nasprotju z islamom. (2004, 269) Predlaga, da skupnosti vernikov združijo svoje moči in oblikujejo novo muslimansko osebnost, osebnost z globoko, inteligentno duhovnostjo, kritičnim neodvisnim umom, svobodno in odločno voljo in z več samozavesti pri izbirah, ki jih dela. Takšen razvoj sicer zahteva, da spoznamo svoje izvore in okolico, v kateri smo, njeno logiko, psihologijo in dinamiko. »Z drugimi besedami, to zahteva, da smo tukaj, resnično obstajamo tukaj in iz samega srca zahodne kulture poiščemo način, da se ohranimo, prekosimo sami sebe in postanemo zmožni dajati lastni doprinos.«

---

² Že v Sloveniji sta pri Uradu za verske skupnosti registrirani dve, Islamska skupnost Slovenije in Muslimanska skupnost Slovenije.

(Ramadan 2004, 275) Pravi tudi, da je najbolj moder začetek dialoga koncentracija na izobraževanje in skupne projekte, s sodelovanjem in doseganjem vsaj medsebojnega sprejemanja pravice do obstoja drugega (2004, 141). Predlaga, da nehamo na Zahod uvažati pedagoške metode in učne načrte iz muslimanskih držav in osmislimo lastne projekte in programe, ki so prilagojeni realnosti, v kateri muslimani na Zahodu živijo (2004, 162).

V magistrskem delu bom preučevala vključenost muslimanov v slovenski prostor skozi zgodovino, naredila sliko trenutnega stanja in projekcijo za prihodnost, s poudarkom vpliva IKC. V Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji pričakujejo, da bo imel IKC po odprtju velik vpliv na slovensko okolje. Grabus pravi, da: »je džamija v določenem smislu enako pomembna tako za državo Slovenijo kot tudi za Islamsko skupnost, ker postavlja vprašanje o kredibilnosti demokracije in predanosti načelom spoštovanja človekovih pravic, spoštovanja pravnega reda Republike Slovenije itd.« (2011, 19). V publikaciji, ki so jo izdali ob otvoritvi Islamskega centra na Reki, so zapisali, da izkustvo zagrebškega Islamskega centra kot tudi številnih drugih centrov v Zahodni Evropi, kot so rimski, dunajski, pariški in madridski, dokazuje, kako takšni urbanistično-arhitektonski modeli zelo uspešno funkcionirajo. Ali so uspešni tudi v drugih, bolj družboslovnih področjih? Tule pravi, da lahko zelo pogosto ravno v osrednjih džamijah oziroma verskih objektih začutimo duh konkretne družbe, v tem primeru muslimanov, lahko opazujemo pretok idej in čustev določenih skupin.

Na osnovi literature in pogovorov s prvim slovenskim muftijem in ustanoviteljem Slovenske muslimanske skupnosti gospodom Đogićem, sedanjim muftijem prof. dr. Grabusom in tajnikom Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji gospodom Porićem bom ugotavljala, zakaj je imela Islamska skupnost v Republiki Sloveniji toliko težav pri gradnji lastnega objekta. Naredila bom primerjavo z islamskimi centri na Hrvaškem. Slovenijo bom primerjala tudi z Bosno in Hercegovino, ki je država, iz katere prihaja večina slovenskih muslimanov in je Islamska skupnost v Republiki Sloveniji še danes tesno povezana z njo. Posebej je potrebno poudariti, da je Islamska skupnost danes in najverjetneje bo tako ostalo še kar nekaj časa kadrovsko skoraj popolnoma odvisna od izobraževalnih ustanov v Bosni in Hercegovini. V Sloveniji namreč nimamo nobene izobraževalne ustanove, v kateri bi izobraževali strokovnjake s področja islama. Kadri, ki bodisi prihajajo iz Bosne bodisi gredo tja le na šolanje, so za večino muslimanov v Sloveniji edini sprejemljivi, tako zaradi teološke usmeritve kot tudi zaradi jezika, ki ga govorijo. Na kratko bom omenila tudi nekatere zahodnoevropske države. Nemčijo zato, ker tam živi veliko muslimanov, ki imajo enako

poreklo kot muslimani v Sloveniji, vendar ne tvorijo večine muslimanov. Ravno tako bom pisala o Veliki Britaniji in Franciji kot državah Evropske unije, kjer živi največ muslimanov. Tukaj bom naredila le pregled, v čem se življenje in organiziranost muslimanov v teh državah razlikuje od našega okolja.

Glavni cilj mojega magistrskega dela je ugotoviti, zakaj je bilo v Sloveniji potrebnih več kot petdeset let, da so lahko muslimani začeli graditi svoj center. Skušala bom poiskati specifične slovenskega prostora, zaradi katerih se je z gradnjo tako dolgo odlašalo. Poleg socioloških dejavnikov bom preučevala tudi organizacijske specifične Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji, saj ta še vedno ohranja močno povezanost z Islamsko skupnostjo v Bosni in Hercegovini, kar ne velja za islamske skupnosti v ostalih republikah nekdanje skupne države. Število muslimanov v Evropi je v porastu, predvsem zaradi priseljevanja. Njihovo navajanje na Evropo je v veliki meri odvisno od države porekla in islamske doktrine, ki se je v njihovi domovini držijo. Za razliko od Slovenije, kjer ima velika večina muslimanov relativno enotno poreklo (Bosna in Hercegovina, Makedonija, Sandžak, Kosovo, Albanija) in se posledično sklicuje na enak, torej turški, vir islama oziroma sledi hanefijski pravni šoli, se v večini evropskih držav muslimani delijo v precej skupin. Na osnovi teh delitev nastaja tudi več islamskih centrov, katerih delovanja in ideologije se precej razlikujejo. Več o tem bom pisala v poglavjih o krepitvi religije in ekspanziji islama.

V zadnjem delu bom najprej predstavila kadrovske slike Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji v preteklosti do leta 2006, posebej bom analizirala spremembe, ki jih je po letu 2006 vpeljal sedanji mufti prof. dr. Nedžad Grabus, in seveda današnje stanje oziroma sintezo, koliko od zastavljenih ciljev so uspeli realizirati.

O projektih, ki jih načrtujejo v skupnostih, ko bo IKC zgrajen, se bom pogovorila z zgoraj omenjenimi odgovornimi osebami, sama pa bom poskušala na osnovi izkušenj iz drugih držav in z lastnimi idejami dodati predloge projektov oziroma dejavnosti, ki bi jih v IKC lahko izvajali. Ukvarjala se bom s programi, ki jih nameravajo nuditi in tudi sama predlagala nekatere. V tem delu se bom lotila predvsem organizacijske in kadrovske strukture Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji, saj tako prejšnje kot sedanje vodstvo ocenjuje, da se ravno na tem področju pojavlja največ pomanjkljivosti. Glede na to, da pričakujejo, da bo IKC pričel z delovanjem v roku dveh let, bo potrebno zelo kmalu odgovoriti na nekaj ključnih vprašanj: kdo bo vodil delovanje centra (organizacijsko, pravno, finančno, kadrovske, ...), kakšne profile kadrov bodo potrebovali in koliko zaposlenih si bodo lahko finančno privoščili?

Kakšne bodo potrebe po prostovoljcih, študentih, pogodbenih delavcih? Za katere dejavnosti bo smiselno poseči po zunanjih izvajalcih? Kako bodo usklajevali delovanja teh zelo heterogenih kadrovskih skupin: teologi, strokovnjaki neteoloških usmeritev, operativni delavci, prostovoljci, študenti, pogodbeni delavci, ...

V duhu racionalnega delovanja centra na vseh področjih bom najprej naredila analizo in na tej osnovi potem tudi predlog za prihodnost za obstoječe kadre. Poiskala bom eventualne kadrovske rezerve, ki jih skupnost ima. Naslednji del bo namenjen prostovoljcem, pogodbenim delom, študentskemu delu in ostalim podobnim oblikam. Na koncu bom, spet optimizirano in glede na realne finančne zmožnosti skupnosti, oblikovala še predlog, katere kadre bo potrebno zaposliti.

Moj cilj je torej postaviti organizacijsko strukturo Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji, ki bo usklajena s pravnim redom Republike Slovenije in Statutom Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji in bo delovala strokovno, transparentno ter aktivno prispevala k slovenski družbi, katere enakovredni člani so tudi muslimani. Zakaj je to sploh izziv oziroma predmet znanstvenega dela? Ker gre za skupnost, ki se je petdeset let borila za dovoljenje za izgradnjo ustreznega objekta za opravljanje verskih dejavnosti (kar je načeloma zagotovljeno že v Ustavi Republike Slovenije) in je velika uganka, zakaj vse do zdaj pri tem ni bila uspešna. Ker gre za skupnost, ki nima možnosti izobraževati glavnine svojih kadrov v državi, kjer deluje, in jih mora »uvažati« iz tujine. Tukaj se poraja vprašanje, kako ti kadri, ki niso, vsaj ob prihodu, del slovenskega okolja, razumejo življenje muslimanov v Sloveniji in v katero smer bo potekala njihova verska vzgoja teh ljudi. Muslimani v Sloveniji nasploh imajo veliko težav v medverskem dialogu, saj primanjkuje usposobljenih kadrov, ki bi bili sposobni ustrezno predstavljati in artikulirati moderne islamske poglede na določena vprašanja. (Grabus 2011, 121)

Kot sem že napisala, Islamsko skupnost v Republiki Sloveniji čaka veliko izzivov, saj je objekt IKC zastavljen zelo široko. Zaradi začetka gradnje in kasneje tudi samega delovanja IKC se bo po njihovih dosedanjih izkušnjah ob selitvah v večje objekte število članov/podpornikov ter uporabnikov storitev Islamske skupnosti povečalo. Ena od ambicij Islamske skupnosti je, da bi se z izgradnjo centra in posledično izvajanjem vseh dejavnosti v teh objektih širši javnosti uspelo prikazati delovanje skupnosti kot bolj odprto, transparentno in manj strah vzbujajoče.

Raziskovalna vprašanja, s katerimi se bom v magistrskem delu ukvarjala, so:

1. Islamska skupnost se trenutno spopada z velikim izzivom, kako omogočiti dolgoročno delovanje Islamskega kulturnega centra in s tem upravičiti pol stoletja pričakovano izgradnjo. Ali trenutna kadrovska slika omogoča realizacijo ambiciozno zastavljenih ciljev Skupnosti? Kako bodo reševali težave zaradi pomanjkanja kadrov? Na kak način bodo zagotavljali sredstva za nove zaposlitve?
2. Pri izbiri kadrov bo potrebno postaviti prioritete kriterije kadrovanja. Do katere mere bodo pri izbiri kadrov prevladovali teološki in do katere mere profesionalni kriteriji in strokovnost? Ali bodo v Skupnosti skrbeli za sistematično usmerjeno integracijo kadrov iz tujine v slovensko okolje ali se bodo kot Skupnost zapirali in distancirali od širšega okolja?

Pri pisanju magistrskega dela bom uporabljala opisno in primerjalno metodo. Naslanjala se bom tako na domače kot tuje izkušnje ter seveda dostopno tujo in domačo literaturo s tega področja. Naredila bom intervjuje s ključnimi ljudmi, ki zastopajo muslimane v Sloveniji. Rdeča nit drugega dela magistrskega dela bo izdelava kadrovskega načrta delovanja IKC. V Sloveniji izkušenj na tem področju še nimamo, zato bom najprej naredila pregled delovanja podobnih objektov v tujini, nato bom z deduktivno metodo prešla na predstavitev lastnega kadrovskega načrta IKC v Sloveniji. V delu, ki se nanaša na Slovensko muslimansko skupnost in trenutno ter načrtovano delovanje Islamske skupnosti, bom uporabila metodo polstrukturiranega intervjuja s kreatorji kadrovske politike centra. Ko bom ugotavljala, katere kriterije v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji upoštevajo oziroma bodo upoštevali pri izbiri kadrov, bom uporabila tudi metodo opazovanja, analize in polstrukturiranega intervjuja. Analizirala bom veljavno slovensko zakonodajo s področja delovnih razmerij in zaposlovanja. Analizirala bom torej primarne in sekundarne vire.

1 MUSLIMANI V SLOVENIJI

Po številu vernikov so muslimani za katoliki druga največja verska skupnost v državi³. Po poreklu je več kot 73 % muslimanov iz Bosne in Hercegovine, sledijo Albanci z 12 %⁴. Teršek ocenjuje, da so muslimani, še posebej mlajši, precej dobro prilagojeni slovenskemu okolju.

Pašić pravi, da ravno geografska bližina omogoča tem ljudem ohranjati stike s prvo domovino (2006, 17). Kaj pa ta stik pomeni za njihovo življenje v Sloveniji? Dojemajo Slovenijo kot svojo drugo domovino ali le kot državo, kjer služijo kruh? Nekdanji slovenski mufti Đogić je v svoji knjigi *Ustavite IZstopam*⁵ (IZ kot kratica Islamska zajednica/skupnost) zahteval reformo Islamske skupnosti tudi zaradi njene etnične slike, saj po njegovem mnenju neupravičeno dominira »bosanski element«. (2006, 147) V tistem času je bilo v skupnosti 11 imamov, tajnik in mufti – vsi Bošnjaki. Po podatkih, ki jih navaja, pa vsaj četrtnina ljudi v Islamski skupnosti ni bosanskega porekla⁶ (glej tabelo 1.1).

Tabela 1.1: Etnična struktura Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji

Bošnjaki (Muslimani/Bosanci)	74 %
Albanci	12 %
Slovenci	7 %
Romi	1,8 %
Neopredeljeni	1,5 %
Črnogorci	1,3 %
Makedonci	1,1 %
Ostali (Turki, Arabci itd.)	1 %

Vir: Đogić (2006, 147).

To dejstvo se mu je zdelo nepravilno in tudi potencialno nevarno, saj bi lahko v prihodnosti pripeljalo do nastajanja novih skupnosti, ker bi se nekateri čutili odrinjene iz Islamske skupnosti. Poudarja, da verska skupnost ne bi smela imeti ključnih vezi z etničnim

³ Zelo blizu so še pravoslavci in protestanti.

⁴ Vobič Arlič navaja drugačen podatek. Pravi, da je 96 % muslimanov v Sloveniji po narodnosti Bošnjakov (2007, 114).

⁵ Naslov v izvirniku je *Zaustavite IZlazim*. Kot sam avtor pravi, je bilo besedilo, ki je objavljeno kot knjiga, prvotno mišljeno kot poročilo za takratnega reis ul ulemo dr. Cerića.

⁶ V tabeli so prikazani podatki iz popisa prebivalstva leta 2002.

dejavnikom, saj gre za dve popolnoma različni kategoriji. Pravi, da mora biti v verski skupnosti versko nad etničnim. Predlaga, da se Islamska skupnost razvija s smeri »slovenskosti« (ne zato, da bi imela zvezo s slovensko etničnostjo), predvsem zato da se omogoči čim lažja integracija muslimanov v slovensko okolje. »Pripomogla bi k temu, da muslimani v Sloveniji prenehajo simulirati življenje, temveč ga začnejo živeti. Kulturna podvojenost bi se končno pričela zdraviti s »prizemljitvijo« na tleh »slovenske verske skupnosti«. Islamsko skupnost je treba izvleči iz kategorije »verskega emigrantskega kluba.« (2006, 148). Tu poudarja nevarnost, da bodo muslimani za vedno ostali izolirana celota, ki je začasno tu, odtujena od države porekla in od države bivanja. Integracijo razume kot močno sodelovanje z lokalnim okoljem, getoizacijo pa kot sodelovanje z nekdanjim okoljem. Integracija pomeni sprejemanje odgovornosti in mentalno dozorevanje, getoizacija pa ravno nasprotno, izogibanje odgovornosti in ohranjanje stanja nezrelosti. Po njegovem je getoizacija »proces, v katerem sami sebe zreducirate na konzumenta/uporabnika (nasprotje od proizvajalca), sprejemnika, posnemovalca, kopijo. V tem procesu ne postanete nič ... Getoizirana oseba le prejema, drugi ga polnijo, nima nič svojega, nič ne poskuša, nič ne počne.« (2006, 148)⁷ Poleg že navedenega v getoizaciji vidi nevarnost zapiranja skupnosti. Meni, da nima nihče pravice v imenu skupnosti graditi zidov in hkrati pričakovati, da bo lokalno okolje zaupljivo in odprto do skupnosti. Želi, da bi bili muslimani del tradicije slovenske države in družbe. O slovenskih muslimanih pravi, da so večinoma iskreni in častni ljudje, ki so bili desetletja pod vplivom manipulatorjev. Člani Islamske skupnosti so ogledalo celotnega stanja, zato predlaga, da se v prihodnosti več pozornosti posveti krepitevi zavesti posameznika. S tem misli seveda na versko zavest. Približati bi jim bilo treba tako njihove odgovornosti kot tudi moč lastnega udejstvovanja. V tem vidi recept za boljšo Islamsko skupnost v Republiki Sloveniji. Iz lastnih izkušenj lahko rečem, da nemalokrat slišim kritike na račun delovanja Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji, kjer ljudje verjamejo, da kot člani nimajo nobene možnosti vplivati na organizacijo, niti s konstruktivno kritiko. Tukaj vidimo potencialni odgovor na vprašanje, o katerem bom sicer pisala kasneje – zakaj je velik potencial izobraženih muslimanov s strani Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji neizkoriščen?

---

⁷ Avtor zase pravi, da bi bilo nesprejemljivo in nemoralno, če denimo po 30 letih življenja v Ljubljani ne bi postal Ljubljančan.

Kakšen je pa odnos slovenske družbe do muslimanov oziroma gradnje IKC? O trenutni sliki bom pisala v poglavju o begunsko-migrantski krizi, tu pa bolj o času, ko je pridobitev dovoljenj za gradnjo IKC postala otipljiva oziroma zelo blizu. V članku iz leta 2008, v katerem se Smrke in Hafner-Fink ukvarjata s socialno distanco do določenih družbenih manjšin⁸, sta ugotovila, da na vprašanje, koga ne bi želeli imeti za soseda, vprašani Slovenci⁹ odgovarjajo: homoseksualcev (44,30 %), Romov (36,60 %), ljudi z aidsom (33,20 %), muslimanov (22,60 %), Židov (16,80 %), priseljencev, tujih delavcev (16 %) in ljudi druge rase (12 %). Po teh podatkih je Slovenija rahlo nad evropskim povprečjem¹⁰, kar pravzaprav velja za skoraj vse (post)tranzicijske države. (Smrke in Hafner-Fink 2008)

O nasprotovanju gradnji IKC najbolje govori dejstvo, da je obstajala referendumsko pobuda za prepoved gradnje, ki jo je Ustavno sodišče zavrnilo. Nekdanji mufti gospod Đogić vzdušje leta 2003 ilustrira skozi konkreten primer, ki je zelo poveden. Gostoval je namreč v zelo gledani televizijski oddaji¹¹, katere koncept je tak, da povabijo goste nasprotujočih si mnenj o neki aktualni temi v družbi. V času oddaje lahko televizijski gledalci glasujejo za ali proti. Ko je bilo govora o IKC, je število klicev doseglo rekord 190.000 klicev (povprečje 30.000, največ klicev do takrat je bilo v oddaji, kjer so razpravljali v vstopu Slovenije v NATO – 60.000 klicev). Je torej slovenske državljanke bistveno bolj zanimalo vprašanje, če bodo imeli muslimani v prestolnici verski objekt, kot to, ali bo Slovenija članica NATA ali ne? Razmerje za in proti gradnji IKC je bilo 29:71. V isti oddaji je predstavnik Rimskokatoliške cerkve zagovarjal tako imenovani švicarski model – več manjših molilnic namesto džamije s kupolo in minaretom.

Zakaj odklonilen odnos do muslimanov v Sloveniji? V vsej novejši zgodovini, od kar muslimani živijo v Sloveniji, ne nastopajo negativno. V času, ko so prihajali v Slovenijo, je šlo pravzaprav za selitev znotraj države, danes pa sta tukaj že druga in tretja generacija, rojeni že v Sloveniji, zato težko govorimo o klasičnih priseljencih. Glede na to, da so večinoma prihajali v Slovenijo, ko je bila še del skupne države, so pravzaprav pomagali pri njeni izgradnji in sodelovali tudi pri osamosvojitvi. Tako Teršek kot Šterbenc menita, da so muslimani v Sloveniji dobro integrirani. Je spomin na turške vpade stoletja nazaj še tako močan? Šterbenc pravi, da je in zato muslimani po tihem veljajo za k nasilju nagnjeno

---

⁸ Uporabljata podatke Evropske raziskave vrednot (EVS, 1999–2000).

⁹ Vprašanih je bilo 1006 ljudi.

¹⁰ V raziskavo je bilo vključenih 32 evropskih držav.

¹¹ Trenja na POP TV, voditelj Uroš Slak.

populacijo, pa čeprav je islam imel skozi zgodovino do judov in kristjanov kot ljudstev knjige zelo toleranten odnos. (Siol 2015, 15. januar) Na javnem forumu »Vloga ženske v islamu«, ki ga je organiziral Mirovni inštitut v sodelovanju z ZRC SAZU 18. januarja 2016, je dr. Ana Frank delila zanimivo izkušnjo. Govorila je sicer o pogovoru s starejšo gospo, ki je preživela drugo svetovno vojno, ko ji je povedala, da muslimanom ne gre zaupati in se jih je treba bati, saj so Turki v 15. in 16. stoletju napadali naše ozemlje. Vprašala je, ali enako velja tudi za Nemce, katerih nevarnost je ta oseba čutila na lastni koži, saj so tudi napadali slovensko ozemlje in pošiljali ljudi v taborišča. Dobila je absurden odgovor, da to pač ni enako. Nekdanji mufti Đogić v svoji knjigi, ki je napisana kot poročilo o delu v Islamski skupnost v Republiki Sloveniji v času njegovega mandata, pravi, da je med leti 2001 in 2005 spremljal pisanje časopisov na temo muslimanov in prišel do sklepa, da v Sloveniji na muslimane gledajo kot na nevarne in neprilagojene. Zakaj? Šterbenc pravi, da se je protiislamski diskurz oblikoval na začetku 12. stoletja in od takrat je prisoten po celotni Evropi, tudi v Sloveniji. Opira se na tri trditve:

- da je islam agresivna in fanatična religija,
- da je islam sovražen do racionalne misli in
- da islam degradira ženske. (Mladina 2014, 5. september)

Tudi Dragoš razlaga, zakaj je v Sloveniji težko biti musliman:

Pripadnikov muslimanstva oziroma islamske verske skupnosti je le okrog en odstotek prebivalstva in ti povrh govorijo še drugačen materni jezik, imajo drugačne kulturne navade, izhajajo iz drugačnega etničnega porekla, ne jedo kranjskih klobas in zagotovo bi se še kaj našlo. Muslimanom na slovenskem ne pomaga niti bog, čeprav je isti kot pri 70 odstotkih Slovencev. Muslimani so nosilci raznih atributov manjšinskosti, zato so drugačni; zapostavljeni pa so, ker se vrednotenje te drugačnosti dogaja v specifičnem, tj. v slovenskem kontekstu (ki ga dobro povzema Jančarjeva sintagma¹²). (2002, 36)

V istem članku postavi hipotezo, da je prav posebnost slovenskih razmer glavni vzrok zapostavljanja muslimanske drugačnosti, ne pa mednarodne okoliščine, teroristični dogodki, ameriška politika bushizma, teokratnost islama, konfliktnost civilizacij, globalizacija,

---

¹² Gre za sintagmo »suicidalno podalpsko pleme«, več o tem v Dragoš 2006, Islam in suicidalno podalpsko pleme.

izkoriščanje itd. (2002, 36) V svoji analizi pride do sedmih sklepov, tukaj izpostavljam le tiste, ki se nanašajo na temo tega dela:

- V Sloveniji je opazen nestrpen odnos do muslimanske skupnosti.
- Nestrpnost do muslimanov niso povzročili dogodki 11. septembra 2001, prisotni so že od prej.
- Nestrpnost se generira s politiko, reproducira z mediji.

Odgovornost za nestrpnost pripisuje v prvi vrsti največjim političnim strankam in predstavnikom večinske religije. (2002, 53)

1.1 Kronološki pregled življenja muslimanov na območju današnje Republike Slovenije

V Sloveniji opazimo večje število muslimanov že v začetku 20. stoletja. Šlo je večinoma za avstro-ogrške vojake iz Bosne in Hercegovine. Kot dokaza za to sta džamija v Logu pod Mangartom, zgrajena leta 1916 za potrebe muslimanskih vojakov, in pokopališče na ljubljanskih Žalah, kjer je pokopanih več kot 400 teh vojakov (Grabus 2011, 10). Džamija je bila sicer takoj po vojni porušena, še danes pa so tam grobovi. Med prvo svetovno vojno je v ljubljanskih Križankah potekala petkova molitev za muslimane. Podatki ljubljanskih matičnih knjig kažejo, da je že leta 1931 deloval Imamat Ljubljana¹³. Med drugo svetovno vojno so se v Sloveniji na strani partizanov borili tudi muslimani iz Bosne in Hercegovine, o čemer priča 23 grobov z muslimanskimi imeni v Grčarevcu pri Logatcu. Med vojnama je v Ljubljani živelo 927 muslimanov, ki pa v tistem obdobju še niso bili dobro organizirani.

1.1.1 Obdobje do osamosvojitve Republike Slovenije

Do leta 1961 je v Ljubljano prišlo 2.620 prebivalcev iz Bosne in Hercegovine, do leta 1971 pa 5.862. (v Pašić 2006, 72) Prihajali so kot iskalci zaposlitve. Glede na to, da je bila to selitev znotraj države, niso imeli nobenih administrativnih ovir. Do leta 1967, ko je delo Islamske skupnosti uradno obnovljeno, so se zaradi opravljanja večerne molitve v času meseca ramazana zbirali v zasebnih stanovanjih. Leta 1967 se je število tistih, ki so želeli opravljati molitev, petkrat povečalo, zato so spremenili lokacijo iz zaprosili za formiranje Odbora, ki je bil istega leta tudi registriran. Prvi uradni naslov je bil na zasebnem naslovu, in sicer na

---

¹³ Ta ustreza današnjemu džematu oziroma Odboru Islamske skupnosti. (Grabus 2011, 10)

Linhartovi 36 v Ljubljani¹⁴. Takrat se je pričelo izvajati tudi organizirano versko izobraževanje, predvsem otrok. Tudi to je potekalo na zasebnih naslovih. Po dveh letih od ustanovitve Odbora je bil v Ljubljani organiziran prvi javni verski obred – mevlud¹⁵, na katerem je bilo prisotnih okrog 450 ljudi.

Sedemdeseta leta prejšnjega stoletja so zaradi priseljevanja iz Bosne in Hercegovine, s Kosova in iz Makedonije pomenila precejšnje povečanje števila muslimanov v Sloveniji. Tisti starši, ki so bili sami deležni verske vzgoje in so vero tudi prakticirali, so želeli tudi svojim otrokom zagotoviti vsaj elementarno izobrazbo s področja islama in njegovih vrednot. Do leta 1979 so se vsi obredi opravljali v najetih objektih, saj do tega leta Islamska skupnost v Sloveniji ni imela v lasti nobene nepremičnine. S pomočjo donacij iz Bosne in Hercegovine in donacij slovenskih muslimanov je Islamska skupnost kupila hišo v Ljubljani, ki so jo za opravljanje obredov odprli 27. 6. 1981 (Grabus 2011, 13). Tudi v ostalih večjih slovenskih mestih je Islamska skupnost začela kupovati nepremičnine, večinoma zasebne hiše.

Konec 80. let je Katoliška cerkev v Kopru, Tržiču, Izoli, Portorožu in še nekaterih drugih mestih ponudila pomoč muslimanom pri organizaciji verouka in ramazanskih obredov. Leta 1988 so muslimani dobili svoje prostore na Jesenicah, leta 1991 pa še v Kopru.

Po podatkih popisa iz leta 1981 je v Sloveniji živelo 22.002 muslimanov, od tega 13.425 muslimanov iz Bosne in Hercegovine, 3.217 iz Črne gore, 1.985 Albancev, 3.288 Makedoncev in 87 Turkov.

1.1.2 Muslimani v samostojni Republiki Sloveniji

Osamosvojitve Republike Slovenije je bila zelo pomembna tudi za muslimane v Sloveniji in Islamsko skupnost kot organizacijo. Eden ključnih vzrokov za slabo organiziranost in posledično nedorečen položaj muslimanov v slovenski družbi je predvsem podrejenost Sarajevu¹⁶. Do razpada Jugoslavije leta 1992 je bila Islamska skupnost v Republiki Sloveniji

---

¹⁴ »Prvo organizirano zbiranje muslimanov po drugi svetovni vojni je potekalo v zimskem času leta 1962/63. Povod za zbiranje je bila molitev. Takrat se je v stanovanju Derviša Sivića, po poreklu iz Prijedora v Bosni in Hercegovini, zbrala skupina 10 muslimanov, delavcev v Ljubljani, ki jih je vodil imam Sulejman Abdić. Bil je ramazan. Naslednje leto se je skupina povečala, 50 muslimanov je redno obiskovalo barake blizu ljubljanske mlekarne, kjer so poleg jacije (druga večerna molitev) in teravije (nočna molitev ob ramazanu) molili tudi ob petkih.« (Pašić 2006, 71)

¹⁵ Hvalospev poslancu Mohamedu, ki se melodično izvaja ob praznovanju njegovega rojstnega dne.

¹⁶ Za krajše obdobje tudi Zagrebu.

administrativno del takratnega Mešihata¹⁷ za Bosno in Hercegovino, Hrvaško in Slovenijo. Med leti 1992 in 1994 je spadala pod novonastali Mešihat Hrvaške v Zagrebu. Leta 1994 pa so se slovenski muslimani odločili ustanoviti lastno Islamsko skupnost. Organizirali so Iniciativni odbor, ki je 18. 12. 1994 sprejel Statut Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji. Za najvišje zakonodajno telo je določen Zbor Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji, kot najvišje izvršno telo pa Mešihat. Prvi vršilec dolžnosti muftija v Sloveniji je bil gospod Muris Hadžibaščaušević¹⁸, prvi predsednik Zbora pa gospod Ibrahim Nuhanović. V nadaljevanju bom podrobneje govorila o razpadu Islamske skupnosti v SFR Jugoslaviji kot posledici razpada same države, na tem mestu pa samo o razliki med imenovanjem muftija v Sloveniji, na Hrvaškem in v Sandžaku (vse te skupnosti še vedno delujejo pod okriljem Islamske skupnosti v Bosni in Hercegovini). Na Hrvaškem in v Sandžaku namreč sami izbirajo muftija, v Sarajevu ga le potrdijo, medtem ko pri nas nimamo volitev, temveč slovenskega muftija določijo v Sarajevu. Za hrvaške in sandžaške muslimane je potrditev muftija s strani Islamske skupnosti v Bosni in Hercegovini zgolj formalnost. Tukaj se mi zdi neodvisnost slovenskih muslimanov zelo vprašljiva. Sicer je Islamska skupnost v Republiki Sloveniji samostojen pravni subjekt, ki sicer na vseh drugih področjih deluje popolnoma neodvisno od Sarajeva, a ključno osebo Islamske skupnosti postavljajo v Sarajevu. Kakšni so razlogi, da so slovenski muslimani zadovoljni s takšno ureditvijo in ne poskušajo doseči popolne neodvisnosti? Ponuja se mi več možnih odgovorov, katerih preverjanje bi zahtevalo resno raziskavo:

- So zadovoljni z dosedanjo izbiro slovenskih muftijev s strani Islamske skupnosti v Bosni in Hercegovini in Sarajevu zaupajo.
- Se ne čutijo dovolj samostojne, da bi lahko funkcionirali brez kakršnekoli podporne organizacije.
- V Sloveniji ne vidijo dovolj kakovostnega nabora ljudi, ki bi bili primerni za vodenje Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji (tu ponovno pridemo do dejstva, da v Sloveniji ni nobenih islamskih izobraževalnih institucij).
- Je trenutno vsa pozornost usmerjena v izgradnjo tako zelo dolgo pričakovanega IKC in trenutno ne želijo vpeljevati novih projektov (ravno tu se mi poraja vprašanje, koliko je resnice v trditvi nekdanjega muftija Đogića, ki v prvi vrsti krivi slovenske muslimane, da so potrebovali tako zelo veliko časa, da so lahko začeli graditi svoj

---

¹⁷ Izvršni kolegijski organ islamske skupnosti.

¹⁸Na funkciji je bil do leta 1998, ko ga je zamenjal gospod Ibrahim Malanović.

center. So bili slovenski muslimani zaradi slabe izobrazbene strukture v preteklosti neuspešni pri pridobitvi dovoljen za izgradnjo IKC in ali v tem tiči razlog, da ne kažejo želje po popolni neodvisnosti od Islamske skupnosti v Bosni in Hercegovini?).

S tem vprašanjem so se v analizi iz leta 2005 ukvarjali tudi na Mednarodnem inštitutu za bližnjevzhodne in balkanske študije IFIMES. Ugotavljajo, da je razlogov, zakaj se Zbor kot najvišje zakonodajno telo Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji ni ukvarjal s tem, več. Kot osnovni razlog navajajo izredno slabo izobrazbeno strukturo članov Zbora (le nekaj jih ima srednješolsko izobrazbo, večina le (ne)dokončano osnovno šolo). To dejstvo je že samo po sebi kršitev Statuta, kjer piše, da morajo člani Zbora imeti vsaj srednješolsko izobrazbo. Torej najvišje zakonodajno telo Skupnosti krši Statut Skupnosti. Situacija, ki je, blago rečeno, absurdna, pri izobraženih članih Islamske skupnosti sproža kopico vprašanj in nestrinjanje. V zadnjih letih sem se namreč večkrat pogovarjala z izobraženimi muslimani, ki so verni, a v Islamski skupnosti ne želijo aktivno sodelovati ravno zaradi tega razloga. Menijo, da ne dobijo dovolj prostora, da bi prispevali k Skupnosti in imajo težave z manj izobraženimi, ki so v njej aktivni.

Podatki iz popisa leta 1991 kažejo, da je takrat v Sloveniji živelo 29.361 muslimanov (od tega 9.598 v Ljubljani). Zaradi vojne v Bosni in Hercegovini se je število muslimanov v Sloveniji občutno povečalo in Islamska skupnost v Republiki Sloveniji je zato kupila še šest nepremičnin: v Velenju, Mariboru, Celju, Trbovljah, Kranju in Postojni. Po podatkih iz popisa leta 2002 pa je bilo v Sloveniji že 47.488 muslimanov (v Ljubljani 13.268), kar je predstavljalo 2,4 % celotne populacije v državi¹⁹. Njihova struktura je bila naslednja:

- 61 % Bošnjakov,
- 13,7 % neopredeljenih,
- 11 % Albancev,
- 5,9 % Slovencev,
- 1,8 % Romov in
- 1,3 % Črnogorcev²⁰.

Povečanja števila muslimanov med leti 1991 in 2002 ne moremo v celoti pripisati dejanskemu povečanju, ampak gre v veliko primerih tudi za to, da je s propadom Jugoslavije propadla tudi

---

¹⁹ Delavci na začasnem delu niso všteti, z njimi bi bila številka približno 70.000.

²⁰ Baltić navaja nekoliko drugačen podatek in izpostavlja različnost poimenovanja. Pravi, da je takrat v Sloveniji živelo 21.542 Bošnjakov, 10.467 Muslimanov in 8.062 Bosancev, kar je skupaj 40.071.

jugoslovanska identiteta, ki so jo ljudje nadomestili z versko. V Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji so prepričani, da je muslimanov v Sloveniji še občutno več. Pomemben podatek iz tega popisa je, da skoraj 73 % muslimanov v Republiki Sloveniji dojema vero kot srednje ali zelo pomembno v njihovem življenju.

Velika večina muslimanov v Sloveniji je, vsaj formalno, zelo dobro integrirana v družbo, saj imajo slovensko državljanstvo²¹ in ponavadi dobro govorijo slovenski jezik.

Problematiko državljanstva lahko analiziramo na več načinov, vsekakor pa lahko pri tem izhajamo vsaj iz dveh konceptualnih izhodišč: a) problematiko državljanstva lahko opazujemo z vidika pravnega statusa državljanov, ko se predvsem sprašujemo, kateri so kriteriji, da nekdo pridobi (formalno) državljanstvo, in se ukvarjamo s problematiko človekovih, političnih in socialnih pravic državljanov; b) lahko pa problematiko državljanstva analiziramo s politično-kulturnega vidika (ali z vidika politične sociologije), ko nas predvsem zanima 'prakticiranje' državljanstva, torej kako državljani uresničujejo svoje pravice, vprašanja njihove (politične) identitete in (politične) participacije. (Hafner-Fink 2005, 423)

V analizi podatkov, zbranih v okviru projekta Percepcija slovenske integracijske politike leta 2003, in podatkov raziskave Slovensko javno mnenje Hafner-Fink predstavi rezultate, koliko pomena posameznim dimenzijam nacionalne pripadnosti za to, da se nekdo lahko opredeli kot Slovenec, pripisujejo priseljenci iz nekdanje Jugoslavije. Na prvo mesto so postavili znanje slovenskega jezika, nato spoštovanje slovenskih političnih institucij in zakonov, slovensko državljanstvo in subjektivni občutek pripadnosti naciji. Manj pomembni dejavniki se jim zdijo etnična in nacionalna pripadnosti staršev in teritorialna pripadnost oziroma rojstvo v Sloveniji, najmanj pomemben kriterij pa je pripadnosti katoliški veri. (2005, 428)

»Dejanska integracija priseljencev pa seveda poteka v vsakdanjem življenju – torej so pri tem pomembne percepcije, stališča, vrednote in ravnanja večinskega prebivalstva.« (Hafner-Fink 2005, 435)

Šterbenc pravi, da je največja težava, povezana z integriranostjo slovenskih muslimanov, gradnja džamije oziroma njeno desetletja trajajoče odlašanje. (Siol 2015, 15. januar)

Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije imajo muslimani v Sloveniji v povprečju 9,2 leti zaključenega šolanja. Josipovič pravi: »Mnogo nižjo izobrazbo od Slovencev dosegajo

---

²¹ Dober pokazatelj tega je tudi dejstvo, da je delež muslimanov med izbrisanimi zanemarljiv.

Bošnjaki oziroma etnični Muslimani v Sloveniji, ki v kategorijah nedokončane in dokončane osnovne šole krepko presegajo Slovence, v kategoriji končane 4–5 letne srednje šole že skoraj za polovico zaostajajo za Slovenci, delež Bošnjakov Muslimanov s končano 3-letno oziroma 4–6-letno visoko šolo pa je tri do šestkrat manjši kot pri Slovencih.« (2006, 172–173) Muslimani v Sloveniji so vključeni v sistem javnega šolstva, svojih šol in vrtcev nimajo. Statistični podatki kažejo, da se izobrazbena struktura muslimanov v Sloveniji izboljšuje, še vedno pa so pod državnim povprečjem.

Najbrž so se ravno zaradi nizke stopnje izobraženosti muslimanov, ki so se v šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja doseljevali v Slovenijo, v zvezi z muslimani v Sloveniji (in priseljenci nasploh) razvili nekaterih stereotipi. Kot enega od najtrdovratnejših prepoznav Janja Žitnik Sarafin v svoji raziskavi navaja prepričanje, da so priseljenci iz drugih republik nekdanje države neizobraženi²². To ima po njenem mnenju lahko resne posledice že za njihove izhodiščne možnosti pri iskanju zaposlitve in poklicnem napredovanju. Druga dva stereotipa, ki ju izpostavlja, sta prepričanost o preplavljenosti Slovenije s priseljenici²³ in dejstvo, da ti ne želijo govoriti slovensko (2008, 130). To so stereotipi, ki so obstajali že prej. Zdaj, ko je Evropo zajela begunsko-migrantska kriza, so le še močnejši. V raziskavi Slovenski utrip 10/2013: Medkulturni odnosi so med drugim spraševali tudi o zaupanju pripadnikom določenih religij. Podatki o tem, kako je 910 vprašanih odgovarjalo na vprašanje, ali pripadnikom določene religije zaupajo, so prikazani v spodnji tabeli:

---

²² Cvitković navaja nekatere statistike za muslimane nasploh, ki bodo na prvi pogled lahko podprle ta stereotip. Ugotavlja, da je v številnih islamskih državah pismenost prebivalstva manjša od 50 %. Vsaka druga ženska v arabskem svetu je nepismena. V arabskih državah je skoraj 300 milijonov ljudi v 22 državah, naklada leposlovnih knjig pa se giblje med 1000 in 2000 izvodi, če kakšna doseže naklado 5000, je to že bestseller. V ZDA je bilo med leti 1980 in 2000 iz vseh arabskih držav prijavljenih 370 patentov, medtem ko je bilo v istem času iz Izraela prijavljenih okrog 8000, iz Koreje pa več kot 16.000. Nikakor pa ne gre nepismenosti, zaostalosti in revščine v delu muslimanskega sveta pripisovati islamu, temveč socialno političnim okoliščinam. (2011, 52)

²³ Avtorica navaja primer: »Predstavniki Statističnega urada Republike Slovenije je v neki televizijski oddaji ob predstavitvi prvih rezultatov zadnjega popisa prebivalstva olajšano potolažil gledalce z »upanje vzbujajočim« podatkom, da je v zadnjih letih v Sloveniji vse manj novih priseljencev iz drugih republik nekdanje skupne države in vse več iz članic Evropske unije.« (Žitnik Serafin 2008, 137)

Tabela 1.2: Zaupanje pripadnikom določene religije

Veroizpoved	Veliko manj	Manj	Enako kot drugim	Bolj kot drugim	Veliko bolj kot drugim	Ne vem
Pravoslavci	2	11,9	77,6	4,5	2,5	1,5
Muslimani	7,5	28,5	59,5	1,9	0,7	1,9
Katoliki	2,3	5,7	71,8	12,3	6,9	1
Judje	3,2	15,9	68,6	2,7	0,9	8,7
Protestanti	2,7	10,9	72,3	6	1,8	6,3
Budisti	4,2	14,4	62,8	4,9	1,2	12,5
Ateisti	3,6	13,4	68,6	5,2	3,3	5,9

Vir: Slovenski utrip 10/2013: Medkulturni odnosi.

Iz teh podatkov vidimo, da več kot tretjina vprašanih (36 %) muslimanom zaupa manj kot pripadnikom ostalih religij. Najmanj nezaupanja kažejo do katolikov (8,1 %), sledijo protestanti (13,7 %), pravoslavci (14 %), ateisti (17,2 %), budisti (18,7 %) in judje (19,3 %). Torej je nezaupanje do muslimanov enkrat večje od nezaupanja do vseh ostali religij.

Kot neke vrste prelomnico za slovenske muslimane Mednarodni inštitut za bližnjevzhodne in balkanske študije IFIMES izpostavlja obdobje delovanja prvega slovenskega muftija Osmana Đogića. Pravijo »da je mufti Đogić s svojim delovanjem od imenovanja do danes²⁴ sprožil procese subjektivizacije muslimanov v tej državi, ki so od statusa objekta v družbenih procesih začeli postajati subjekt.« (poročilo v celoti objavljeno v Đogić 2006, 246) V isti smeri, smeri aktivnega delovanja v slovenski družbi, je nadaljeval tudi njegov naslednik Grabus. O razkolu, ki je nastal med muslimani v Sloveniji v letu 2006, ko je prišlo do ustanovitve še ene skupnosti govori tudi Šterbenc. Ne govori o razlogih za razkol, temveč o njegovih posledicah. Pravi, da pomeni slabitev stališč slovenskih muslimanov.

Morda je še pomembneje to, da je slovenska javnost dobila nek signal, da se slovenski muslimani očitno ne znajo dogovoriti niti med seboj in v tem smislu jih bo slovenska vlada obravnavala manj resno. Po drugi strani lahko špekuliram, da bo morda kakšnemu Slovencu všeč to, da se ena od dveh nastalih skupin zavzema za to, da bi muslimanska skupnost v Sloveniji postala bolj vpeta v slovensko okolje, bolj

²⁴ Poročilo napisano 5. 4. 2005.

avtonomna in manj odvisna od vpliva iz Sarajeva. Težko rečem, katera bo bolj uspešna. (Šterbenc 2007)

Zdaj z desetletno distanco vsaj po številu članov vidimo, da je uspešnejša Islamska skupnost v Republiki Sloveniji, katere niti vodstvo niti člani očitno nimajo želje po popolni osamosvojitvi od Islamske skupnosti v Bosni in Hercegovini.

1.1.3 Muslimani v Sloveniji skozi prizmo begunsko-migrantske krize

»V Slovenijo je po zahodni balkanski poti prispelo več kot 375.000 beguncev in migrantov, kar v primerjavi s prejšnjim letom predstavlja 250-kratno povečanje.« (Amnesty International) O reakcijah posameznikov, političnih akterjev in medijev, ki so se pojavljale ob prihodu beguncev in migrantov v Slovenijo, bi se dalo napisati veliko, vendar to ni tema tega dela. Po podatkih Amnesty International je v zadnjih 20 letih Slovenija ponudila mednarodno zaščito 400 osebam. Trenutni predlog zakonodaje možnost dostopa do mednarodne zaščite še krči. Poročajo tudi o neprimernem ravnanju policije na terenu v sprejemnih in nastanitvenih centrih, saj ne želijo informirati beguncev o možnostih in postopkih pridobitve mednarodne zaščite v Sloveniji.

Tukaj bi želela samo preveriti, če in kako je begunsko-migrantska kriza vplivala na v Sloveniji živeče muslimane. O tem lahko pišem skozi oči Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji, saj sem o tem govorila s tajnikom Islamske skupnosti gospodom Porićem, in skozi lastno izkušnjo v Sloveniji živeče muslimanke.

Največji begunsko-migrantski val skozi Slovenijo je že mimo in mogoče bi lahko naredili že prve povzetke njegovih učinkov na v Sloveniji živeče muslimane. V Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji pravijo, da begunsko-migrantska kriza na slovenske muslimane nima konkretnega vpliva. To utemeljujejo z dvema argumentoma. Prvič, velika večina beguncev in migrantov Slovenije ne vidi kot svoj končni cilj, zanje je zgolj tranzitna država. Drugič, ljudje, ki prihajajo (oziroma gredo le čez slovensko ozemlje), imajo popolnoma drugačno kulturno ozadje. Islamska skupnost v Republiki Sloveniji se je z begunsko-migrantsko krizo ukvarjala oziroma se še vedno ukvarja zgolj na humanitarnem področju v obliki materialne pomoči. Pri zbiranju pomoči so sodelovali s Civilno zaščito, z Rdečim križem in še nekaterimi organizacijami. Zaenkrat v Islamski skupnosti niso razmišljali o tem, da bi se drugače vključevali v pomoč beguncem in migrantom. Tudi v javnosti niso sodelovali v

razpravah na to temo. Z odnosom večine medijev so zadovoljni, saj niso delali povezave med IKC in begunsko-migrantsko krizo. Tudi incidentov, ki so se pred kratkim dogajali na gradbišču IKC, kamor so neznanci odvrkli svinjske glave in kri, ne povezujejo z begunsko-migrantsko krizo, menijo pa, da nekatere politične stranke to vprašanje zlorablajo.

Sama sicer nisem tega mnenja in mislim, da negativno poročanje medijev o beguncih in migrantih ter vzbujanje strahu sproža takšne reakcije tudi s strani posameznikov ali celo skupin. Težko bi rekli, da muslimani v Sloveniji ne čutijo posledic begunsko-migrantskega vala. Najbolj priljubljena stranka v državi je predlagala zakonsko prepoved nošenja burke in nikaba, tradicionalnega oblačila muslimank iz nekega drugega kulturnega konteksta, kot so muslimani, ki živijo v Sloveniji²⁵. Sklicevali so se na varnostne in kulturne razloge. Izjavo predsednika stranke, da želi, da se v Sloveniji spoštuje slovenske navade ter tradicijo, da je to dolžnost vsakega, ki pride v Slovenijo, na duhovit način pokomentira novinar Dela Gorazd Utenkar, ki pravi: »Navad, ki niso zapisane v zakonih, ni nihče dolžan spoštovati. V Sloveniji je navada, da so na martinovo – in ob številnih drugih priložnosti – vsi pijani. Tisti, ki niso, kršijo navado, a jih za to ne more nihče preganjati.« (Delo 2015, 30. november) O vplivu takšnih predlogov na muslimane v Sloveniji je pisal tudi Grega Repovž:

Ta teden smo v Sloveniji dobili seveda nasproten predlog: prepoved zakrivanja kot obliko diskriminacije. Ne zaradi pravic žensk, ampak zaradi varnosti in podobnih razlogov. Namen je torej dodatno stigmatiziranje, dodatno prikazovanje muslimanov kot nevarnih, pri čemer so tudi ženske najprej varnostna grožnja, kot nadaljnje ustvarjanje občutka ogroženosti in sejanja sovraštva, kot le naslednji populistični predlog. Naravnost smešno pa je, da bo ta zakonski predlog obravnavala evropska država, kjer je število žensk, ki nosijo burko ali nikab, ne le na videz zanemarljivo, ampak dejansko zanemarljivo. Dejansko jih ne nosijo ne begunke ne navadno življenje živeče slovenske muslimanke, temveč nekaj predstavnic diplomatskega zbora, torej žene diplomatov, ter nekaj sto turistk, ki pridejo v Slovenijo poleti. Vse druge preštejemo na prste. (Mladina 2015, 27. november)

In dejansko je do dodatne stigmatizacije prišlo. Na brniškem letališču imajo navodilo, da morajo natančno pregledati vse ženske, ki nosijo, ne samo burko ali nikab, dovolj je že ruta. To se seveda ne nanaša na nune.

---

²⁵ V Slovenijo so muslimani prihajali, kot sem že večkrat zapisala, večinoma iz Bosne in Hercegovine, Makedonije in Kosova, kjer nikab in burka nikakor nista tradicionalni oblačili.

Prej sem že navajala, na kaj se po mnenju Šterbenca opira protiislamski diskurz že od 12. stoletja dalje. V današnjem času pa za razraščanje takšnega diskurza vidi tri razloge:

- ideološko-političnega, ki ga razpihujejo Rimskokatoliška cerkev, desno usmerjene politične stranke in desno usmerjeni mediji,
- delovanje trga, kjer mediji zaradi dobre prodaje vsebin izkoriščajo obstoj protiislamskega diskurza v podzavesti Slovencev,
- naraščajoča socialna stiska, ki praviloma pripelje do iskanja »krivcev«. (Siol 2015 15. januar)

Zaradi slabšanja socialnega položaja za mlade po celi Evropi, vključno s Slovenijo, se po njegovem mnenju mnogim zdi privlačna močna socialna komponenta islama in je morebiti to eden od razlogov, zakaj se nekateri, tudi nemuslimani iz Slovenije, odločajo za odhod na bojišča v Sirijo.

V članku iz leta 2002 je Dragoš napisal, da »kjer so sosodje solidarni, si v krizi še bolj pomagajo; kjer so nezaupljivi do tujcev, so v krizi še bolj nezaupljivi ...« (2002, 36) In v času begunsko-migrantske krize je po mojem mnenju nezaupanje do muslimanov nasploh, ne samo beguncev in migrantov, v Sloveniji naraslo.

1.2 Skupnosti muslimanov v Sloveniji

V Republiki Sloveniji imamo pri Uradu za verske skupnosti registriranih enainpetdeset verskih skupnosti, od tega sta dve skupnosti muslimanov: Islamska skupnost v Republiki Sloveniji in Slovenska muslimanska skupnost. Obe skupnosti sledita isti, hanefijski islamski pravni šoli in se v sami ideološki komponenti ne razlikujeta. Pravzaprav je Slovenska muslimanska skupnost nastala po sporu nekdanjega muftija Đogića z vodstvom Islamske skupnosti v Bosni in Hercegovini (ki ga je imenovala na mesto muftija) in tudi z večino članov Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji. Po tem sporu se je skupaj s somišljeniki odločil, da bo ustanovil lastno skupnost. Tisti muslimani v Sloveniji, ki ne sledijo hanefijski islamski šoli, se sicer združujejo, niso pa registrirani pri Uradu za verske skupnosti.

1.2.1 Islamska skupnost v Republiki Sloveniji

Odkar so vstopili v evropski kulturno-civilizacijski prostor, se evropski muslimani organizirajo v skupnosti²⁶. »Tukajšnja skupnost je nastala iz skupnosti v Bosni in je z njo zgodovinsko povezana, sicer pa je, razen pri imenovanju muftijev, povsem avtonomna.« (Grabus 2011, 45). Vse do leta 1994, ko je bil tudi za Ljubljano predviden sedež muftija, so bili slovenski muslimani bodisi pod okriljem Sarajeva bodisi Zagreba²⁷. Ni pa Islamska skupnost v Sloveniji etnična skupnost, kot so na primer skupnosti v nekaterih zahodnoevropskih državah²⁸. Prvega muftija slovenski muslimani dobijo 5. 10. 2001²⁹. Njegov mandat je trajal štiri leta. V letu 2004 je bilo v Islamsko skupnost v Republiki Sloveniji včlanjenih 7.000 družin. Za razliko od islamskih držav, kjer država skrbi za financiranje delovanja islamskih skupnosti (šole, džamije, plače zaposlenih ipd.), pri nas in tudi v ostalih republikah nekdanje države islamske skupnosti velik del sredstev za delovanje pridobivajo s članarinami. Tradicija v Bosni in Hercegovini (zaradi porekla muslimanov v Sloveniji je tako tudi pri nas) je, da se članarina plačuje na družino (mož, žena, mladoletni otroci oziroma tudi polnoletni, v kolikor se še šolajo). Ni redek pojav, da ljudje plačujejo članarino v Sloveniji in v Bosni in Hercegovini, in sicer iz dveh razlogov: ker želijo s svojim prispevkom podpreti Islamsko skupnost v Bosni in Hercegovini in želijo biti pokopani v Bosni in Hercegovini. Za to morajo biti člani oziroma morajo v nasprotnem primeru njihovi svojci plačati nadomestilo članarine za nekaj let. Leta 2006 je imela Islamska skupnost v Republiki Sloveniji 14 džematov³⁰ oziroma odborov, danes pa jih ima 17³¹. Največji je v Ljubljani. Po podatkih iz leta 2006 je ljubljanskemu džematu pripadalo od 40 do 50 odstotkov vseh muslimanov, ki živijo v Sloveniji.

Leta 2007 je Islamska skupnost v Republiki Sloveniji podpisala sporazum z Vlado Republike Slovenije o pravnem položaju Islamske skupnosti v Sloveniji. Je pravna oseba zasebnega prava. S tem sporazumom so kot področja delovanja Islamske skupnosti definirana področja, podobna tistim, s katerimi se ukvarja Cerkev. Islamska skupnost samostojno in svobodno

---

²⁶ Leta 1882 je bila v Bosni in Hercegovini prvič ustanovljena verska muslimanska skupnost pod okriljem krščanske vladavine.

²⁷ 18.12.1994 se je Islamska skupnost Slovenije odcepila od hrvaškega Mešihata in ustanovila svojega.

²⁸ Čeprav ji ravno to očita nekdanji mufti gospod Đogić. Več o tem v nadaljevanju.

²⁹ Funkcijo prvega muftija v Sloveniji je opravljal Osman Đogić.

³⁰ Osnovna enota v organizaciji islamske skupnosti.

³¹ Ljubljana, Jesenice, Koper – Izola, Maribor, Celje, Trbovlje, Kranj, Škofja Loka, Postojna, Velenje, Tržič, Kočevje, Nova Gorica, Ajdovščina, Novo mesto, Sežana, Krško.

ureja svojo organizacijsko strukturo. V 6. členu Statuta so zapisali: »Vse dejavnosti Islamske skupnosti se izvajajo v skladu z načeli zakonitosti, javnosti in splošne družbene ter moralne odgovornosti.« (Statut Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji 2010, 8). Delovanje Islamske skupnosti med drugim temelji tudi na Ustavi Islamske skupnosti v Bosni in Hercegovini. V svojem Statutu, sprejetem 31. 1. 2010, so v Islamski skupnosti zapisali, da se Skupnost:

zavzema za duhovnost in človekovo dostojanstvo v zasebnem in javnem življenju, prizadeva si za osmišljenje bivanja na področju verskega življenja in ima s svojim delovanjem hkrati tudi pomembno vlogo v javnem življenju z razvijanjem svojih kulturnih, vzgojnih, izobraževalnih, solidarnostnih, karitativnih in drugih dejavnosti s področja socialne države, s katerimi bogati nacionalno identiteto in s tem opravlja pomembno družbeno nalogo. (2010, 5–6)

Kot svoj prvi cilj so v Statut zapisali: »... da vsi njeni pripadniki živijo s skladu z islamskimi normami.« Kako uresničujejo ta svoj cilj, bom preverjala v zadnjem poglavju tega dela.

Najvišje predstavniško in zakonodajno telo Islamske skupnosti je Zbor Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji. Skupnost sestavljajo odbori, osnovne organizacijske enote. Odbori so pravne osebe zasebnega prava, ki pa vendar ne morejo delovati popolnoma samostojno. V svojem delovanju so odvisni od soglasja Mešihata Islamske skupnosti. Mešihat Islamske skupnosti je izvršni kolegijski organ Islamske skupnosti ter najvišji verski in administrativni organ Islamske skupnosti. Njegove naloge, ki so relevantne za obravnavano temo v tem delu, so:

- razpisuje natečaje in opravlja izbiro kandidatov za verske in druge uslužbence,
- sklepa delovna razmerja z uslužbenci Islamske skupnosti,
- odloča in izdaja sklepe o imenovanju, razrešitvi in premestitvi verskih in drugih uslužbencev za delo v odborih in drugih organih in ustanovah,
- odloča in izdaja sklepe o imenovanju in razrešitvi strokovnih sodelavcev muftija, tajnika, verskih ter drugih uslužbencev za delo v službah in organih Mešihata,
- imenuje direktorje ustanov in organizacij Islamske skupnosti ter
- sprejema splošne predpise o delovnih razmerjih in nazivih uslužbencev.

Predsednik Mešihata je mufti, ki je verski poglavar Islamske skupnosti in tudi zakoniti zastopnik.

Skupnost svoje dejavnosti financira iz prostovoljnih prispevkov, članarin, sergij³², zekata³³, sadekatu-l-fitra³⁴ in drugih virov v skladu z zakonodajo Republike Slovenije³⁵. Dr. Šukrija Ramić meni, da bi se morala Islamska skupnost in njene institucije financirati v prvi vrsti iz vakufa³⁶, saj bi ji to zagotovilo svobodo, neodvisnost in blaginjo. V državah Evropske unije se lahko vakufi ustanavljajo kot fundacije³⁷.

Kako je takratni vrhovni poglavar slovenskih muslimanov Osman Đogić leta 2006 videl Islamsko skupnost v Republiki Sloveniji, navajam v spodnjih alinejah.

Pozitivno:

- Pri velikem delu Islamske skupnosti obstaja volja do napredka.
- Člani Islamske skupnosti so relativno dobro situirani.
- Družbeno okolje, v katerem deluje Islamska skupnost, je ekonomsko in politično stabilno.

Negativno:

- Pogosti spori med imami in odbori.
- Neracionalno trošenje sredstev Islamske skupnosti.
- Neusklajenost dela džematov (vsak sledi le lastnim interesom).
- Pomanjkanje sodobnega načina dela.
- Pomanjkanje družbenih aktivnosti.
- Nepravilna komunikacija oziroma konstantno pritoževanje drug čez drugega.
- Pomanjkanje koordinacije planov višjih in nižjih instanc.
- Neprofesionalnost, nepismenost, pomanjkanje vizije, samovšečnosti nekaterih članov odborov, imamov in članov Islamske skupnosti.
- Pomanjkanje globalnega smisla za organizacijo na vseh nivojih.

---

³² Prostovoljni prispevek na petkovi molitvi.

³³ Materialno čiščenje imetja (2,5 % viška letnega premoženja, ki ga revnim muslimanom plačujejo premožni muslimani oziroma ga dajejo v splošno koristne zadeve).

³⁴ Denarna vsota, ki jo v mesecu ramazanu vernik podari revnim.

³⁵ Po podatkih Finančne uprave Republike Slovenije je Islamska skupnost iz 0,5 odstotnih donacij iz dohodnine v letu 2014 prejela donacijo 3.708 zavezancev, kar je v skupnem seštevku pomenilo 18.893,34 €. V letu 2013 jih je tako podprlo 3.763 zavezancev, ki so skupno prispevali 18.083,29 €, še leto prej pa 4.043 zavezancev in 22.767,77 €.

³⁶ Verska dobrodelna ustanova ali premoženje islamske skupnosti, ki ima svetost svetega in nedotakljivega.

³⁷ Dr. Fikret Karčić meni, da zaradi veliko podobnosti med konceptom fundacij, ki služijo javni koristi v evropskem pravnem redu, in konceptom splošno koristnega vakufa v islamskem pravu, vakufe na Zahodu najlažje ustanavljamo kot fundacije.

- Relativno nezadostni resursi za projekte, ki se jih Islamska skupnost loteva, predvsem gradnja IKC.
- Pomanjkanje občutka za profesionalno delo pri posameznikih v organih Islamske skupnosti.
- Rušenje vzpostavljenega reda po vsakih volitvah.
- Ne obstajajo kriteriji vrednotenja dela članov Islamske skupnosti, ki se jih angažira v organe Skupnosti.
- Odsotnost strokovnjakov profesionalcev in neprofesionalcev v organih Islamske skupnosti.
- Velik del ljudi v organih Skupnosti blokira delovanje skupnosti zaradi lastnih kapric, ne spoštujejo odločitev Mešihata in so nesposobni.
- Imami v odborih ne želijo imeti izobraženih in iskrenih ljudi.
- Pomanjkanje pravnih aktov, ki bi urejali statute zaposlenih v Skupnosti in bi organom Skupnosti dajali točna navodila za delo (2006, 145–146).

Sicer gre le za njegova opažanja, a kdo poleg muftija ima lahko boljši vpogled v delovanje Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji in klimo, ki tam prevladuje. Iz njegovih, tako pozitivnih kot tudi negativnih mnenj, lahko izluščimo odgovore, zakaj smo v Sloveniji več kot pol stoletja čakali na prvi islamski center. Ne bi se pa strinjala z njegovo tezo, da je vsa krivda na strani muslimanov. Kombinacija neugodnega proti muslimanom naperjenega vzdušja in nesposobnosti samih muslimanov pa je verjetno res botrovala tako dolgemu čakanju. V poglavju o kadrovske strukturi in (ne)uresničenih ciljih se bom ponovno vrnila k zgornjim alinejam in preverila, kakšno je trenutno stanje.

O situaciji v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji leta 2005 je po naročilu takratnega reisa ul uleme dr. Mustafe Cerića poročilo napisal tudi Mednarodni inštitut za bližnjevzhodne in balkanske študije IFIMES. Celotno poročilo je objavljeno kot priloga Đogićeve knjigi (2006, 245–247) Predlagali so nekaj rešitev in izboljšav. Omogočiti bi bilo treba afirmacijo naprednih idej in kadrov. Pravijo, da je Islamska skupnosti v Republiki Sloveniji v fazi prehoda iz »vojne« v sodobno in napredno fazo delovanja. Ta prehod sproža veliko vprašanj, ki nemalokrat privedejo do konfliktov znotraj Islamske skupnosti. Konflikte lahko razumemo tudi kot posledico pozitivnega razvoja same skupnosti. Ključno vprašanje, ki si ga je potrebno zastaviti, je, če in kako je Islamska skupnost v Republiki Sloveniji pripravljena odgovoriti na izzive prostora in časa, v katerem obstaja in deluje. Preden bi podali odgovor na to vprašanje,

bi morali narediti revizijo obstoječega stanja članov in kadrov, s katerimi Islamska skupnost razpolaga. Tudi na IFIMESU opozarjajo na nizko stopnjo izobrazbe in starostno strukturo, saj v Islamski skupnosti prevladujejo ljudje srednje starosti in starejši. Naslednja nevarnost, ki jo vidijo, je, da veliko število muslimanov albanskega in romskega porekla Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji ne doživlja kot svojo versko organizacijo. Predlagajo, da se posebno pozornost nameni novi generaciji mladih muslimanov. To naj bo Skupnosti tekoči, srednjeročni in dolgoročni projekt.

O izobrazbeni strukturi imamov pravijo, da je neustrezna, saj ima večina končano le srednjo šolo – medreso. Njihovo splošno znanje in znanje o islamu označujejo kot skromno. Za mlajše imame svetujejo, da nadaljujejo s šolanjem bodisi na Fakulteti za islamske vede bodisi na družboslovni fakulteti in si s tem razširijo obzorja in pridobijo znanja na različnih znanstvenih področjih. Skupnosti svetuje, naj redno izvaja strokovne seminarje, predavanja, okrogle mize in podobno ter redno preverja obstoječa in na novo pridobljena znanja. Predlagajo, da se s tem namenom ustvari institucija glavnega imama, ki bi se neposredno ukvarjal z navedenimi vprašanji. Zelo aktualen problem, ki je povezan z imami, je še danes, takrat je bil še bolj, nepoznavanje slovenskega jezika. Zaradi tega je če že ne onemogočena, pa vsaj zelo omejena, komunikacija s širšim slovenskih okoljem. Slovenci so narod, ki ceni svoj jezik in Islamska skupnost bi si po mnenju IFIMESA z izboljšano rabo slovenskega jezika pridobila simpatije okolja, v katerem deluje.

Na IFIMESU so kritični tudi do Statuta oziroma normativne ureditve Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji, sploh zaradi povezave z Islamsko skupnostjo v Bosni in Hercegovini. Ocenjujejo, da je mufti Đogić naletel na močan upor staroselcev, ker je želel reševati nekatera vprašanja, ki so se leta in leta kopičila v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji, pa tudi tistih, ki jih je sam »ustvaril« s tem, ker je želel doseči afirmacijo Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji. Pod staroselci mislijo na kadre Islamske skupnosti, ki so bili v Sloveniji pred prihodom muftija in so njegov приход dojemali kot grožnjo svojemu dosedanjemu mirnemu življenju in neaktivnosti. Proti njemu so se združili tudi tisti, ki so si včasih nasprotovali. Pri svojih dejanjih so, kot pravijo na IFIMESU, uporabljali podtikanja, laži in manipulacije, kar je samo po sebi nemoralno, če se pa to dogaja v neki verski skupnosti, še toliko bolj. Povezovali so se z ljudmi, ki so nenaklonjeni Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji, in celo varnostnimi službami, ki ne želijo imeti močne Islamske skupnosti, verskega objekta v glavnem mestu in niti muftija.

Kot rešitve zgoraj izpostavljenih vprašanj IFIMES predlaga:

- Delo z mladimi (na verskem in družbenem področju) ter približevanje Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji mladim.
- Pospešitev aktivnosti, povezanih z izgradnjo IKC.
- Pospešitev aktivnosti, povezanih s prevodom Korana v slovenščino.
- Podpora in pomoč muftiju (svetovanje) pri realizaciji aktivnosti v Islamski skupnosti.
- Pogovor reis ul uleme z nasprotniki muftija.
- Intenzivno delovanje in aktivnosti z džemati z uvajanjem glavnega imama v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji.
- Reis ul ulema naj podpre muftija pri ključnih projektih, kot je gradnja IKC.
- Normativno naj se uredi stanje v Islamski skupnosti.
- Dodatna in redna izobraževanja kadrov Islamske skupnosti.
- Po potrebi naj se eliminirajo (ali naj se jim vsaj zmanjša vpliv) člani, ki blokirajo delo Islamske skupnosti.
- Afirmacija Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji med Albanci, Romi in drugimi Nebošnjaki.
- Krepitev in razvoj dobrih odnosov s slovensko državo in družbo ter Evropsko unijo.
- Večja angažiranost in vloga Islamske skupnosti v Bosni in Hercegovini, še posebej reis ul uleme in Rijaset³⁸ v naslednjih letih (obiski, svetovanja, ...).
- Razvoj sodelovanja z islamskimi državami in organizacijami.
- Materialna krepitev Islamske skupnosti.
- Prisotnost predstavnika Islamske skupnosti v slovenskih medijih.
- Modernizacija dela Islamske skupnosti ob ohranjanju vseh vrednot islama in islamske tradicije.
- Izkoristiti veliko število do sedaj neizkoriščenih resursov in potencialov v Islamski skupnosti. (v Đogić 2006)

1.2.2 Slovenska muslimanska skupnost

Kot že rečeno, je Slovenska muslimanska skupnost nastala po razrešitvi gospoda Osmana Đogića z mesta muftija v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji. Ta se je s somišljeniki

---

³⁸ Najvišji izvršni verski in administrativni organ v Islamski skupnosti.

odločil ustanoviti lastno versko skupnost, ki jo je pri Uradu za verske skupnosti registriral pod imenom Slovenska muslimanska skupnost³⁹. Ta skupnost je v začetku leta 2010 sprejela svoj statut. V statutu so kot svoje cilje navedli:

- Omogočiti prakticiranje in izpovedovanje vere.
- Predstaviti islam in spodbuditi islamski način življenja.
- Omogočiti primerno obeleževanje islamskih praznikov in dogodkov.
- Zagotoviti praktične korake k razvoju v duhovnem, socialnem, kulturnem, družbenem in ekonomskem življenju muslimanov Slovenije.
- Izvajati dolgoročne in kratkoročne projekte z namenom zbiranja sredstev.
- Omogočiti izdajanje in objavljane časopisov, revij, knjig, brošur, člankov/letakov.
- Omogočiti verske usluge.
- Promovirati medsebojno razumevanje med muslimani in pripadniki drugih verskih skupnosti v Sloveniji.

Pri zadnjem cilju ne morem mimo vprašanja, zakaj poleg Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji potemtakem sploh ustanavljati še sploh kakšno drugo, novo skupnost in tako razdeliti muslimane v Sloveniji, sploh v času, ki je bil odločilen za gradnjo IKC. Po besedah gospoda Đogića je delovanje njegove skupnosti na področju verskih dejavnosti enako delovanju Islamske skupnosti. Opravljajo enake molitvene in izobraževalne obrede. Koran tolmačijo na enak način, torej pripadajo isti verski šoli. Do razhajanja je prišlo zaradi Đogićevega odkritega prizadevanja za odcepitev muslimanov v Sloveniji od Bosne in Hercegovine. Zaradi teh prizadevanj je bil odstavljen s funkcije muftija⁴⁰. Ravno to je razlog, da je registriral novo skupnost.

V svoji knjigi je zapisal, da »Islamsko skupnost Bosne in Hercegovine pri skupnosti v Sloveniji zanimata samo denar in oblast⁴¹.« Po njegovem mnenju dobijo slovenski muslimani v zameno iz Sarajeva »le preživele oblike znanja, neuporabne v okoliščinah, v katerih živijo muslimani v Evropi.« To ocenjuje kot škodljivo. Pri svojih težnjah se opira tudi na ureditev Islamske skupnosti na Hrvaškem, ki je finančno popolnoma neodvisna od Sarajeva. Reis ul ulema le potrdi muftija, ne priporoča lastnih kandidatov. Novinarki Urški Mlinarič je

---

³⁹ Sam pravi, da svojo razrešitev z mesta muftija Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji doživlja kot napad, ki je bil dirigiran iz Islamske skupnosti v Bosni in Hercegovini, in kot nasilen vdor v pravni red Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji.

⁴⁰ Islamsko skupnost je vodil od leta 2001 do konca aprila 2005.

⁴¹ V Islamski skupnosti so drugačnega mnenja, saj so denimo za nakup zemljišča za gradnjo IKC dobili denar tudi iz Bosne in Hercegovine.

zagrebški mufti Ševko Omerbašić povedal, da se Zagreb ne želi vpletati in je to stvar slovenskih muslimanov, a hkrati dodal: »Če je Slovenija suverena država, bi tudi Islamska skupnost morala biti samostojna. Ne vem sicer, kaj o tem meni mufti Grabus, vendar če želi Islamska skupnost v Sloveniji, ki je v EU, biti odločujoči faktor muslimanov v Sloveniji, je osamosvojitve nujna. Kajti če nisi finančno neodvisen, tudi politično in idejno ne moreš biti.« (Slovenska muslimanska skupnost)

Razlog za ustanovitev še ene skupnosti je torej ta. Danes, po desetih letih, Đogić opaža, da je tudi v delovanju obeh skupnosti precej razlik. Njegova skupnost poudarja individualni pristop in vernikom želi nuditi duhovno podporo. Od vernikov pričakujejo, da harmonično sodelujejo v skupnosti in svojih osebnih interesov in zamer ne prinašajo v skupnost. Njihovo delovanje temelji na skromnosti, saj se zavedajo, da mora pravi vernik ves čas živeti z mislijo na posmrtno življenje in da je ta svet, v katerem živimo, le prehodnega značaja. Iz takšnega razmišljanja izhaja tudi odklonilen odnos do Islamskega kulturnega centra v tej obliki, v kakršni se gradi. Po mnenju Đogića bi zadostoval že objekt za 500 ljudi in vse, kar je večje od tega, označuje za megalomanijo.

Imam Osman Đogić je ob postavitvi temeljnega kamna za IKC zapisal: »Nekaj, kar je samo po sebi enostavna dejavnost, gradnja džamije, je v tej državi postal dogodek. Ne poznam podobnega primera, da namen, da zgradiš mošejo, začneš realizirati po 44 letih. Po tem je ljubljanska džamija posebnost. Skoraj fenomen.« Nadalje kritizira tudi to, da je gradnja džamije financirana s strani Katarja in objekt navzven sploh ne bo podoben džamiji⁴². Pravi: »Gradila se bo džamija, ki pa ne bo podobna džamiji. Slovenija se bo umaknila s seznama držav, ki kršijo človekove pravice. Slovenci si bodo odlepili etiketo ksenofobov in islamofobov, muslimani bodo dobili svoj »verski objekt« in vsi bodo zadovoljni in srečni. Win-win situacija.« Negativno je nastrojen tudi do ljubljanskega župana Zorana Jankovića, ki mu, po njegovem mnenju, mnogi pripisujejo preveč zaslug pri odobritvi gradnje IKC. Pravi, da ni Janković tisti, ki je dovolil gradnjo džamije v Ljubljani, ampak »je gradnjo džamije dovolila elementarna pravica, da zgradijo svoj verski objekt; nekaj, kar je osnovna proklamacija vseh listin in deklaracij. V času, ko je bil ljubljanski mufti, je v zvezi z izgradnjo Islamskega kulturnega centra deloval po drugi logiki kot njegov naslednik dr. Grabus.

---

⁴² Kot največji spodrseljaj Islamske skupnosti izpostavlja »da so sprejeli takšno masakrirano idejno rešitev, na kateri so "arhitekturni magi" uporabili vse svoje znanje, da narišejo nekaj, kar ima za nalogo skriti namesto odkriti. To je enako izdaji.« (Slovenska muslimanska skupnost)

Đogićeva pot je bila, da se ne pogaja o tem, ali džamija sploh bo, saj je pravica do te zagotovljena že v Ustavi Republike Slovenije. Pogajal se je le o tem, kje in kakšna bo. Ocenjuje, da so njegovi nasledniki na škodo slovenskih muslimanov spremenili taktiko in si neupravičeno pripisali zasluge za to, da so v pogajanjih z županom Jankovičem uspeli doseči, da se bo džamija gradila. Pravi, da si lastijo zasluge za nekaj, kar muslimanom v Sloveniji a priori pripada.

Pri podajanju kritik ne izpusti niti imamov oziroma verskih uslužbencev. Meni, da so »neaktivni, neodgovorni, nedisciplinirani, brez zadostne izobrazbe, a kljub temu z visokimi plačami.« Označi jih kot »slepo črevo organizma« in jim pripiše tudi krivdo za izgubo zaupanja vernikov (Slovenska muslimanska skupnost).

Tudi mufti Grabus ob imenovanju na funkcijo sicer ni bil zadovoljen s kadrovsko sliko, vendar se je tega lotil konstruktivno, postavil cilje in se lotih njihovega izpolnjevanja. Več o tem bom pisala v posebnem poglavju, namenjenemu izključno temu področju.

V pogovoru z gospodom Đogićem sem želela izvedeti, koliko članov šteje Slovenska muslimanska skupnost. Povedal je, da točnega podatka nimajo, saj lahko pri štetju uporabljajo različne kriterije. Ob ustanovitvi skupnosti so zbirali pristopne izjave, takrat so jih zbrali 100. Niso pa vsi podpisniki teh izjav plačali članarine, po drugi strani pa so nekateri plačali članarino, a niso podpisali pristopne izjave. Tretji kriterij, ki ga upoštevajo, je število simpatizerjev, ki so namenili 0,5 odstotka dohodnine ravno njihovi organizaciji⁴³. In še zadnji kriterij, ki je po mojem mnenju najbolj relevanten, je dejansko število uporabnikov storitev. Đogić ocenjuje, da je teh približno 500. V skupnost se ne more včlaniti kdorkoli, o sprejemu po izpolnjevanju nekaterih osnovnih kriterijev⁴⁴ odloča Odbor.

Funkcionarji skupnosti so predsednik, podpredsednik, tajnik in blagajnik. Glavna oseba, zadolžena za versko področje, je imam, ki mora imeti končano najmanj visoko islamsko šolo. Skupnost se financira iz letnih članarin, denarnih prispevkov in drugih virov, ki jih odobri Odbor.

---

⁴³ V letu 2012 je bilo teh 251 in so prispevali 1.718,15 € oziroma 6,8 €/zavezanca, v letu 2013 je bilo 233 zavezancev, ki so skupno prispevali 1.412,46 € oziroma 6,1 €/zavezanca in v letu 2014 je bilo 232 zavezancev, 1.305,75 € oziroma 5,6 €/zavezanca.

⁴⁴ Mora biti musliman/muslimanka, starejši/a od 18 let in plačevati mora letno članarino.

1.2.3 Ostala združenja muslimanov v Sloveniji

Glede na to, da takšna združenja niso registrirana pri Uradu za verske skupnosti, zelo težko pridemo do kakršnihkoli podatkov. V Ljubljani deluje društvo za promocijo islamske kulture El-Iman, ki jo številni mediji povezujejo z ekstremno različico islama. Medijsko izpostavljena oseba, ki zagovarja drugačno doktrino islama kot uradno registrirani verski skupnosti muslimanov, je Alim Hasanagić, ki so mu celo prepovedali vstop v objekte Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji in se tudi javno izjasnili, da on ne zastopa njihovih interesov⁴⁵. Gospod Hasanagić je islamski teolog, rojen v Republiki Sloveniji. Je avtor treh knjig in več kot petsto člankov na temo islama. Zase pravi, da je pravoverni musliman, ki pri prakticiranju in razumevanju islama sledi prvim trem generacijam muslimanov. Društvo, ki mu pripada, svoje dejavnosti izvaja v džematih v Ljubljani in na Jesenicah. Za ostala slovenska mesta nisem našla podatka. Za Islamski kulturni center pravi, da bo muslimanom v Sloveniji dajal neko vrsto identitete, ne pričakuje pa, da bo en tak objekt rešil težave, s katerimi se srečujejo muslimani v Sloveniji⁴⁶. Za razliko od Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji, ki se distancira od misijonarstva, si gospod Hasanagić zelo prizadeva za to, da čim več ljudi prestopi v islam. Na svoji strani navaja celo, da v islam v Sloveniji prestopita dve osebi na mesec, 80 % teh je žensk.

1.3 Izgradnja islamskega verskega objekta

Od prve ideje do pričetka gradnje islamskega verskega objekta v Sloveniji je minilo skoraj pol stoletja. Ko je začelo kazati, da se bo gradnja vendarle pričela, je sama ideja doživela precej negativnih reakcij. Obstajala je celo pobuda za referendum o gradnji džamije, ki pa jo je Ustavno sodišče zavrnilo in določilo, da se džamija lahko gradi. V sklepu so zapisali:

---

⁴⁵ Tukaj v celoti navajam sporočilo za javnost, ki so ga dne 3. 10. 2014 na svoji spletni strani objavili v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji: "V zvezi s povabilom televizije Planet TV za gostovanje v oddaji, ki bo predvajana v soboto, 4. oktobra 2014, kjer se bo govorilo o trenutnih razmerah na Bližnjem vzhodu in v kateri bosta nastopila dr. Primož Šterbenc in gospod Alim Hasanagić, obveščamo javnost naslednje:

V četrtek, 2. oktobra 2014, je bil v oddajo povabljen tajnik Islamske skupnosti Nevzet Porić, a je zaradi sestave gostov v oddaji odklonil sodelovanje v oddaji na Planet TV. Zato obveščamo javnost, da stališča, ki jih zastopa gospod Alim Hasanagić, niso stališča Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji, ki se ograjuje od njega in njegovih stališč v zvezi s trenutno in perečo situacijo v svetu.

Gospod Alim Hasanagić je večkrat kršil hišni red v objektih Islamske skupnosti in napadal uslužbenke ter na svojem spletnem portalu grozil uslužbencem Islamske skupnosti, o čemer je bila obveščena tudi Policija. Za njega velja prepoved vstopanja v objekte Islamske skupnosti."

⁴⁶ Izpostavi halal prehrano, priskrbljen prostor za molitev na delovnem mestu.

Pravica do svobodnega izpovedovanja vere iz prvega odstavka 4. člena Ustave vključuje pravico posameznikov in verskih skupnosti, da individualno ali skupinsko izpovedujejo vero v objektih, ki so običajni in splošno sprejeti za njihovo izpovedovanje vere in opravljanje verskih obredov.

Referendumsko odločanje o prostorskih ureditvenih pogojih, katerega namen je preprečiti gradnjo džamije, ne bi pomenilo zgolj odločanja o umeščenosti objekta v prostor, temveč tudi odločanja o tem, ali pripadniki islamske verske skupnosti lahko izpovedujejo svojo vero v džamiji ali ne. Sklep o razpisu takšnega referenduma posega v pravico do svobodnega izpovedovanja vere.

Če poseg v človekovo pravico zasleduje cilj njene omejitve ne da bi pri tem imel namen varovati druge pravice, je takšen cilj nedopusten glede na tretji odstavek 15. člena Ustave, po katerem je dovoljeno človekove pravice omejiti samo zaradi pravic drugih in v primerih, ki jih določa ta Ustava. Sklep o razpisu referenduma, katerega cilj je, da se omejuje pravica do svobodnega izpovedovanja vere, kot jo zagotavlja Ustava, ne da bi se pri tem varovale pravice drugih, je zato v neskladju z Ustavo. (Ustavno sodišče 2004)

V 63. členu Ustave Republike Slovenije je zapisano, da je protiustavno kakršnokoli spodbujanje k narodni, rasni, verski ali drugi neenakopravnosti ter razpihovanje narodnega, rasnega, verskega ali drugega sovraštva in nestrpnosti.

V svoji raziskavi Jana Žitnik Serafin ugotavlja, da »več kot 90 % vseh tistih anketirancev, ki poudarjajo versko diskriminacijo, se (ne glede na lastno versko pripadnost) sklicuje na primer ljubljanske džamije.« (2008, 266)

Namesto o konkretnih muslimanih, ki bi radi imeli svojo džamijo, se je v javnih debatah govorilo o onih drugih, katerih podobe so močnejše. Tako se je pričelo konstruirati drugost slovenskih muslimanov. Slednja je bila zgrajena na razliki, ki temelji na orientalističnih predstavah o islamu in muslimanih: realne, slovenske muslimane se je pričelo predstavljati časovno, v oddaljeno preteklost »turških vpadov« ali pa geografsko v druge družbenopolitične in kulturnozgodovinske kontekste, kakršne reprezentirajo mediji, ki, kadar poročajo o muslimanih, povečini poročajo o konfliktih, nasilju in terorizmu. Ob takih islamofobnih diskurzih se je zazdelo, da bodo muslimani v Slovenijo prišli šele, ko bo zgrajena džamija. In ne obratno, da bo džamija postavljena prav zaradi njihove prisotnosti v državi. (Kalčič 2007, 9)

O izjemno negativnem odzivu velikega dela slovenske javnosti na legitimna prizadevanja Islamske skupnosti za izgradnjo IKC govori tudi Črnič. On sicer govori tudi o eksplicitni

podpori nasprotovanja s strani nekaterih dostojanstvenikov Rimskokatoliške cerkve in desnega političnega bloka⁴⁷, čeprav je Katoliška cerkev s takratnim ljubljanskim nadškofom in metropolitom dr. Antonom Stresom na čelu podprla gradnjo džamije v Ljubljani. Vobič Arlič (2007) argumente nasprotnikov gradnje džamije razvrsti v štiri skupine:

1. arhitekturni,
2. obrambni (džamije kot centri za vadbo teroristov),
3. primerjalni (džamije na Zahodu/katoliški verski objekti v muslimanskih državah),
4. jezikovni.

Prvi slovenski mufti Đogić trdi, da so več škode projektu IKC naredili muslimani kot nemuslimani, pa čeprav vsi stereotipi letijo na nemuslimane oziroma kot sam pravi, Slovence. O njih pravi, da so žrtve medijskih predsodkov in da muslimani, odgovorni za izgradnjo IKC, svojo nesposobnost⁴⁸ skrivajo za prepovedjo s strani Slovencev. (2006, 9) So njegove trditve realne ali so to zgolj besede neprijazno odslovljenega vodje Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji? Verjetno do neke mere oboje. Mogoče je to eden od razlogov, da je bilo potrebnih nekaj desetletij, da so uspeli dobiti vsa potrebna dovoljenja za gradnjo IKC. Đogić pravi, da se v času, ko je bil mufti, niti ni želel pogajati o tem, ali IKC bo ali ne, saj je, kot sem že napisala, ta pravica muslimanom zagotovljena že z Ustavo Republike Slovenije. Pogajal se je o lokaciji, višini minareta, velikost objekta itd. Sedanjemu vodstvu očita spremembo smeri, saj pravi, da sebi in ljubljanskemu županu gospodu Jankoviću neupravičeno pripisujejo zasluge, da se IKC gradi. Ta pravica po njegovem mnenju, ki ga tudi jaz podpiram, ne bi smela biti zasluga nobenega posameznika ali skupine, temveč le udejanjenje 7. in 14. člena Ustave Republike Slovenije⁴⁹. Pravi:

- da je treba graditi atmosfero, v kateri bodo prednosti imeli sposobni posamezniki in v kateri se bodo osebni interesi in egoizmi potiskali v ozadje,

---

⁴⁷ »Nasprotovanje je bilo silovito, argumenti praviloma iracionalni, splošno ozračje pa tako sovražno, da je celo za demokratične standarde nepojmljiv incident, ko je kandidat vladne stranke v predvolilni kampanji nastopil na velikanskih plakatih s podobo prečrtane mošeje, minil tako rekoč brez vsakršnih odzivov.« (Črnič 2005, 238)

⁴⁸ Glede na to, koliko muslimanov živi v Sloveniji, preseneča podatek, da še zdaj nimajo prevedenega Korana, svoje svete knjige. Prevod v slovenščino sicer obstaja, vendar ga v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji niso podprli, saj menijo, da ni dovolj strokoven. Celotno sporočilo za javnost je dostopno na <http://www.islamska-skupnost.si/novice/2014/09/sporocilo-za-javnost-ob-izidu-kurana-v-slovenscini/>.

⁴⁹ 7. člen: Verske skupnosti so enakopravne; njihovo delovanje je svobodno.

14. člen: V Sloveniji so vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj, invalidnost ali katerokoli drugo osebno okoliščino. Vsi so pred zakonom enaki.

- da se je potrebno zoperstaviti metodam dela »od oka« in vpeljati znanstvene metode,
- da se je treba energično zoperstaviti nesposobnim posameznikom, ki bi iz nekih razlogov želeli biti v bližini (2006, 35).

Ravno ti nesposobni posamezniki so po njegovem razlog, da je Islamska skupnost v Republiki Sloveniji in njen največji projekt, gradnja IKC, 30 let stala na eni točki. Naslednjo nevarnost za projekt IKC vidi v članih Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji, ki v projektu vidijo predvsem sredstvo za lasten zaslužek. S tem misli predvsem na nekatere lastnike gradbenih podjetij.

1.3.1 Prva iniciativa za izgradnjo verskega objekta v Sloveniji

O izgradnji džamije v Ljubljani se je začelo govoriti že leta 1969, ko je bila pri Komisiji za odnose z verskimi skupnostmi v Republiki Sloveniji vložena prva uradna zahteva za izgradnjo IKC v Ljubljani. Vložil jo je takratni reis ul ulema Islamske skupnosti Socialistične Federativne Republike Jugoslavije gospod Naim Hadžiabdić. Takrat je v Ljubljani živel približno 3000 muslimanov. Grabus se sprašuje, »zakaj se ni vztrajalo pri nakupu zemljišča, kot se je zgodilo v Zagrebu leta 1971, ko se je na osnovi dodeljenega zemljišča dodelila nadomestna lokacija, na kateri se danes nahaja Islamski kulturni center v Zagrebu.« Ustreznega odgovora ni dobil. Od leta 1969 do danes je bilo v Ljubljani predlaganih osem lokacij.

Prvi idejni projekt za džamijo v Ljubljani je bil predstavljen že leta 1982⁵⁰, vendar Zavod za kulturno dediščino ni dal soglasja za gradnjo.

Leta 1981 se je v Ljubljani odprla molilnica na Grablovičevi ulici⁵¹. Ta objekt je še danes v lasti Islamske skupnosti Slovenije.

1.3.2 Poskusi pridobitve potrebnih dovoljenj za izgradnjo islamskega verskega objekta v Sloveniji

Pobuda je ponovno zaživela leta 1997, leta 2003 pa je bil narejen in sprejet urbanistični načrt na lokaciji Cesta dveh cesarjev. Za slovenske muslimane je bil zgodovinski datum 9. 12.

⁵⁰ Zmagovalno idejno rešitev je ponudil Fedja Košir.

⁵¹ Navadna hiša, ki so jo preuredili v verski objekt.

2003, ko so na seji ljubljanskega mestnega sveta sprejeli odločitev o gradnji IKC⁵². Po lokalnih volitvah leta 2006, ko je županjo Danico Simčič zamenjal župan Zoran Janković, je bila Islamski skupnosti ponujena nova lokacija, saj je obstajala močna civilna pobuda, ki je bila proti gradnji na Cesti dveh cesarjev. Tej lokaciji je zaradi močne izpostavljenosti poplavam nasprotovalo tudi Ministrstvo za okolje. O lokaciji na Cesti dveh cesarjev je še pred odobritvijo pisal Dragoš⁵³:

To je najbolj zanemarjen del Ljubljane, kjer stojijo črne gradnje najrevnejših Ljubljančanov, vrtički z barakami in centralno regijsko smetišče. Sicer je prizadevanje za izgradnjo džamije staro že trideset let⁵⁴ in vsi poskusi določitve lokacije za ta objekt so propadli. To je očiten dokaz, da izgradnjo muslimanskega verskega objekta v Sloveniji načrtno preprečujejo; vprašanje je le, ali gre za prostorske, socialne ali mentalne ovire. Ne pozabimo, da se prav s stališčem do muslimanskega verskega objekta izraža odnos do celotne muslimanske skupnosti pri nas. (2002, 47)

Že naslednje leto sta župan Janković in mufti Grabus podpisala pismo o nameri prodaje zemljišča za džamijo, v katerem je pisalo, da bo Mestna občina Ljubljana Islamski skupnosti zemljišče prodala neposredno brez javnega razpisa, kar pa se ni zgodilo.

Leta 2008 je Mestna občina Ljubljana prvič po letu 1969, ko je bila vložena prva zahteva za izgradnjo džamije, prodajala zemljišče, namenjeno za izgradnjo džamije. Ponujeno zemljišče je bilo veliko 11.364 m², cena pa je bila 4.568.329 €.

1.3.3 Gradnja Islamskega kulturnega centra

Primerov pozitivnega sodelovanja islamskih verskih skupnosti z lokalnimi skupnostmi pri gradnji islamskih objektov je na Zahodu kar nekaj. Tudi v Ljubljani je po mnenju strokovnjakov objekt dobro umeščen v okolico. Islam namreč ne zapoveduje nobenih posebnih oblik pri gradnji džamij. Pomembno je le, da je prostor za opravljanje molitev ustrezno orientiran proti Meki, da ima minber⁵⁵ in mihrab⁵⁶.

---

⁵² Na tej seji je bil sprejet dokument na približno sedemdesetih straneh, kjer je bilo do potankosti dorečeno skoraj vse v zvezi z IKC.

⁵³ V istem delu argumente ljubljanskih mestnih svetnikov, ki so bili proti gradnji, predstavi v obliki petih splošnih tipov argumentacije, »ki jih lahko najdemo v vsaki razvitejši obliki etnicizma, šovinizma in rasizma«. (2002, 48–51)

⁵⁴ Citat iz leta 2002.

⁵⁵ Govorniški oder v džamiji, na katerem stoji imam.

⁵⁶ Proti Meki obrnjen prostor v džamiji, kjer stoji imam med opravljanjem obredne molitve.

Ob zaključku razstave idejnih predlogov za gradnjo IKC je Tomšič Čerkez izrazila presenečenost nad neskončno raznolikostjo vizualne podobe muslimanov v očeh sodelujočih v natečaju. »Gre za izjemno zanimivo vizualizacijo »drugega«, ob kateri pri marsikaterem projektu pozabimo, kje smo in se opravičeno lahko vprašamo, kje so v našem vsakdanjem sprehodu po mestu skriti tisti muslimani v čudnih napravah, ki se sprehajajo po podobah. Očitno je musliman »z Balkana« pojav, ki ga vizualno ne moremo definirati.« (Slovenska muslimanska skupnost) Mogoče ga je tako težko definirati, ker je evropski musliman videti kot Evropejec in ne izstopa? Avtorica tudi poda razlago, da je »mošeja oziroma versko kulturni center skoraj vedno harmonično usklajen z urbanim okoljem, v katerem se nahaja.« Za islam je »mesto s svojo kompleksno večplastnostjo v prostoru in času« naravno okolje. Je pa avtorica izjemno kritična tako do razpisne dokumentacije, ki vpetost arhitekturnega objekta v okolje in objekta v zgodovinski okvir definira s pomočjo Wikipedije, kot tudi do nekaterih avtorjev projektov, »ki se trudijo predstaviti koliko povezave imajo narisane ideje s timuridsko, perzijsko, otomansko ali kitajsko arhitekturo, pri objektu zgrajenem v 21. stoletju v središču Ljubljane. Slikovita in zabavna je grafična priloga enega od predlogov, ki kaže, da bodo v ljubljanskem IVKC celo rasle pomaranče!« (Slovenska muslimanska skupnost)

Mufti Grabus pod Islamskim kulturnim centrom razume večji objekt, ki poleg džamije ali molitvenega prostora vključuje tudi druge družabne, kulturne in izobraževalne programe, kot so mektebi⁵⁷, veroučne ure, različni tečaji za otroke, mladino, odrasle, prirejanje konferenc, spoznavanje širše javnosti z islamskim naukom itd. (2011, 29).

Leta 1998 so v Islamski skupnosti odprli namenski račun za Islamski kulturni center. V trenutku, ko je bil objavljen javni razpis za nakup zemljišča za džamijo, so imeli na tem računu 220.000 €. Ko je Mestna občina Ljubljana objavila, da Islamska skupnost izpolnjuje pogoje za nakup zemljišča, se je začela akcija zbiranja donacij. Za primerjavo lahko povem, da je bilo samo zemljišče dvakrat dražje od celotnega premoženja Islamske skupnosti (Grabus, 2011, 16). Vodstvo Islamske skupnosti se je odločilo za najem kratkoročnega kredita. Do decembra leta 2008 je bilo zbranih 1,6 milijona € in je za nakup manjkalo še 400.000 €. V Islamski skupnosti so za ta denar prosili Rijaset Islamske skupnosti Bosne in Hercegovine in Medžlis Islamske skupnosti Sarajevo.

---

⁵⁷ Muslimanska verska osnovna šola.

2 KREPITEV RELIGIJE?

Že od sedemdesetih let prejšnjega stoletja dalje sociologi govorijo o vrnitvi k religiji in vrnitvi religije v politično sfero v veliko državah. Tukaj ne moremo reči, da gre le za eno religijo, temveč za skoraj vse večje religije sveta (judovsko, krščansko, islamsko, budistično, ...), a ne povsod po svetu. Zahodna družba je vstopila v postkrščansko obdobje, kar se kaže v slabši udeležbi pri verskih obredih, porastu sekularizacije, pojavljanju novih religijskih gibanj in tako naprej (Cvitković 2011, 129). Kaj je torej trenutni trend: krepitev religije ali njeno upadanje? Nekateri avtorji pravijo, da sekularno in religijsko nista nujno nasprotji, temveč da obstajata lahko na različnih nivojih (Asad), da lahko religija ohranja pomen v področju individualnega in ga izgublja na področju družbe kot celote (Tschannen). (Abazović v Hazdovac Bajić 2012, 438)

O sekularizaciji zahodne družbe govorijo podatki o upadanju obredne udeležbe, pomembnost religije v življenju posameznika, izrekanju o verovanju v boga in posmrtno življenje, povečanem številu novih religijskih gibanj itd. Norris in Inglehart analizirata podatke⁵⁸ o obredni udeležbi v zahodnoevropskih državah in ugotavljata, da je v vseh državah v upadu. Izrekanje o veri v posmrtno življenje analizirata v dolgem časovnem obdobju, od leta 1947 do leta 2001. Ugotavljata, da v vseh analiziranih evropskih državah⁵⁹, razen v Italiji, upada število tistih, ki verujejo v posmrtno življenje. (2011, 87-92) Da krščanstvo na Zahodu izgublja na pomenu in se družba sekularizira, se, kot sem že napisala, kaže tudi s pojavom velikega števila novih religijskih gibanj v drugi polovici 20. stoletja. Ta gibanja ponujajo veliko religijskih in duhovnih izbir, zato začnejo raziskovalci uporabljati tržno retoriko. Govoriti namreč začnejo o duhovni »veleblagovnici«. (Črnič 2013) Tako kot v veleblagovnicah izbiramo med različnimi izdelki, tako lahko danes izbiramo med različnimi oblikami duhovnosti in religioznosti. Črnič celo pravi, da ne samo, da lahko izbiramo, temveč smo prisiljeni izbirati, »ker imajo religije po svoji naravi totalno ambicijo, saj temeljna vprašanja človeka pojasnjujejo z dokončnimi odgovori; pojasnjujejo vse in trdijo: tako je in nič drugače! A ena jih pojasnjuje tako, druga drugače in prej ali slej pridemo v položaj, ko moramo izbrati eno proti drugi.« (Delo 2013, 4. marec) Ljudje na Zahodu so torej verni,

---

⁵⁸ Analizirata podatke iz World Values Survey in Gallup, pridobljene med leti 1970–1999.

⁵⁹ V analizo so od evropskih držav vključene Norveška, Finska, Danska, Nizozemska, Francija, Švedska, Grčija, Belgija, Velika Britanija, Švica, Nemčija, Italija.

ampak drugače kot некоč. Ne več znotraj uveljavljenih velikih religij, temveč v različnih oblikah novodobnih religij.

Stolz tudi ugotavlja, da poteka v Evropi sekularizacija, v islamu pa ekspanzija. Predstavlja tri teorije:

1. sekularizacijska teorija

Modernizacija, racionalizacija, diferenciacija in societalizacija vodijo v sekularizacijo. Verske skupnosti so некоč tolmačile vse pomembne teme, danes pa je to prepuščeno sekularnim organizacijam.

2. individualizacijska teorija

Po tej teoriji modernizacija ne vodi v sekularizacijo, ampak v spremembo religijskih oblik. V porastu so neinstitucionalizirane oblike religij, religija se umika v zasebno sfero⁶⁰. Res pa je, da si v takšnih oblikah posamezniki ustvarjajo svoj nestabilen in zelo oseben »sveti kozmos«, večje in močne skupnosti pa na tak način težko nastanejo.

3. teorija trga

Osnovna predpostavka te teorije je, da posamezniki stremijo k nagradam, na tem ali drugem svetu. Pri tej teoriji govorimo o religijski ekonomiji in religijskih podjetjih, za katere veljajo nekateri principi prostega trga. Za članstvo/obiskovalce/podpornike se morajo boriti, jih pritegniti, enako tekmovanje velja tudi za finančne in druge vire. Cerkve morajo tekmovati med seboj, hkrati pa tudi z drugimi sekularnimi organizacijami. Sekularne organizacije so tukaj v prednosti, ker veljajo za bolj znanstvene, učinkovite in profesionalne v primerjavi z religijskimi, zato lažje pridobivajo članstvo. Največja prednost religijskih institucij pa je, da lahko ceneje ponujajo svoje storitve, saj ponavadi razpolagajo z zelo velikim številom prostovoljcev in imajo posledično nižje stroške delovne sile. Po tej teoriji se lahko z velikimi donacijami kupujejo tudi funkcije v verskih organizacijah.

Kako ravnajo starodavne, velike religije ob povečanju sekularizacije in uveljavljanju novodobnih religij? Černič pravi, da so se nekatere predvsem v Združenih državah Amerike skušale prilagoditi tako, da so občestvo organizirale v manjše skupnosti s pristnejšimi medosebnimi stiki in tako, da so naredile obrede bolj žive⁶¹. Zaradi togosti in neodzivnosti na nove religijske ponudbe je bila v Evropi sekularizacija močnejša kot v Združenih državah

---

⁶⁰ Kot primere navaja pozitivno mišljenje, popularno psihologijo, turizem, šport, pop glasbo, množične medije.

⁶¹ V Ameriki, za razliko od Evrope, religija ni povezana zgolj z grehom in krivdo, temveč tudi z veseljem do življenja in slavljenjem življenja. (Černič v Delu 2013, 4. marec)

Amerike. Razlika je tudi v tem, da je Amerika od nekdaj religijsko izrazito pluralna in nobena verska institucija nikoli ni imela takšnega monopola, kot ga ima katoliška cerkev v Zahodni Evropi.

V svojem prispevku na mednarodnem ekumenskem, medverskem in medkulturnem simpoziju v Mariboru leta 2012 Verstva v dialogu s sodobno kulturo je prof. dr. Hans Küng povedal, da krizo v Evropski uniji lahko rešuje le etično utemeljena Evropa. Pravi, da smemo danes tudi v sekularni državi govoriti o etosu in religiji. Religija ima po njegovem nesporne zasluge za etos in prispeva k sožitju v družbi. »Ideja svetovnega etosa kot zavest skupnega temelja osnovnih etičnih vrednot, meril in drž je za mirno sožitje ljudi, ki danes živijo v Sloveniji v odprti in pluralistični družbi, dobra duhovna osnova za gradnjo mostov; izredno pomembna je tudi za odgovorne v politiki, gospodarstvu, znanosti in kulturi.« (2012, 11) Rešitve ne vidi niti v sekularistično tehnokratski ideologiji, ki prisega na nereligioznost niti v predmoderni hierarhični in nedemokratični cerkveni ideologiji. »Avtonomno samouresničenje posameznika in družbe kot celote se mora povezati s solidarno odgovornostjo le na podlagi skupnega etosa, ki ga monoteistične religije utemeljujejo v veri v boga.« (2012, 11)

Evropska krščanska desnica Zahodu očita, da je ravno sekularizacija zahodnoevropske družbe ustvarila plodna tla za širjenje islama na tem področju. Krščanstvo na Zahodu nima niti v javnem niti v političnem življenju takšne vloge, kot jo ima islam v islamskih državah. V islamu delitev religije od države ni ravno uveljavljen koncept. Cvitković pravi, da bi za Evropo lahko veljalo pravilo »verovati brez pripadnosti«, za islamski svet pa »pripadati na osnovi verovanja«. (2011, 159)

Poleg jezika je religija eden pomembnejših členov etnične pripadnosti⁶². Zgodovina nas uči, da se ljudje izjemno težko odpovedo svoji etnični pripadnosti. V islamu, kjer vera ureja zasebno, družbeno, ekonomsko, politično sfero, je to še toliko težje pričakovati. Ženske v Franciji, ki so jim v javnih šolah in javnih službah prepovedali nositi naglavne rute, se niso zaradi te prepovedi odpovedale rutam, simbolu svoje vere in tistega, kar same dejansko čutijo, da so. Odpovedale so se pa šolanju v francoskih javnih šolah in službam v javnem sektorju. Povečalo se je število samozaposelnih, sploh tistih, ki delo lahko opravljajo prek spleta. Za muslimanke takšna oblika zaposlitve pomeni predvsem to, da se jim ni potrebno odpovedati načinu oblačenja, ki jim ga zapoveduje vera. Zaenkrat še ni na voljo uradnih statistik, a na

---

⁶² Esad Ćimić, bosansko-hercegovski in hrvaški filozof in sociolog, pravi, da za razliko do zahodnoevropskih držav, kjer pri konstituiranju narodov, kjer je glavno vlogo imel jezik, na Balkanu to vlogo prevzame religija.

družbenih omrežjih je viden porast spletnih strani, prek katerih muslimanke v Franciji služijo vsakdanji kruh. Leta 2011 so podjetnice muslimanke v Franciji ustanovile poslovno združenje Akhawate Business (sestrski posel), ki ima več kot 100 članic. Predsednica združenja Emmanuelle Rouy pravi, da je pri teh podjetnicah čutiti frustracije, ker jim je onemogočeno najti zaposlitev, ki bi ustrezala njihovim kvalifikacijam. (The Guardian 2014, 3. oktober) Kaj to pomeni za Francijo kot državo? Za Evropsko unijo? Namesto, da bi dobili Evropejke, znanstvenice, ki imajo naglavno ruto, bodo dobili z državo nezadovoljne muslimanke. Namesto da bi se izobraževale v evropskem šolskem sistemu, kjer bi ponotranjile evropske vrednote, jih je ravno ta sistem prisilil v marginalizacijo, kjer bodo ekstremistične ideje naletele na veliko bolj plodna tla, kot bi sicer. Polemiziramo lahko še dalje, ko se zavemo, da so ravno ženske tiste, ki vzgajajo naslednje generacije. Torej, ali bodo te, na Zahodu marginalizirane muslimanke, vzgajale Evropejce islamske veroizpovedi ali muslimane, ki sicer živijo v Evropi, a se ne čutijo Evropejce in so zaradi tega izjemno nezadovoljni, mogoče tudi nevarni? Že leta 1994 je Ireland poudaril, da so francoski naturalizacijski zakoni napisani tako, da iz tujcev delajo Francoze in imajo v Franciji relativno malo političnih instrumentov, s katerimi bi se borili proti socialni izključenosti, ki ima korenine v kulturni in etnični diferenciaciji (v Statham, Koopmans, Giugni in Passy 2006, 433). Drugačen odnos imajo na primer na Nizozemskem, kjer so hitro dojeli, da bodo migranti ostali in so že v zgodnjih osemdesetih letih prejšnjega stoletja sprejeli ukrepe, katerih cilj je doseči družbo, v kateri se bodo vsi člani manjšin, kot posamezniki in skupine, počutili enakopravno z večinskim prebivalstvom in bo vsem omogočala enake možnosti za razvoj⁶³. Cvitković ugotavlja, da zaenkrat še nimamo nobenih politoloških raziskav, ki bi pokazale, ali je večja islamofobija na Zahodu ali protizahodna ksenofobija med muslimani. Leta 2011 je napisal, da več kot tretjina muslimanov ima sociološki status manjšine.

Realno gledano verske skupnosti vedno obstajajo znotraj države in skupaj morata regulirati najprej medsebojni odnos, potem pa še cel niz področij. Različne religije imajo različne strategije in pričakovanja, kako vzpostaviti te odnose. Krščanstvo želi nadvlado nad državo, medtem ko ima islam v svoji doktrinarni osnovi koncepcijo obvladovanja države. Državne aktivnosti želi usmerjati skladno z verskimi pravili. Po drugi strani pa odnos države do religije

---

⁶³ Nizozemska je ustanovila Islamic broadcasting network, Islamic school board, Islamic pedagogic centre ter več kot 40 islamskih šol, ki so vse javne in izvajajo državni kurikulum (Statham, Koopmans, Giugni in Passy 2006, 434)

kreira stranka, ki ima v nekem trenutku oblast. (Cvitković 1996, 183) V državah, kjer je prisotnih več religij, pa v praksi redkokdaj naletimo na situacijo, kjer bi bile vse religijske skupnosti obravnavane enakopravno. Svet Evrope je konec prejšnjega stoletja podal zahtevo vsem demokratičnim državam, naj vsem verskim skupnostim omogočijo enake možnosti razvoja in ustrezno mesto v družbi.

V Evropski uniji ne obstaja enotna pravna ureditev položaja religijskih skupnosti, temveč je ureditev tega področja prepuščena vsaki članici.

Po eni strani smo marsikje priča krepitve religije, po drugi strani pa je prakticiranje vere v evropskem okolju stvar izbire posameznika. Udeležba pri verskih obredih je stvar odločitve posameznika in ne družbenega pritiska ali zakonskih sankcij. »V današnji postsekularni družbi (G. Gadamer) gremo naproti novim procesom, ki dajejo prostor predvsem popreligioznosti, mešanici različnih verskih tradicij in nekega splošnega občutja svetega, kjer so lahko tudi primesi magije in astrologije.« (Štrubelj v Kranjc Vrečko 2012, 84)

Kdaj pa je prišlo do krepitve splošne religijske identitete pri muslimanih in krepitve radikalizma? Šterbenc pravi, da v zgodnjih sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, in sicer kot posledica katastrofalnega poraza arabske armade s strani Izraela v šestdnevni vojni leta 1967. Arabci so ob tem porazu dojemali, da je arabski nacionalizem oziroma sekularna nacionalna identiteta prazna ideologija, ki njihovega sveta ne more ponovno okrepiti. »Razmišljanja so celo šla v smeri, da so judje tako uspešni v vojskovanju, ker se oklepajo svoje religije in Arabci bi posledično lahko ubranili svoj svet, če bi se spet oprli na religijo.« (Mladina 2016, 14. april)

3 EKSPANZIJA ISLAMA?

Zaradi univerzalizma islama, ki povezuje posameznike različnih etničnih pripadnosti, je bila muslimanom verska pripadnost dolgo časa pomembnejša od narodnostne ali etnične⁶⁴. Identiteto so si gradili na skupnosti, »umi⁶⁵«, ne pa, tako kot v Evropi, na naciji. »V sodobnem svetu se poskuša razviti neke vrste »nacionalni« pogled na islam in to se izraža tudi skozi imenovanje in dodeljevanje najvišjih verskih dostojanstvenikov samo za določeno nacijo. Ta tendenca ni zasnovana na islamskem nauku.« (Grabus 2011, 22). Tudi Roy opaža, da se verni muslimani na Zahodu ne želijo opredeljevati kot Arabci, Turki in podobno, temveč kot muslimani. S tem se izognejo družbeni in ekonomski diferenciaciji in posledično nepotrebnemu deljenju skupnosti. Hitro pa tukaj naletimo na pomembno oviro, in sicer jezik, če si seveda skupnost za svoj jezik ne izbere uradnega jezika države, v kateri deluje⁶⁶. Danes se je marsikje to spremenilo in je tudi pri muslimanih nacionalna identiteta pridobila na pomenu. Vprašanje pa je, če religija in religijske skupnosti, ki podpirajo nacionalno identiteto, s tem ne izgubljajo lastne. S tem vsekakor islam izgublja svoj univerzalizem, katerega srž je, po mnenju Ramadana, ravno v načelu integriranja vsega, kar je dobro, ne glede na to, od kod prihaja. Takšno razmišljanje je skozi zgodovino muslimanom omogočalo, da se udomačijo skoraj povsod, od Južne Amerike do Azije, prek Zahoda in Severne Afrike. On ne vidi razloga, zakaj bi bilo na Zahodu kakorkoli drugače (2004, 75). Avtor opozarja, da »se ne sme zgoditi, da bi katerakoli kultura postala identificirana z muslimanskimi principi do te mere, da bi ovirala prilagajanje drugemu kontekstu. Ali kar je še huje, da bi sama sebe razglasila za edino avtentično muslimansko kulturo in edino predstavnico muslimanov (kot je primer arabske kulture).« (Ramadan 2004, 105) Sveta knjiga muslimanov Koran tudi obravnava problematiko fragmentacije in jo ostro obsoja (El-En'an, 159 in Er-Rum, 32). Tule pravi, da se fragmentacije danes poslužujejo tisti, ki so zaradi lastnih interesov nagnjeni k privatizaciji javnih resursov.

---

⁶⁴ Jan Iversen in Christoffer Kølvraa pa po drugi strani pravita, da se »izjave o evropski kulturi nujno spopadajo s trdnim obstojem nacionalno definiranih kultur. To dejstvo pogosto privede do metaforičnih dejanj, kot so ustvarjanje istosrednih krogov, piramid in lokov, v katerih se evropska identiteta/kultura predstavi kot zmožna vključevanja drugih identitet.« (2009, 49). Kot problem izpostavita tudi poudarjanje skupnih kulturnih značilnosti (v 19. stoletju je bil to predvsem jezik). Pravita, da so kulturne prakse v Evropi izjemno raznolike, kar pomeni, da imamo le dve možnosti: 1. sklicevanje na skupno evropsko zgodovino 2. močno predstavo o Drugem. Oboje nosi s seboj tveganje evronacionalizma.

⁶⁵ Sam koncept ume zanika koncept nacionalne države.

⁶⁶ V Islamski skupnosti Slovenije sta uradna jezika slovenski in bosanski.

Ker so muslimani v Evropo prihajali večinoma kot ekonomski migranti, so se naseljevali v velikih, industrijskih mestih, kjer so se zaposlovali v tovarnah. Danes je stanje takšno, da je vsak drugi musliman v Evropski uniji v Uniji tudi rojen. Muslimanska populacija je namreč populacija z visoko stopnjo natalitete ter izrazito mlada in vitalna populacija. (Cvitković 2011, 159) Po podatkih Pew Research Centra je muslimanska populacija edina, ki ji predvidevajo večjo rast, kot bo rast celotne svetovne populacije. (2015, 7. december) Evropa pa se vedno bolj sooča s težavami, do katerih prihaja, ko skupine migrantov zahtevajo več pravic, večjo prepoznavnost, izjeme pri nekaterih pravilih, ki veljajo za vse državljane, podporo pri ohranjanju in krepitvi njihove kulture s strani države. V izjemno težki poziciji se znajde Evropa takrat, ko migranti postavljajo zahteve, ki močno izzovejo ključne liberalne vrednote, na primer ko želijo nekatere muslimanske skupnosti v Zahodni Evropi uzakoniti poligamijo (Statham, Koopmans, Giugni in Passy 2006). Osolnik opazuje, da se v zadnjih letih med muslimani v Zahodni Evropi širijo bolj fundamentalistične interpretacije islama. Za njega je ta pojav posledica procesov v širšem islamskem svetu in odziv na marginaliziranost muslimanov na Zahodu. (Osolnik 2003, 696) Podobno opazuje tudi Šterbenc, ki pravi, da je »najbolj eksplozivna kombinacija socialne izključenosti muslimanov, živečih na Zahodu, in agresivne politike zahodnih držav v muslimanskem svetu.« (Siol 2015, 15. januar) Ker muslimani, ki živijo v Sloveniji, ne prihajajo iz nekdanjih kolonij, so po besedah Šterbenca bistveno manj alergični na vojaške intervencije zahodnih držav v muslimanskem svetu. Tudi Slovenija danes ne sodeluje v vojaških operacijah proti Islamski državi, zato je stopnja ogroženosti bistveno manjša kot denimo v Franciji ali Veliki Britaniji.

Cvitković navaja izjavo duhovnika, ki se je spreobrnil v islam, ko je rekel: »Hvala bogu, da sem islam spoznal prej, kot sem spoznal muslimane.« Evropejci pa so bili prej soočeni z muslimani in se šele spoznavajo z islamom. V letu 2010 je po podatkih Pew research centra v Evropski uniji živelo skoraj 21 milijonov muslimanov. Ta številka zaradi stalnega priseljevanja in visoke stopnje natalitete hitro narašča. Največ muslimanov v Zahodni Evropi živi v Nemčiji (približno 4,8 milijona oziroma 5,8 % celotnega prebivalstva), Franciji (4,7 milijonov oziroma 7,5 % celotnega prebivalstva) in Veliki Britaniji (3 milijona oziroma 4,8 % celotnega prebivalstva). Za katolicizmom in protestantizmom je islam tretja najštevilčnejša religija v Zahodni Evropi. Je pa tudi najhitreje rastoča religija (priseljevanje, visoka nataliteta in spreobračanje avtohtonih prebivalcev v islam).

Zanimivo je, da se ob krepitvi islama hkrati odvija tudi proces sekularizacije muslimanov. V anketi, ki jo je leta 2007 naredil Abazović v Bosni in Hercegovini na reprezentativnem vzorcu petstotih oseb, je denimo večina vprašanih odgovorila, da verski vodje ne bi smeli imeti vpliva na oblast in politiko. Eventualno krepitev vloge religije podpirajo na področju družinskega življenja in izobraževanja, nikakor pa ne na področju javnega življenja (politika in mediji). Njegov zaključek je, da bosansko-hercegovski muslimani živijo med sekularizacijo in desekularizacijo⁶⁷. Še bolj kot to pa na sekularizacijo muslimanov kažejo ugotovitve francoskih sociologov, da je tretjina francoskih muslimanov opustila verske tradicije. Lemonde je v lanskem letu objavil zanimive ugotovitve o verovanju francoskih muslimanov. Izmed vseh vprašanih muslimanov jih je 41 odstotkov odgovorilo, da verujejo in prakticirajo vero, 34 odstotkov, da verujejo, a ne prakticirajo vere in 25 odstotkov, da ne verujejo, ne prakticirajo vere in so le po poreklu muslimani.

3.1 Evroislam?

V prvi polovici prejšnjega stoletja so se muslimani v Evropi organizirali v Kongres evropskih muslimanov. V devetdesetih letih prejšnjega stoletja so muslimani tvorili približno 4 % celotnega evropskega prebivalstva, leta 2010 pa 6 %. Projekcija za leto 2030 pravi, da bo ta odstotek narasel na 8 % (PEW 2015), po nekaterih napovedih naj bi do leta 2050 ta odstotek narasel na od 14 % do 26 %. (Cvitković 2011, 161)

»Primerjava med Evropo in islamom, kakorkoli se je že lotimo, zbuja videz, da gre med njima za nasprotje: nemara zato, ker na to primerjavo še vedno gledamo ali jo vsaj implicitno zaznavamo kot nekakšno nadaljevanje ali obnavljanje stikov oziroma spopadov med krščanstvom in islamom.« (Cardini 2003, 9). Že od srednjega veka dalje na Zahodu prevladuje negativen, celo sovražen pogled na islam.

Tudi v novejši zgodovini se je nadaljeval trend prikaza islama in muslimanov kot sovražnika. »Po propadu komunizma in padcu berlinskega zida leta 1989 je Zahod za lažje definiranje samega sebe potreboval novega »sovražnika«. Našel ga je v »islamskem fundamentalizmu«. (Pašić 2006, 8)

---

⁶⁷ V začetku 80. let prejšnjega stoletja se upadanje pomembnosti religije ustavi in prične se revitalizacija religije. Vrcan kot razloge za revitalizacijo religije navaja družbeno krizo v 80. letih, ko je začela naraščati brezposelnost, države so se zadolževale, življenjski standard je padal, država blaginje je bila v krizi, na političnem podiju pa je prišlo do premika proti desnici. (v Hauptman 2012, 12)

Tako je islam po padcu bipolarne delitve sveta in berlinskega zidu postal skupni imenovalec za različne izzive socialne, varnostne, gospodarske in celo politične ter medijske problematike. Od tedaj se na Zahodu velikokrat ustvarja slika muslimanov kot kompaktne monolitne celote. Dejstva so popolnoma drugačna. Islam je zgodovinsko zelo pluralna religija in muslimanski svet je izrazito heterogen. (Grabus 2012, 538)

Avtor meni, da so takšen odnos do islama in vse medijske manipulacije, ki govorijo o nekem imaginarnem enotnem subjektu, vzrok za razvoj koncepta islamofobije. Islam nikakor ni monoliten. Že suniti se delijo na štiri pravne šole: Hanafi, Maliki, Šafi in Hanbali. Za muslimane so te pravne šole izjemno pomembne, saj pravzaprav urejajo vse vidike njihovega življenja. »Prvi vir je Koran, drugi vir je suna, to je prerokova normativna praksa – upošteva se, kaj je prerok Mohamed naredil, rekel ali z molkom odobril. Tretji vir je soglasje skupnosti – idžma – četrti pa neodvisna presoja oziroma uporaba razuma.« (Siol 2015, 15. januar) V Sloveniji je, kot sem že uvodoma napisala, velika večina muslimanov sledilcev pravne šole Hanafi. Zanj je »pri interpretaciji in uporabi islamskega prava značilna racionalistična težnja, velika uporaba razuma, neodvisne šole⁶⁸.« (Siol 2015, 15. januar)

Grabus opaža, da: »ni veliko evropskih držav, v katerih je vprašanje islama urejeno kot vprašanje verske skupnosti. Zelo pogosto so registrirani kot društva.« (2011, 30) Veliko muslimanskih avtorjev različnih ločin »sistematično podpira to zmešnjavo med kulturo in religijo, ki ima dejansko za posledico etnizacijo religije. To jim omogoča, da lahko muslimanstvo spravijo v zahodne kategorije etnije – in torej tudi v dominanten diskurz na Zahodu.« (Roy 2007, 63) Muslimani na Zahodu se ponavadi povezujejo na lokalni ravni, okoli molilnic. Velika večina muslimanov v Zahodni Evropi je sunitov⁶⁹. V Evropi ne obstaja enotna verska avtoriteta za muslimane.

---

⁶⁸ Je edina islamska pravna šola, ki priznava pravniško preferenco oziroma istihsan. To pomeni, da pravniki sprejmejo drugačno odločitev, če odločanje o analogiji s Koranom in suno ne pomeni pravične rešitve.

⁶⁹ »Svetovni islam se v grobem deli na večinske sunite in šiitsko manjšino (približno 10 % vseh muslimanov, geografsko pa so skoncentrirani na Iran, južni Irak ter deloma na Sirijo in Libanon). Šiizem se je razvil v drugi polovici 7. stoletja kot socialno in politično gibanje, povezano z vprašanjem, kdo ima pravico naslediti preroka Mohameda. Šiiti trdijo, da so do položaja kalifa (verski in politični voditelj muslimanov) upravičeni zgolj potomci Mohameda in njegovega zeta Alija, ki je bil četrti kalif. Šiiti tudi ne priznavajo sune: to so ustno posredovali Mohamedovi učenci, družinski člani in spremljevalci, nato pa je bila zabeležena v tako imenovanih izročilih (hadis), ki veljajo za drugi vir islamskega prava (šaria). Za šiizem sta značilna tudi osrednja vloga duhovnika (imam) in poudarjanje mučeništva za vero in pravico.« (Thorval v Osolnik 2003, 698)

Tarik Ramadan, kot en najvplivnejših evropskih muslimanskih intelektualcev, v zvezi s statusom manjšine večine muslimanov v Evropi pravi: »Ravno zaradi univerzalnosti mojih principov je moji vesti naloženo, da upošteva tako razlike kot podobnosti in zato, tudi na Zahodu (še posebej na Zahodu), ne smemo o naši prisotnosti razmišljati s terminom »manjšine.« (2004, 14) Ramadan odločno zagovarja idejo, da morajo biti evro-ameriški muslimani intelektualno, politično in finančno neodvisni. To seveda ne pomeni, da morajo diskusije z muslimanskimi državami prenehati, ravno nasprotno. Neodvisnost za njega pomeni, da državljani evropskih držav muslimanske veroizpovedi mislijo za sebe, razvijajo stališča, primerna situacijam, v katerih so, in predlagajo nove in konkretne ideje. Zavrniti morajo stanje odvisnosti bodisi na intelektualni bodisi na, kar je še bolj škodljivo, politični in finančni ravni.

Muslimanski vodje vidijo v na Zahodu uveljavljenem konceptu ločitve vere in države veliko nevarnost. Bojijo se, da bi pod vplivom Zahoda tudi pri njih prišlo do sekularizacije in bi bil islam potisnjen iz javne v zasebno sfero.

Islamizem je v svojem času močno nasprotoval tradicionalnim ulemam. V postislamizmu pa ne prevladuje kritika, temveč kategorialna zmeda: združevanje učnih načrtov (verskih in posvetnih), samouki, razvoj inštitutov, katerih učni načrt je podoben načrtu posvetnih šol in univerz, kroženje religijskih vrednosti po nenadzorovanih mrežah (kasete, brošure, predavanja, internet) – vse to postavlja pod vprašaj specifični status ulem, še tem bolj, ker so zaradi splošnega šolanja in zaradi razvoja poceni nosilcev informacije zdaj lažje dostopne. (Roy 2007, 80)

Roy pravi tudi, da se je religija sekularizirala, pa ne v smislu laizacije, ampak tako, da se z božjim ukvarjajo vsi, ne le profesionalci. Savdska Arabija, na primer, namenja milijarde dolarjev za tiskanje Korana in druge islamske literature⁷⁰. Ravno tako iz Savdske Arabije zelo veliko denarja namenjajo za izgradnjo džamij na Zahodu⁷¹. Ti centri so in še vedno širijo vahabizem, rigidno, opuščeno različico islama, ki ga številni dojemajo kot islamski fundamentalizem. Zakarija pravi, da so v preteklih tridesetih letih medrese, ki so jih financirali iz Savdske Arabije, »proizvedle« na deset tisoče polizobraženih, fanatičnih muslimanov, ki na moderni svet in nemuslimane gledajo z velikim sumničenjem. (v Cvitković

---

⁷⁰ Po drugi strani pa ta država prepoveduje vse druge religije razen islama in velja za državo z največjo omejitvijo verske svobode. Prepovedano je širjenje krščanske literature, džamije so edini dovoljeni verski objekti.

⁷¹ Ponekod, na primer v Sarajevu, dobijo džamije tudi ime po savdskem kralju.

2011, 246) Vahabiti so posebej aktivni tam, kjer so muslimani manjšina. Cvitković navaja podatek Potežice, da so v letu 2007 vahabiti nadzirali 80 % vseh džamij v Zahodni Evropi. Tudi podatki Centra za islamsko arhitekturo v Sarajevu kažejo, da je bilo po vojni do leta 2004 v Bosni in Hercegovini na novo zgrajenih 550 džamij, večinoma s finančno pomočjo Savdske Arabije, Libije, Kuvajta in Združenih arabskih emiratov. Nasprotniki širjenja islama na Zahodu velikokrat ravno savdsko ureditev uporabijo kot argument, da tudi njim ni treba tolerirati islama in muslimanov v Evropi, saj tudi v Savdski Arabiji ne tolerirajo nemuslimanov⁷². Nasprotujejo gradnji džamij, saj pravijo, da tudi v islamskem svetu ne dovolijo izgradnje cerkva. Koliko resnice je v tej trditvi? Dr. Aisha Musa pravi, da malo, saj je Savdska Arabija edina država v Arabskem zalivu, v kateri ni cerkve, pa še oni se o gradnji pogajajo z Vatikanom. Kot pozitiven primer navaja Katar, kjer so katoliški misijonarji prisotni že vse od razglasitve neodvisnosti države leta 1971. (Examiner 2010, 19. julij) Tudi Dragoš navaja podatek, »da samo v Bagdadu, ki naj bi veljal za fundamentalistično islamsko prestolnico, obstaja kakšen ducat krščanskih cerkva in ena sinagoga.« (2002, 52) Francoski sociolog Alain Touraine vidi dolgoročno rešitev težav islamskega sveta v sekularizaciji. Pravi, da se je ta proces v Evropi začel že v 12. stoletju in je sedaj potrebno pomagati sekularizirati tudi islamski svet (v Cvitković 2011, 111). Iz njegovega navedka vidimo, kako dolgo je ta proces trajal v Evropi. Težko je pričakovati, da se bo v islamskem svetu zgodil čez noč. Kot sem že prej zapisala, se pa sekularizacija dogaja tudi v nekaterih muslimanskih državah. Grabus pravi, da je v sunitskem razumevanju islama v zelo zgodnji fazi razdeljen sekularni in religijski vpliv. Kalif je bil skozi celotno zgodovino osmanskega cesarstva glavni svetovalec za religijska in pravna vprašanja. Parlament in politika sta pristojna za funkcioniranje družbe, v verskih skupnostih se sicer lahko ukvarjajo z vprašanji, ki so kompatibilna z vprašanji, s katerimi se ukvarja politika, vendar verske institucije ne smejo imeti niti moči prisile niti izvršne oblasti. (Jutarnji list 2007, 25. avgust) Dobbelaere govori o sekularizaciji na treh ravneh: societalna sekularizacija (na ravni družbe), organizacijska sekularizacija (na ravni verskih ustanov) in individualna sekularizacija (na ravni zavesti). (v Hauptman 2012, 10)

---

⁷² Tudi v Turčiji, ki je ne jemljemo kot tako zelo nedemokratično državo kot Savdsko Arabijo, obstaja nekaj primerov, kjer so nemuslimani diskriminirani. Na primer, od 550 poslancev v parlamentu niti eden ni kristjan, kristjani ne smejo biti policisti, ne morejo zasedati višjih funkcij v vojski ali sodstvu, ... Kristjanske cerkve ne morejo imeti v lasti nepremičnin, saj niso priznane kot pravne osebe, ne smejo izobraževati študentov. (v Cvitković 2011, 128)

Odpor, ki ga nekateri muslimani čutijo do Evrope, ni posledica nikakršnega islamskega učenja. Gre ga pripisati dolgoletnemu kolonializmu, ki so ga evropske države prakticirale v muslimanskem svetu. Če k temu dodamo še sodobna ekonomska in politična nesoglasja, dobimo realno sliko stanja. In šele po vseh teh zgodovinsko-ekonomsko-politično družbenih razhajanjih pridemo do verskih razhajanj.⁷³ Pri muslimanih na Zahodu očitno primanjkuje samokritike, saj za njih velikokrat kritiziranje muslimanov pomeni kritiziranje islama in tistega, ki to počne, označijo na sovražnika. Kritično in konstruktivno gledanje na dejanja brata po veri ali dejanja lastne skupnosti je za muslimane verska zapoved, samokritika pa služi interesu in predvsem dostojanstvu tistih, ki to počnejo brez zadržkov ali napihovanja (Ramadan 2004, 140–141). Za prvi cilj muslimanom na Zahodu avtor postavlja »širjenje resnega razumevanja islamskega referenčnega univerzuma«, kot prioriteto nalogo pa izobraževanje uleme, intelektualcev in vodij v muslimanskih organizacijah. Zelo kritičen do uleme je tudi Tule, ki pravi, da ne glede na to, po kateri hierarhični poti gre vernik v sklopu določenega verskega sistema, na vrhu vedno najde »manipulatorja, ki svojo izgubljeno dušo oskrbuje s tujimi naivnimi dušami, ki si obupno želijo nekam pripadati.« (2015, 57)

Zanimiv paradoks je, da ravno ortodoksni muslimani, ki živijo na Zahodu, v imenu tolerantnosti in verske svobode od evropskih držav zahtevajo vse pravice izražanja vere, medtem ko jih v državah porekla drugim odrekajo (ahmedije v Pakistanu, bahajci v Iranu). Statham, Koopmans, Giugni in Passy (2006) govorijo o tem, »da nekateri muslimani vidijo islam kot bolj »pravilno, resnično« religijo v primerjavi z drugimi ter bolj avtoritativno kot državo, kar je velika težava za liberalno demokracijo.« Med samimi muslimani v Evropi se kosajo mnenja, kakšno stališče zavzeti do moderne, demokratične Evrope. V grobem lahko govorimo o dveh konceptih:

a) Islam v Evropi

---

⁷³ Osolnik pravi, da »se ne smemo prepustiti škodljivi iluziji, da je nenehna napetost v odnosih med (post)krščanskim Zahodom in islamskim svetom samo posledica sovražnega delovanja peščice skrajnežev na obeh straneh. Ne, obstajajo številni zgodovinski, ekonomski, politični in teološko-kulturološki dejavniki in procesi, ki so odgovorni za nerazumevanje in posledična trenja med Zahodom in islamom. Naj naštejemo le nekatere: socioekonomska neenakost med razvitimi postindustrijskimi državami Zahodne Evrope in Severne Amerike na eni ter gospodarsko pretežno nerazvitimi muslimanskimi državami na drugi strani, vzajemni predsodki in občutek sovražnosti, ki izvirajo že iz obdobja križarskih vojn v 12. in 13. stoletju, izraelsko-palestinski konflikt, zahodna (predvsem ameriška) podpora skorumpiranim fevdalnim ali diktatorskim režimom v arabsko-muslimanskem svetu v zameno za poceni nafto itn.« (2003, 697)

Ta koncept pomeni, da muslimani v Evropi živijo po šeriatskem pravu. To je sistem prava, ki temelji na Koranu in razlagah preroka Mohameda. Grabus navaja Karčiča in Karića, ki opredelita najpomembnejše vidike šeriatskega prava:

- ibadat – področje bogoslužja,
- munakehat – področje zakonskega in družinskega prava,
- muamelat – področje ekonomskega in družbenega delovanja,
- ukubat – kazensko pravo (2012, 541)

Za zahodni svet je najbolj sporno kazensko šeriatsko pravo, pa čeprav se prakticira v manjšem številu držav.

b) Evroislam

Zagovarja upoštevanje evropskega pravnega reda in razvoj lastne, evropske kulture islama. (Cvitković 2011, 171) Evromuslimani v očeh »pravih«, avtohtonih Evropejcev niso pravi Evropejci, v očeh muslimanov v islamskih državah pa niso pravi muslimani.

Tudi znotraj muslimanske skupnosti na Zahodu, čeprav zelo težko govorimo o eni skupnosti, ne obstaja konsenz, katera vprašanja so prioriteta in jih je treba nujno rešiti. Strinjajo pa se pri tem, da »islama ni mogoče generalizirati in ga obravnavati samo kot »problem«, saj se iz tega razvije specifična vrsta fobije.« (Grabus 2012, 541)

Ramadan (2004) opredeljuje 6 glavnih diskurzov/mišljenj/angažmajev muslimanov na Zahodu⁷⁴:

1. Sholastični tradicionalizem

Pri tej različici se muslimani striktno držijo pravil ene od znanih šol (hanefijske, malikijske, šafijske, ...), vztrajajo pri tradicionalnih temeljnih elementih obredov, načinu oblačenja ipd. Skupnosti so preokupirane z obredi in ne predvidevajo nobene vrste družbenega ali političnega angažmaja. Pravzaprav zavračajo kakršnokoli vključevanje v evropsko družbo. V Evropi so takšne tipične skupnosti Pakistanci v Veliki Britaniji ter Turki v Nemčiji.

2. Salafijski literalizem

Za razliko od sholastičnega tradicionalizma gre pri tej različici za popolno zavračanje pravnih šol in njihove uleme. V celoti zavračajo kakršnokoli interpretativno branje verskih besedil, vse jemljejo dobesedno. Ravno tako zavračajo kakršnokoli udejstvovanje na prostorih, ki jih

---

⁷⁴ Na Zahodu obstajajo še druge, manjše miselne smeri, a večinoma gre za veje teh šestih glavnih.

smatrajo za neislamske. Pripadniki so večinoma nekdanji študenti salafijskih izobraževalnih institucij.

3. Salafijski reformizem

Ta oblika želi zaščititi muslimansko identiteto ter prakso obredov na eni strani, na drugi strani pa priznati ustavni okvir v Evropi in vključiti muslimane v družbo kot enakopravne državljane, ki čutijo iskreno pripadnost državi, v kateri živijo.

4. Politično-literalistične salafije

Ta skupnost je rezultat represije, ki se dogaja v islamskem svetu. Borijo se za vzpostavitev kalifata, islamske države. Njihov diskurz je oster, politiziran in radikalen. Močno nasprotujejo kakršnikoli ideji vključevanja v evropsko družbo, to celo smatrajo kot izdajo. Pozivajo na džihad in z vsemi sredstvi nasprotujejo Zahodu. Te struje sicer pritegnejo izjemno veliko pozornosti, v resnici pa gre a manj kot 0,5 % muslimanskega prebivalstva, ki živi v Evropi.

5. Liberalni oziroma racionalni reformizem

Liberalni reformizem je rezultat zahodnega vpliva v času kolonializma. Zavzemajo se za asimilacijo in integracijo. Zagovarjajo popolno prilagoditev muslimanov evropskemu načinu življenja, nasprotujejo nošenju oblačil, ki bi bila drugačna od tistih, ki jih nosijo ostali. Dnevno prakticiranje vere oziroma verskih obredov jim ni pomembno, ohranjajo le duhovno dimenzijo.

6. Sufizem

Miselnost sufizma je v celoti usmerjena na duhovnost in mistiko.

Ko govorimo o muslimanih v Evropi, ne gre spregledati Ceričeve Deklaracije evropskih muslimanov. Njen namen je izboljšanje odnosa med Zahodom in islamskim delom sveta, s poudarkom na negovanju dialoga in medsebojnega zaupanja. Cerić v deklaraciji od Evropske unije zahteva:

- institucionalizacijo islama v Evropi⁷⁵,
- ekonomski razvoj islamskih skupnosti,
- uživanje popolne duhovne svobode in neodvisnost,
- svobodo pri razvoju islamskih šol,
- politično svobodo (predstavnike v parlamentih⁷⁶),

---

⁷⁵ Tukaj se poraja vprašanje tudi za evropske muslimane. Ali si, glede na različne etnične pripadnosti in razhajanja v tolmačenju marsikakšnih verskih dogem, sploh želijo enotnega modela islama in enotnega vodstva.

⁷⁶ Kar se zelo razhaja z evropsko idejo ločevanja vere in države.

- odpiranje možnosti, da se muslimanom prizna pravice pri vprašanjih osebnega statusa (na primer družinsko pravo) in
- zaščito muslimanov pred »islamofobijo«, etničnim čiščenjem, genocidom itn.

Ravno tako od muslimanov zahteva:

- da islam predstavljajo kot univerzalen (ne pa etnični ali plemenski) nazor,
- da razvijajo lastno, evropsko kulturo islama,
- da tudi vsak pri sebi in znotraj svojih skupnosti preseže stereotipe o islamu.

Dr. Cerić ostro obsoja zlorabo vere in pravi: »Kot evropski musliman se moram nedvomno izjasniti, da so teroristične akcije zločin, ki ga je nekdo baje naredil v imenu muslimanov in tega ni naredil v mojem imenu niti v imenu vseh ostalih, ki sprejemajo Deklaracijo.« (v Cvitković 2011, 165)

V Bruslju je 10. 1. 2008 podpisana Listina evropskih muslimanov, ki:

- poudarja, da so muslimani obvezni spoštovani pravni red države, v kateri živijo,
- spodbuja nevtralnost države pri verskih vprašanjih in enak odnos do vseh religij.

Ali torej obstaja evroislam, ki se razlikuje od islama v kakšnem drugem delu sveta? Ali muslimani v Evropi živijo različne tipe islama, glede na to, od kod prihajajo⁷⁷? Verjetno oboje. V intervjuju za Jutarnji list je leta 2007 slovenski mufti delno odgovoril na to vprašanje. Osebo se opredeljuje kot Evropejec, ki spoštuje evropske norme in nikomur ne priznava pravice, da bi temu oporekal. Zaradi dejstva, da muslimani nimajo izgrajenih religijskih institucij v Evropi, ni nikogar, ki bi lahko relevantno govoril o različnih religijskih vprašanjih. Problem vidi tudi v tem, da se o muslimanih v Evropi govori zgolj skozi dimenzijo vere, čeprav je njihova identiteta večplastna. Diskurz je usmerjen v to, da se muslimani težko vključijo v okolje, v katerem živijo. Zaradi tega imajo ljudje velikokrat krizo identitete, doživijo kulturni šok (imigranti), se morajo opravičevati, so predmet različnih raziskav, ... Za muslimane, ki imajo evropske korenine oziroma se opredeljujejo kot Evropejci, pa pravi, da so kolateralna škoda in s časom tudi sami pristajajo na vlogo, kjer se morajo brez kakršnegakoli razloga zagovarjati in braniti. Sprašuje se tudi, zakaj ne govorimo o evrokršćanstvu ali o azijskem krščanstvu. Kot dele Evrope, kjer živijo muslimani, navaja Rusijo, Balkan in Francijo ter pravi, da so vsi v Evropi, vendar imajo zelo različna

---

⁷⁷ Grabus pravi, da so si muslimani med seboj veliko bolj različni kot ljudje v Zahodni Evropi ali Ameriki. (Jutarnji list 2007, 25. avgust)

zgodovinska ozadja in ravno zato ne smemo poenostavljati definicije evroislama. (2007, 25. avgust)

3.2 Begunsko-migrantski val

»Islam se je dokončno premaknil na Zahod. Ne na način osvojitve ali množičnih spreobrnitev, temveč zato ker so se muslimanske populacije v iskanju dela ali boljših življenjskih pogojev na Zahodu po lastni volji preselile.« (Roy 2007, 9) Cvitković ocenjuje, da tvorijo muslimani dve tretjini vseh priseljencev v Evropi in je v začetku tega stoletja v Evropski uniji živelo več kot dvajset milijonov muslimanov⁷⁸. Pravi pa tudi, da ko pristopamo k razpravam o muslimanih v Evropi in Evropski uniji, prehitro sklepamo, da je islam na Zahod prišel z ekonomskimi migranti. Islam je, po njegovem, ena izmed evropskih religij. Svoje prepričanje utemeljuje z zgodovinskimi dejstvi – pristnostjo muslimanov v Španiji, na Balkanu, v Rusiji.

Pašić pravi, da muslimani ob prihodu na Zahod niso pričakovali, da bodo tam tudi ostali. Večina je po njegovem razmišljala o tem, da zasluži dovolj denarja za ugodno življenje v rojstnem kraju in se vrne nazaj. Enaka pričakovanja so imeli tudi domačini. Ko so oboji ugotovili, da se bo začasna nastanitev prevesila v stalno, se je zgodil šok. (Pašić 2006, 5)

V preteklosti so migranti v Evropo prihajali v manjših valovih. V tako velikem številu kot lani pa še nikoli prej. Amnesty International ocenjuje, da je Evropski uniji »povsem spodletelo, da bi se na najhujšo begunsko krizo po drugi svetovni vojni odzvala na koherenten, human način, ki bi spoštoval pravice beguncev.« (Amnesty International Slovenija)

Konflikti v Siriji in Iraku, pa tudi v drugih islamskih državah, so povzročili izredno velik begunsko-migrantski val, s katerim se različne evropske države spopadajo na različne načine. Več ali manj se pa vsi ukvarjajo s posledicami teh konfliktov oziroma strahom, kaj prihod tako velikega števila beguncev pomeni za Evropo. Bore malo je govora o vzrokih za vojno, vzrokih za nastanek Islamske države. Šterbenc pravi, da nastanek Islamske države ne bi smel biti presenečenje, saj je že od 19. stoletja dalje, od kolonializma v islamskem svetu šlo marsikaj narobe. Nastanek Islamske države in prihod velikega števila beguncev v Evropo sta posledici politike zahodnih držav na tem območju. Kot prelomno točko vidi napad na Irak leta 2003. Navaja besede tedanjega sirskega zunanjega ministra, ki je dejal, da je napad na Irak odprl vrata pekla. Resnično je napad sprožil proces, pripeljal do nastanka najprej Al Kaide v

---

⁷⁸ Avtor govori o Evropi kot celini, ne o Evropski uniji.

Iraku in kasneje do nastanka Islamske države. Pravi, da je potrebno v zvezi z nastankom teh dveh organizacij upoštevati koncept, ki ga poudarja proučevalec religijsko generiranega nasilja Mark Juergensmeyer, koncept kozmične vojne. Kozmična vojna je vojna, kjer skupina bojevnikov nek posvetni konflikt začne obravnavati kot božansko bojevanje. V konflikt neizogibno vključijo boga,

ko pa je v konflikte vpleten bog, ti postanejo bistveno bolj brutalni, divjaški, težko rešljivi. Nastopijo absolutne dihotomizacije. Na eni strani so mučeniki, na drugi demoni ... Danes se zdi, da je islam treba demonizirati, da bi odvrnili pozornost od neznosno nepravilnega socialnega stanja v svetu. Islam se marsikomu, ki ima vpliv, zdi moteč tudi zaradi tega, ker je islamska družbenoekonomska doktrina v popolnem nasprotju z neoliberalizmom⁷⁹. (Mladina 2014, 5. september)

Sociološki koncept kulturne obrambe pravi, »da če obstaja konflikt med dvema skupnostma, ki sledita različnim religijam, potem se lahko okrepi religijska identiteta vsake od njiju, z radikalnimi tendencami vred.« (Mladina 2014, 5. september) Pravi tudi, »da če je skupina ljudi, ki sledi neki religiji pod prevlado zunanje sile, ki ima drugačno religijo ali pač nobene, potem se zelo verjetno krepi religijska identiteta prve, prevladane skupine, vključno z radikalizmi.« (Mladina 2014, 5. september) Teroristične napade po Evropi vidi kot posledice agresivne politike Zahoda v muslimanskem svetu. Pravi, da uporaba vojaške sile v muslimanskem svetu nikoli ni prinesla nič dobrega, nasprotno, radikalizirala je muslimane. Kot največje tvorce radikalizacije trenutno vidi zahodne napade na Islamsko državo v Iraku in Siriji, ki jih 1,5 milijarde sunitških muslimanov vedno bolj dojema kot novo križarsko vojno Zahoda proti muslimanom. Drugi vzrok za radikalizacijo vidi v politiki Zahoda do Palestine in ekonomskih politikah, kjer dominantna neoliberalna ekonomska paradigma nenehno poslabšuje socialni položaj po celem svetu. Zgodovina nas uči, da ko ljudje nimajo zadovoljenih osnovnih potreb, utego iščejo pri bogu. Na eni strani torej najdemo negotovo ekonomsko okolje in slabe socialne razmere, na drugi strani pa religija ljudem v stiski omogoča gradnjo stabilne identitete. Ker pa prihaja do radikalizacije tudi premožnejših muslimanov na Zahodu, gre večji vpliv pripisati reakciji na vojaška posredovanja Zahoda v muslimanskem delu sveta kot pa socialni izključenosti in slabem socialnem položaju. (Mladina 2014, 5. september)

---

⁷⁹ Smrke opozarja, da pa ne moremo enačiti vsega muslimanskega sveta in kot državi, ki »doživljata neke vrste islamsko protestantsko reformacijo«, navaja Indonezijo in Malezijo (Siol 2012, 11. april)

Glede na skoraj tisočletni protiislamski diskurz, ki prevladuje na Zahodu, negativne reakcije na begunsko-migrantski val niso nikakršno presenečenje. Si je pa Evropa nastavila ogledalo, v katerem ni videti odseva tistih vrednot, ki jih z besedami promovira. Kaj sploh lahko rečemo o demokratični, solidarni, humani Evropi, ki svoje meje v letu 2015 pred begunci zapira z žico? Žižek pravi, da je Evropa povsem odpovedala v solidarnosti in koordinaciji pri prihodu beguncev in s tem ni preprečila marsikakšne tragedije, ki se je zgodila. Kot pravo tragedijo dojemamo spoznanje, da Evrope, kot smo jo poznali, v resnici nikoli sploh ni bilo. Način, na katerega se je Evropa lotila pomoči beguncem, se mu zdi hinavski in dvoličen. Pravi, da bi lahko Evropa mirno sprejela še veliko beguncev, ampak na drugačen način. Z letali bi jih lahko iz Turčije ali Libanona pripeljali direktno v Zahodno Evropo. Balkanska pot je zgrešen način, saj le pokaže balkanske države kot barbarske. Opozarja, da od trenutnega stanja ima korist lahko le radikalna desnica. (RTVSLO 2016, 10. januar)

4 RELIGIJSKO-KULTURNI CENTRI

Število muslimanov v Evropi je v porastu predvsem zaradi priseljevanja, zato »skoraj ni večjega mesta v Evropi, v katerem ne bi, zavoljo prihoda velikega števila priseljencev, ki so pripadniki islamske veroizpovedi, zgradili mošeje oziroma »džamije«.« (Tomšič Čerkez 2005, 56) Njihovo navajanje na Evropo je v veliki meri odvisno od države porekla in islamske doktrine, ki se je v njihovi domovini držijo. Džamije imajo namreč v kulturi muslimanov jugovzhodnega evropskega prostora predvsem versko in kulturno-izobraževalno vlogo, je pa v Sloveniji, še preden se je gradnja sploh začela, prevladovalo (in še vedno) precej močno javno mnenje, da je džamija potencialna teroristična nevarnost ter izvor nasilja. Pašić ugotavlja, da: «Ko slovenski mediji poročajo o (ne)gradnji mošeje v Ljubljani, so v ozadju vedno fotografije največjih mošej na svetu (Istanbul, Pakistan, Maroko itd.) in tako ustvarjajo »grozečo« podobo mošeje v očeh prebivalca Slovenije.» (2006, 7). Tudi Cvitković pravi, da ljudje na Zahodu v vsaki na novo zgrajeni džamiji v Evropi vidijo »trdnjavo za ponovno islamsko osvajanje Evrope.« (2011, 109). Intelektualci, politiki in tudi navadni državljani na Zahodu, ki so vajeni življenja v sekulariziranih družbah, menijo, da lahko zaupajo le tistim muslimanom, ki svoje vere ne prakticirajo in javno ne izkazujejo svoje muslimanske identitete (Ramadan 2004, 112). Ko obstaja nek objekt, religijski center, ne moremo več govoriti o neprakticiranju in neizkazovanju muslimanske identitete in ravno zato toliko nasprotovanj njihovi gradnji. Takšen odnos pa ima tudi drugo plat. Če družba nasprotuje gradnji in delovanju teh objektov in če v svojih prizadevanjih uspe, to še zdaleč ne pomeni, da bodo muslimani opustili svojo vero in njeno prakticiranje. Le umaknili se bodo na obrobje družbe in v sebi kopičili nezadovoljstvo. Muslimani še posebej poudarjajo potrebo obiskovanja džamije, saj ima za njih džamija poleg primarne verske tudi sociološko vlogo. »Je bila in tudi zdaj je mesto srečanj in dogovorov.« (Cvitković 2011, 33).

Leta 2006 je Pašić ugotavljal, da se večina raziskovalcev strinja, da v Zahodni Evropi živi od 15 do 20 milijonov muslimanov, v Združenih državah Amerike pa še dodatnih sedem milijonov. Do danes se je zaradi nenehnega priseljevanja in visoke natalitete ohranil trend naraščanja tega števila. Popolnoma je razumljivo, da muslimani v Evropi želijo ohraniti svojo versko in kulturno identiteto, za to pa potrebujejo džamije in versko-kulturne centre. Človek

se najbolj religioznega počuti ravno takrat, ko sodeluje v običajih in obredih⁸⁰. Vprašanje za evropske voditelje je, ali naj podprejo islamske kulturne centre in s tem naredijo njihovo delovanje vidno ali naj muslimane potisnejo v kleti in garaže (Göle 2014). Tomšič Čerkez ugotavlja, da so na začetku nastanka verske skupnosti skoraj v vseh mestih posegle po adaptacijah obstoječih zgradb, ki so jim namembnost spremenili v džamije. Ko takšni prostori ne zadostujejo več potrebam vernikov, začne skupnost graditi nov objekt. Tako po lokaciji kot tudi po obliki se lahko zelo razlikujejo, praktično edina zahteva je, da je molilnica obrnjena proti Meki.

»Strukture islamskih organizacij so v Evropi nastale v glavnem na dva načina: s samoorganiziranjem ob močni finančni podpori članov teh organizacij kot odpor do verskih struktur v njihovi domovini, iz katere so prišli, ali pa z neposrednim vpletanjem struktur iz domovine njihovega izvora in z ustanovitvijo verskih centrov.« (Grabus 2012, 539)

Če vsak posameznik nosi odgovornost pred bogom, obstaja širše gledano tudi odgovornost skupine ali celotne družbe, v kateri se določa usoda posameznika, da za tega posameznika ustvari pogoje, v katerih bo lahko izpolnil svoje duhovne in moralne potrebe. V islamu ni niti enega obreda, od petkratnih dnevni molitev do hadža⁸¹, pri katerem se ne bi vsaj poudarjala, če že ne dajala na prvo mesto, kolektivna dimenzija. Obveznost vsakega muslimana je, da aktivno sodeluje v življenju skupnosti⁸² (v Ramadan 2004, 188).

»Paradoksalne slike s konca 20. in začetka 21. stoletja smo lahko videli na Zahodu. Po eni strani prazne cerkve, po drugi strani pa muslimani zaradi pomanjkanja džamij v večjih evropskih mestih (Pariz, London, ...) molijo na ulici ali v parkih.« (Cvitković 2011, 151)

Tudi pri nas se molitev za bajram opravlja v športnih dvoranah ali podobnih objektih.

---

⁸⁰ Po Durkheimu je religija rojena iz obredov. Sodelovanje v obredih krepi čustva, s pomočjo katerih se religijska skupina ohranja. Religija po njegovem mnenju pospešuje samodisciplino, z zbiranjem ljudi krepi njihovo kohezijo, krepi družbeno solidarnost in vzajemnost ter krepi zavest o skupni družbeni dediščini (v Cvitković 1996, 112).

⁸¹ Romanje v Meko.

⁸² Avtor določa pet temeljnih točk, o katerih morajo muslimani razmisliti, če želijo ustvariti pogoje za relevantno in koherentno razmišljanje in delovanje na družbenem področju: ideja moralne odgovornosti, obramba prava, solidarnost, partnerstvo in ne nazadnje skupni projekti (2004, 192)

4.1 Republike nekdanje Jugoslavije

Islamska skupnost v SFR Jugoslaviji je bila ustanovljena leta 1947, po razpadu Socialistične federativne republike Jugoslavije pa je razpadla na več islamskih skupnosti. Do takrat je delovala kot edina organizacija muslimanov na ozemlju celotne države. Sedež reis ul uleme in vseh najvišjih organov je bil v Sarajevu. Vrhovni zbor so sestavljali člani republiških Zborov (Bosna in Hercegovina, Hrvaška in Slovenija so imele sedež v Sarajevu, Srbija v Prištini, Črna gora v Podgorici in Makedonija v Skopju). Leta 1990 so sprejeli Ustavo Islamske skupnosti SFR Jugoslavije, v kateri je bila močno izražena tendenca po organiziranju Skupnosti po republiškem principu. S to ustavo je Zagreb postal sedež za Hrvaško in Slovenijo, Sarajevo le za Bosno in Hercegovino, v Podgorici, Prištini in Skopju pa ni bilo sprememb. Kot že rečeno, zaradi razpada SFR Jugoslavije in nastanka novih mednarodno priznanih držav, so sledile spremembe tudi v Islamski skupnosti v SFR Jugoslaviji. Na zasedanju Rijasetu 5. februarja 1993 v Skopju so spremenili Ustavo Islamske skupnosti v SFR Jugoslaviji in s tem formalizirali vzpostavitev samostojnih islamskih skupnosti v novonastalih državah. V tem času so v Bosni in Hercegovini, Črni gori in Makedoniji že imeli samostojne islamske skupnosti. Mešihat Islamske skupnost v Srbiji, ki je, kot rečeno, imel sedež v Prištini, se je preoblikoval v Islamsko skupnost Kosova. Konec leta 1994 so predstavniki novonastalih mešihatov in predstavnik Islamske skupnosti Sandžak na sestanku v Istanbulu tudi formalno potrdili konec Islamske skupnosti v SFR Jugoslaviji.

4.1.1 Bosna in Hercegovina

V kulturnem in civilizacijskem smislu so bili muslimani vse do leta 1990 pod turškim kulturnim vplivom. Od leta 1990 dalje je opaziti prodor iranskega in arabskega, še posebej savdskega vpliva. Ker ne moremo govoriti o več islamih, saj je ta le en, gre tu bolj za kulturno-civilizacijske vplive. Leta 2006 je Rijaset Islamske skupnosti Bosne in Hercegovine sprejel Resolucijo o tolmačenju islama. Povod za to je bil ravno pojav različnih, bosanski tradiciji tujih, tolmačenj. S to resolucijo je Rijaset pozval imame in ostale verske uslužbence, naj bodo dosledni in zvesti institucionalnemu tolmačenju islama, ki temelji na Koranu, suni in bosansko-hercegovski kulturi islama. Zaradi vojne je v devetdesetih letih prejšnjega stoletja v Bosno prišlo stotine islamskih borcev iz tujine, ki so po podpisu daytonskega sporazuma oziroma po koncu vojne večinoma zapustili državo. Ostalo jih je nekaj, večinoma tistih, ki so

se poročili z lokalnimi dekleti. Tako tradicionalno bosansko-hercegovsko prebivalstvo kot zahodne države imajo do teh ljudi neko stopnjo nezaupanja. Tisti del muslimanov, ki tvori veliko večino muslimanov v državi, pa je prozahodno orientiran in daleč od islamskega radikalizma.

Leta 1882 so v Bosni in Hercegovini v soglasju z Istanbulom imenovali reis ul ulemo ter štiričlansko vrhovno upravno teko Ulema medžlis. Od ustanovitve do leta 1909 govorimo o obdobju nesamostojnosti in izolacije od družbenih aktivnosti (Jahić 2010). Vprašanje islamske versko-izobraževalne samouprave pa je bilo dokončno rešeno leta 1909, ko je bil sprejet Statut za avtonomno upravo islamskih verskih in vakufsko-mearifskih poslov (v Hasanbegović 2007, 48). Od takrat naprej govorimo o obdobju avtonomije in vere v narodni preporod. Islamska skupnost v Bosni in Hercegovini je torej nastanek Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev pričakala kot avtonomna verska organizacija. Leta 1919 je bilo Bošnjakom z Dogovorom o zaščiti manjšin zagotovljeno pravzaprav skoraj vse tisto, za kar so si precej let prizadevali. Posredno so jim ponudili tudi nekatere pravice, ki jih sami sploh niso zahtevali, na primer etnično identiteto in pravico do jezika. Dejstvo pa je, da je šlo le za ureditev in ponudbo na papirju. Realnost je bila popolnoma drugačna. V tem obdobju je bilo nad Bošnjaki precej nasilja. Sporno pa je, da se je Bošnjake sploh obravnavalo kot manjšino. To nima nikakršne osnove niti v krfski deklaraciji niti v besedah regenta Aleksandra niti v idejah vladajočega političnega kroga. Povsod so Bošnjaki opredeljeni kot enakopravni vsem ostalim (v Jahić 2010, 122–123).

Sistematično islamsko izobraževanje v nekdanji Jugoslaviji je bilo zelo omejeno, po koncu druge svetovne vojne so celo prepovedali delovanje Islamske fakultete v Sarajevu, ki je ponovno začela delovati šele leta 1977.

Današnjo sliko muslimanskega življenja dobro opiše Tule, ki pravi, da po neuradnih statistikah le 3 % muslimanov v Bosni in Hercegovini obiskuje džamije. Kaj pa pravijo statistični podatki? Bosna in Hercegovina ima po podatkih popisa prebivalstva iz leta 2013 3,8 milijona prebivalcev, od tega 48,4 % Bošnjakov, 32,7 % Srbov, 14,6 % Hrvatov in 4,3 % ostalih. (Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine)

Islamska skupnost v Bosni in Hercegovini je tudi v zadnjih 25 letih doživljala velike organizacijske spremembe. Ob razpadu SFR Jugoslavije je postala samostojna organizacija. Leta 1997 so sprejeli Ustavo, v kateri pod Islamsko skupnost v Bosni in Hercegovini spadajo tudi islamske skupnosti Hrvaške, Slovenije in Sandžaka (pokrajina, ki delno leži na jugo-

vzhodu Srbije delno v Črni gori). Sedež skupnosti je v Sarajevu. V Bosni in Hercegovini deluje osem muftijstev (Sarajevo, Travnik, Zenica, Bihać, Mostar, Goražde, Tuzla in Banja Luka). Izven območja Bosne in Hercegovine delujejo še muftijstva v Zagrebu, Ljubljani in Novem Pazarju. Skupnosti v Sloveniji, na Hrvaškem in v Sandžaku so avtonomne organizacije, ki pa kot vrhovnega verskega poglavarja priznavajo sarajevskega reis ul ulemo. Ena najpomembnejših institucij Islamske skupnosti v Ljubljani je Fakulteta za islamske znanosti v Sarajevu, ki je najstarejša in najprestižnejša muslimanska verska izobraževalna ustanova na Balkanu. Poleg te fakultete delujeta v Bosni in Hercegovini še dve islamski pedagoški fakulteti, in sicer v Zenici in Bihaću. V Sarajevu je tudi najstarejša medresa v Bosni in Hercegovini, Gazi Husrev-begova medresa. Poleg nje so zelo priznane tudi medrese v Travniku, Tuzli, Mostarju, Čajangradu in Cazinu. Na tej točki želim poudariti, da je Islamska skupnost v Republiki Sloveniji danes in najverjetneje bo tako ostalo še kar nekaj časa kadrovsko skoraj popolnoma odvisna od izobraževalnih ustanov v Bosni. V Sloveniji namreč nimamo nobene izobraževalne ustanove, v kateri bi izobraževali strokovnjake s področja islama. Kadri, ki bodisi prihajajo iz Bosne ali pa gredo tja le na šolanje, so za večino muslimanov v Sloveniji edini sprejemljivi, tako zaradi teološke usmeritve kot tudi zaradi jezika, ki ga govorijo.

Poleg izobraževalnih ustanov imajo v Bosni in Hercegovini muslimani še veliko eminentnih islamskih organizacij, na primer Center za islamsko arhitekturo, Vakufsko direkcijo, nekaj založniških hiš, ...

V Islamski skupnosti v Bosni in Hercegovini izdajajo več časopisov (Glasnik, Preporod, Novi Mualim).

Znotraj Islamske skupnosti v Bosni in Hercegovini deluje organizacija dervišev Tarikatski center (večinoma nakšibendiji, kadiriji, rafajji, šaziliji). Verske obrede izvajajo derviši v več kot 50 objektih na ozemlju Bosne in Hercegovine.

4.1.2 Hrvaška

Islam je kot religija na Hrvaškem priznan leta 1916, ko je bil sprejet Zakon o priznanju islamske veroizpovedi v Kraljevinah Hrvaški in Slavoniji. Takratna banska Hrvaška je bila še

zadnje področje v avstro-ogrski monarhiji, kjer islam ni bil zakonsko urejen⁸³ (v Hasanbegović 2007, 48). Ta zakon je med drugim dovoljeval zaposlovanje islamskih verskih uslužbencev iz Bosne in Hercegovine, seveda v soglasju z vlado v Zagrebu. Že leta 1915 je pričelo z delovanjem Cesarsko in kraljevsko islamsko vojaško dušebrižništvo za muslimanske vojake v avstro-ogrski vojski, ki je bilo prva ustanova v banski Hrvaški, namenjena posebej muslimanom. V Zagreb je v času avstro-ogrške vladavine poleg vojakov prihajalo veliko število muslimanskih študentov iz Bosne in Hercegovine⁸⁴. V letu 1916 so izvedli prva predavanja iz islamskega verouka za štiri zagrebške učence. Že od takrat najverjetneje izhaja današnja precej različna populacija med muslimani na Hrvaškem in muslimani v Sloveniji. Na Hrvaškem, sploh v Zagrebu, so današnji muslimani potomci bosanskih intelektualcev, ki so prihajali v Zagreb na študij, medtem ko med slovenskimi muslimani najdemo največ potomcev ekonomskih migrantov z nizko stopnjo izobrazbe.

V letu 1922 je bil hrvaški imamski urad povzdignjen na nivo muftijstva, takratni imam pa imenovan za muftija. Po dveh letih je Ministrstvo ver sprejelo odločitev, da muftijstvo v Zagrebu ne more obstajati, saj na Hrvaškem in v Slavoniji ne živi več kot 2000 muslimanov⁸⁵. V tridesetih letih se je zaradi velike gospodarske krize povečalo priseljevanje muslimanov iz Bosne in Hercegovine na Hrvaško, še posebej v Zagreb. Do takrat so prihajali večinoma le moški (bodisi vojaki bodisi študenti), zdaj pa so začele prihajati tudi ženske. Število muslimanov v Zagrebu se je med leti 1921 in 1931 trikrat povečalo. (v Hasanbegović 2007, 66).

Leta 1930 je z novo Ustavo Islamske verske skupnosti uvedeno poenotenje islamske verske uprave. Določeno je bilo, da vsi muslimani v Kraljevini Jugoslaviji tvorijo eno samostojno Islamsko versko skupnost, na čelu katere je reis ul ulema. Štiri leta kasneje je bil ustanovljen prvi zagrebški Džematski medžlis, ki je mestnim oblastem takoj podal vlogo za dodelitev prostora. V manj kot enem letu je občina Medžlisu res dodelila občinsko stanovanje, ki so ga uporabljali kot molilnico.

---

⁸³ Pravni položaj islama v avstro-ogrski monarhiji so začeli urejati že leta 1882, ko so v Bosni in Hercegovini v soglasju s Turčijo imenovali prvega reis ul ulema in štiričlanski Ulema medžlis kot vrhovno versko upravno telo.

⁸⁴ »Islamsko versko življenje v Zagrebu se je izven delokroga vojaškega dušebrižništva začelo oblikovati šele, ko je Ministrstvo ver v Beogradu sklenilo, da bi iz versko-političnih razlogov bilo potrebno v Zagrebu namestiti stalnega imama. S sklepom tega ministrstva je 8. 12. 1919 za prvega začasnega mestnega imama za področje Hrvaške in Slavonije, s sedežem v Zagrebu, imenovan Ismet Muftić.« V svojem delu je bil podrejen reis ul ulema v Sarajevu (Hasanbegović 2007, 56)

⁸⁵ Po podatkih popisa iz leta 1921 je na tem območju živelo 3.145 muslimanov, od tega v Zagrebu 474. (v Hasanbegović 2007, 59)

Že takoj na začetku druge svetovne vojne se je število migracij iz Bosne in Hercegovine občutno povečalo. Hasanbegović (2007) navaja podatke o številu muslimanskih učencev v zagrebških šolah:

- 1928/29 – 7 učencev,
- 1935/36 – 55 učencev,
- 1937/38 – 79 učencev,
- 1938/39 – 87 učencev,
- 1939/40 – 92 učencev,
- 1940/41 – 120 učencev,
- 1941/42 – 166 učencev,
- 1942/43 – 195 učencev,
- 1943/44 – 268 učencev.

Ideja o gradnji džamije v Zagrebu se je pojavila že v začetku prejšnjega stoletja⁸⁶. Hrvaški politiki, ki so v tistem času podpirali gradnjo džamij in s tem želeli pridobiti podporo muslimanske skupnosti, so krivdo za neobstoje džamije pripisovali srbski agitaciji. V svojih poskusih takrat niso bili uspešni. Zamisel o gradnji je ponovno oživel leta 1921, tokrat v jugoslovanski državi. Sarajevska Naša pravda je po volitvah poslancev v zagrebški mestni svet objavila nepreverjeno govorico, da načrtujejo poslanci Hrvaškega bloka izgradnjo džamije v Zagrebu, v Gornjem Gradu. Govorice so se izkazale kot neresnične in je ideja o džamiji zamrla do leta 1932. Zagrebški Džematski medžlis je prvič po ustanovitvi leta 1935 razpravljal o gradnji džamije in potrebnih objektov za versko izobraževalne dejavnosti. Leto kasneje je bil ustanovljen Sklad za izgradnjo konvikta, džamije in ostalih versko-izobraževalnih institucij. Do leta 1940 so dobili tudi obljubo s strani bana in župana, da bosta ponudila materialno in moralno podporo (v Hasanbegović 2007, 249–255). Leta 1944 so džamijo v Zagrebu odprli⁸⁷. Že po enem letu pa je z delovanjem prenehal Džematski medžlis v Zagrebu, saj sta bila njegov predsednik in tajnik aretirana, podpredsednik, ki je bil tudi minister za zunanje zadeve v NDH vladi, pa je zapustil Zagreb. Član Medžlisa pa je brez sojenja ubit v okolici Zagreba. Džamija je sicer ostala odprta tudi po porazu NDH. Ob petkih so se opravljale molitve, ki so jih obiskovali domačini in vojaki jugoslovanske vojske. Leta

---

⁸⁶ Kot sestavni del politično-nacionalne akcije Stranke prava Josipa Franka, ki je tako želel pridobiti muslimane na svojo stran.

⁸⁷ Gradnjo je financiralo Ministrstvo za promet in javna dela.

1948 pa je podpredsednik Mestnega narodnega odbora Mika Špilja izdal odlok, da se porušijo minareti na džamiji. Zapisal je, da jih »je dvignil krvnik Pavelić z namenom podpihovanja sovraštva in bratomorilske vojne med našimi narodi.« (Hasanbegović 2007, 432). Do naslednjega leta so bili v celoti odstranjeni tudi vsi notranji ostanki džamije in stavbo je na uporabo dobil Muzej narodne osvoboditve, ki je bil sicer odprt šele 6 let kasneje⁸⁸. »Z zapiranjem džamije in rušenjem minareta je končana doba utemeljitve, prvo obdobje muslimanske navzočnosti v Zagrebu.« (Hasanbegović 2007, 436)

Na Hrvaškem po podatkih popisa prebivalcev iz leta 2001 živi 88.749 muslimanov, kar je 1,28 % celotnega hrvaškega prebivalstva. Organizirani so v Islamski skupnosti v Republiki Hrvaški, ki ima sedež v Zagrebu. Po celi državi deluje 13 medžlisov (Zagreb, Dubrovnik, Gunja, Labin, Osijek, Poreč, Pula, Rijeka, Sisak, Slavonski Brod, Split, Umag, Varaždin). V Zagrebu deluje tudi verska srednja šola medresa. Po poreklu so muslimani na hrvaškem večinoma Bošnjaki. Slovenski mufti dr. Grabus pravi, da je Islamska skupnost na Hrvaškem⁸⁹ postavila nekatere standarde, ki bi lahko bili model tudi za delovanje ostalih islamskih skupnosti v Zahodni Evropi. (2011, 55) Hrvaški mufti Ševko Omerbašić pravi, da so se po vojni leta 1995 začeli pogovori o ureditvi odnosov islamskih skupnosti v novonastalih državah z matično skupnostjo v Sarajevu. Sarajevo se je zavzemalo za ohranitev svojega položaja, hrvaški muslimani pa so izrazili željo po neodvisnosti. Omerbašić meni, da nihče ne more poznati razmer in potreb muslimanov na Hrvaškem kot jih poznajo oni. Pravi, da: »Biti musliman v Sloveniji ni enako, kot je biti musliman v Bosni ali na Hrvaškem. Razlikujemo se v mentaliteti, vendar nekateri odločujoči ljudje v Sarajevu tega ne želijo dojeti.« (Slovenska muslimanska skupnost). Vseeno pa so ohranili tudi stik s Sarajevom. Reis ul ulema je še vedno najvišja duhovna avtoriteta.

V zagrebškem islamskem centru je zaposlenih 28 ljudi, od tega 8 imamov⁹⁰.

4.1.3 Srbija

Po podatkih iz popisa prebivalstva iz leta 2002 živi v Srbiji (brez Kosova) približno 280.000 muslimanov, kar predstavlja 3,6 % celotnega prebivalstva. Od tega jih je samo v Beogradu okrog 120.000. V članku o razpadu Islamske skupnosti v SFR Jugoslaviji po razpadu države

⁸⁸ Zaradi sporov, ki so se pojavljali pri prenovi.

⁸⁹ Še posebej imam Ševko Omerbašić, zagrebški mufti in predsednik Mešihata.

⁹⁰ Za primerjavo: v Ljubljani sta zaposlena le dva imama, čeprav živi v Ljubljani z okolico več muslimanov kot v Zagrebu.

Barišić pravi, da je ravno v Srbiji situacija najbolj kompleksna. Muslimani so v Srbiji organizirani v več skupnosti, ki druga drugi ne priznavajo legitimitete. Iz tega izhaja težava v zastopanju verskih pravic in interesov, saj ni enotne organizacije, ki bi se zavzemala za vse muslimane.

Islamska skupnost v Srbiji je ustanovljena leta 1868. Knez Miloš Obrenović je za njeno središče določil Bajrakli džamijo v Beogradu.

Ko govorimo o muslimanih v republikah nekdanje Jugoslavije, je vsekakor potrebno govoriti tudi o regiji Sandžak, ki je delno v Srbiji delno v Črni gori. Ker je zelo blizu Bosne in Hercegovine, imajo sandžaški muslimani tesne vezi z Bošnjaki. V Sandžaku živi približno 200.000 muslimanov. V srbskem delu Sandžaka po podatkih iz popisa prebivalcev iz leta 2002 živi 142.655 muslimanov, kar je 60,56 % celotnega prebivalstva teh šestih občin. Skoraj vsi muslimani v srbskem delu Sandžaka so Bošnjaki. Islamska skupnost Sandžak je ustanovljena leta 1993, spada pa, kot že rečeno, pod okrilje Islamske skupnosti v Bosni in Hercegovini. Sedež ima v Novem Pazarju, kjer je tudi Fakulteta za islamske znanosti in medresa. V Skupnosti izdajajo mesečnik Glas islama. Verske dejavnosti potekajo v več kot 120 džamijah.

Leta 1991 so v Sandžaku ustanovili Muslimanski nacionalni svet, ki se je dve leti kasneje preimenoval v Bošnjaški nacionalni svet Sandžaka. Svet je kmalu po ustanovitvi sprejel memorandum o posebnem statusu Sandžaka. Zaradi elementov državnosti, ki jih je memorandum vseboval, so oblasti Srbije in Črne gore obtožile vodje Stranke demokratske akcije⁹¹. Na osnovi tega memoranduma je bil leta 1991 izveden referendum o avtonomiji Sandžaka, na katerem je 98,90 % volivcev glasovalo za avtonomijo, vendar do realizacije zaradi razpada SFR Jugoslavije ni prišlo. Zaradi represivnega odnosa oblasti do muslimanov na tem področju se je iz Sandžaka v prvi polovici devetdesetih let izselilo okrog 70.000 ljudi.

Dne 27. marca 2007 so v Novem Pazarju na združitvenem zboru Islamske skupnosti v Srbiji sprejeli Ustavo Islamske skupnosti v Srbiji, s katero so, na temeljih Islamske skupnosti Sandžak, ustanovili Mešihat Islamske skupnosti v Srbiji, ki ima ravno tako sedež v Novem Pazarju. Predsednik Mešihata je postal sandžaški mufti. Vrhovna verska avtoriteta pa je, tako kot v Sloveniji in na Hrvaškem, sarajevski reis ul ulema. Zaradi nestrinjanj različnih islamskih skupnosti v Srbiji se tudi s to odločitvijo Islamska skupnost Srbije, ki ima sedež v

---

⁹¹ Stranka, ki je zastopala interese muslimanov v Bosni in Hercegovini neposredno pred in med vojno, njen predsednik v Bosni in Hercegovini je bil Alija Izetbegović.

Beogradu, ni strinjala⁹². Mešihat Islamske skupnost v Srbiji je sestavljen iz štirih muftijstev: Muftijstvo sandžaško, Muftijstvo preševsko, Muftijstvo beograjsko in Muftijstvo novosadsko. Po razpadu SFR Jugoslavije je leta 1994 v Nišu nastala Islamska skupnost Srbije. Njen sedež je v Beogradu, pokriva pa območje Srbije brez Sandžaka in Kosova. Leta 2007 so ustanovili Rijaset Islamske skupnosti Srbije, čemur so po pričakovanjih nasprotovali tako v Sandžaku kot tudi v Sarajevu in Rijasetu ne priznavajo legitimitete. Za prvega in doživljenjskega častnega reisa je imenovan beograjski mufti, za prvega reisa pa je imenovan takratni glavni imam iz Tutina. Skupnost je sestavljena iz 52 džematov oziroma organizacijskih enot, razdeljenih med tremi večjimi organizacijskimi celotami: Mešihat srbijanski (Beograd Center, Beograd Srem, Beograd Banat, Beograd Šumadija, Baški, Banatski, Podonavsko-Braniševski, Mali Zvornik, Šumadijski in Niški), Mešihat Sandžaka (Novi Pazar, Tutin, Sjenica, Prijepolje, Priboj, Nova Varoš) in Mešihat preševski (Preševo, Bujanovec, Medveđa).

V Srbiji imajo tri džamije (Beograd, Niš in Mali Zvornik) ter srednjo versko šolo medreso v Beogradu. Po etnični pripadnosti je ta skupnost bistveno bolj heterogena od sandžaške, saj so njeni pripadniki poleg Bošnjakov tudi Romi, Goranci, Egipčani, Aškalijski, Albanci, Turki in Srbi. V intervjuju za Radio Sarajevo je predsednik beograjskega Medžlisa Islamske skupnosti v Srbiji leta 2014 izjavil, da bi zaradi številčnosti muslimanov samo v Beogradu potrebovali še najmanj deset džamij ali en velik islamski center. Beograjska Bajrakli džamija iz 16. stoletja sprejme namreč največ 300 ljudi. Ravno tako izpostavi, da muslimani v Beogradu kljub številčnosti nimajo pokopališča. Enako situacijo imamo tudi pri nas, saj tudi v Sloveniji posebnih pokopališč za muslimane ni.

Tretja organizacija muslimanov v Srbiji, ki je registrirana pri Ministrstvu za vere v Republiki Srbiji, je Islamska skupnost Preševa, Bujanovca in Medveđe. Gre za skupnost muslimanov, večinoma albanskega in romskega porekla. Ta skupnost je registrirana leta 2003 in organizacijsko spada pod Islamsko skupnost Srbije (Beograd). Je pa že v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja obstajal Odbor Islamske skupnosti Kosova za Preševo, Bujanovec in Medveđa, ki danes spada pod Islamsko skupnost v Srbiji (Novi Pazar).

Iz zgoraj navedenega lahko vidimo, da je organizacijska struktura muslimanov v Srbiji izjemno zapletena. Videti je, da se skupnosti med seboj ločijo predvsem po vprašanju

---

⁹² V Srbiji obstajata dve skupnosti s skoraj identičnima nazivoma: Islamska skupnost v Srbiji s sedežem v Novem Pazarju (nekdanja Islamska skupnost Sandžaka, ki deluje pod okriljem Islamske skupnosti v Bosni in Hercegovini) ter Islamska skupnost Srbije s sedežem v Beogradu, ki je popolnoma samostojna skupnost.

samostojnosti oziroma odvisnosti od Islamske skupnosti v Bosni in Hercegovini. Takšno situacijo imamo tudi pri nas, kjer je Islamska skupnost v Republiki Sloveniji zadovoljna z odnosom, ki ga ima z bosansko skupnostjo in nima želje po popolni neodvisnosti, medtem ko je Slovenska muslimanska skupnost pravzaprav že nastala na principu popolne neodvisnosti od Bosne in Hercegovine.

4.1.4 Črna gora

Po podatkih popisa prebivalcev iz leta 2003 živi v Črni gori 110.034 muslimanov, kar je 17,74 % celotnega prebivalstva. Večji del muslimanov, okrog dve tretjini, je slovanskega porekla (Črnogorci in Bošnjaki), ena tretjina pa albanskega. Muslimani so od 1994. leta organizirani v Islamski skupnosti v Črni gori. Na čelu skupnosti je reis ul ulema, ki ima sedež v Podgorici. V državi deluje še 13 lokalnih skupnosti (Podgorica, Ulcinj, Bar, Ostros, Dinoš, Tuzi, Rožaje, Berane, Petnjica, Bijelo Polje, Pljevlja, Plav in Gusinje). Verske aktivnosti se izvajajo v približno 100 džamijah. Obstaja tudi verska šola medresa. Islamska skupnost izdaja časopis v črnogorskem in albanskem jeziku.

V državi deluje več muslimanskih organizacij. Matica muslimanska se zavzema za to, da se muslimani v Črni gori ne opredeljujejo kot Bošnjaki, temveč kot Črnogorci muslimanske veroizpovedi. Menijo, da bodo le tako muslimani dosegli več državljske svobode in pravic. Nasprotniki jim očitajo, da negirajo demokratične nacionalne pravice muslimanov, podobno kot se je dogajalo v času komunizma, ko je prevladovalo mnenje, da bošnjaška nacionalnost ne obstaja. Državna oblast je s podporo te organizacije Bošnjake uokvirila le kot versko institucijo, ne pa tudi kot nacijo. Druga organizacija je društvo intelektualcev Bošnjakov – Muslimanov, ki so združujejo okrog časopisa Almanah. Spodbujajo razprave o nacionalni identiteti Bošnjakov v Črni gori.

4.1.5 Makedonija

Muslimansko skupnost v Makedoniji tvorijo večinoma Albanci. Uradnih podatkov o nacionalnih in verskih skupnostih v državi ni. Makedonski Albanci trdijo, da uradna ocena, da tvorijo 23 % celotnega prebivalstva, ni realna. Menijo, da tvorijo tretjino prebivalstva dvomilijonske države. Enak podatek navaja tudi Barušić. Na spletni strani BBC navajajo, naj bi bilo 40 % makedonskega prebivalstva muslimanov. Živijo večinoma na zahodu države,

delu, ki meji z Albanijo. Poleg Albancev v Makedoniji muslimanski skupnosti pripadajo še Turki, Romi, Bošnjaki in Makedonci muslimanske veroizpovedi. Na isti spletni strani navajajo tudi, da tako kot tudi v ostalih nekdanjih jugoslovanskih republikah tudi v Makedoniji muslimani niso nagnjeni k fundamentalizmu. Za razliko od Bosne in Hercegovine, kjer je po vojni delovalo oziroma še vedno deluje večje število muslimanskih organizacij iz tujine v Makedoniji, teh praktično ni. Večina muslimanov je sunitov, obstaja pa tudi nekaj derviških redov. Islamska skupnost v Makedoniji ima sedež v Skopju, kjer deluje reis ul ulema. V državi deluje 13 muftijstev (Skopje, Tetovo, Gostivar, Kumanovo, Kičevo, Struga, Ohrid, Štip, Bitolj, Debar, Prilep, Resen in Veles). Verske dejavnosti potekajo v 590 džamijah, mesdžidih⁹³ in islamskih centrih ter v desetih tekijah⁹⁴.

V Makedoniji obstaja ena muslimanska srednja verska šola oziroma medresa ter Islamska fakulteta. Poleg časopisa, ki ga izdaja Rijaset, tudi dijaki medrese izdajajo svoj časopis. Oba časopisa izhajata v albanskem, turškem in makedonskem jeziku. Bošnjaki, ki živijo v Makedoniji, si želijo ustanovitev šole, kjer bi pouk potekal v bosanskem jeziku, in Islamski skupnosti Makedonije očitajo, da v svojih strukturah nimajo zaposlenih Bošnjakov oziroma nikogar razen Albancev. Ta očitek bi lahko kot zrcalo nastavili Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji, kjer do pred kratkim sploh ni bilo, še zdaj pa je le ena oseba, zaposlenih oseb kakršnegakoli drugega porekla kot bošnjaškega.

Poleg Islamske skupnosti v Republiki Makedoniji obstajata v Makedoniji še Islamska derviška verska skupnost in Bektašijska skupnost. Islamska derviška verska skupnost je bila ustanovljena leta 1992, njen vrhovni poglavar je šejh ululema. V skupnosti so združeni sufijjski redovi (halvetiji, kaderiji, sinaniji, rufaiji, nakšibendiji, malamiji). V tej skupnosti so večinoma muslimani romskega porekla, nekaj pa je tudi Albancev, Turkov in Torbešev. Bektašijsko skupnost tvorijo večinoma Albanci. Sedež ima v Tetovu, verske dejavnosti izvajajo v osmih tekijah. Na čelu skupnosti je baba.

4.2 Države v Zahodni Evropi

Ena prvih džamij v Zahodni Evropi je bila zgrajena v dvajsetih letih prejšnjega stoletja v Parizu. V Veliki Britaniji se je gradnja džamij v večjih mestih začela v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Precej naravno se nam zdi, da so prvi priseljenci ob prihodu oblikovali

---

⁹³ Prostor, kraj, kjer se opravljajo molitve in drugi verski obredi.

⁹⁴ Objekt, v katerem derviši opravljajo verske obrede.

skupnosti glede na skupno poreklo in jezik. Od tega je minilo že nekaj desetletij, a na Zahodu še vedno obstajajo džamije za Turke, Bošnjake, Maročane, Alžirce, Pakistance itn. Zakaj je temu tako, če je islam univerzalen? Ali je to še en pokazatelj neintegritanosti muslimanov v zahodno okolje? H kateri od teh skupnosti naj se pridružijo konvertiti ali naj ustvarijo kar svojo? Ramadan ugotavlja, ne samo da se muslimani na Zahodu na tak način počutijo kot tujci⁹⁵, tudi konvertiti se v lastni državi postavijo v to pozicijo. To vidi kot resno disfunkcijo. Iz istega razloga tudi ne obstaja in verjetno sploh ne bi mogla obstajati neka večinska islamska organizacija, ki bi zastopala evropske muslimane in dajala odgovore na aktualna vprašanja in dileme, s katerimi se soočajo muslimani na Zahodu⁹⁶.

Ne glede na to, da muslimani na Zahodu opravljajo praviloma slabše plačana dela, so v ekonomskem smislu vključeni v družbo, v političnem in kulturnem pa ne. Njihov položaj je najslabši v Nemčiji, »kjer je etnocentrični koncept nemškega naroda (Blut und Boden) do nedavnega onemogočal, da bi nemški muslimani – ti so večinoma turškega porekla – pridobili državljanstvo.« (Osolnik 2003, 696).

Na Zahodu, kjer so muslimani od nevidnih priseljenskih delavcev prišli do vidnih državljanov, življenje muslimanov ni zadostno zakonsko urejeno. Zato je potreba po dobrih verskih uslužbencih, h katerim se lahko posameznik zateče, še toliko večja. Za zahodne države, v katerih so muslimani prisotni, je izjemno pomembno, kakšno različico islama ti uslužbenci promovirajo, kje so šolani, ... Večja vidnost muslimanov na Zahodu (hidžab, minareti) sproža veliko političnih debat.

Ene izmed institucij, ki nekje spadajo pod okrilje islamskih kulturnih centrov, ponekod pa ne, so islamske šole. V Veliki Britaniji, Ameriki, Kanadi, na Švedskem in Nizozemskem obstajajo že desetletja. Njihova osnovna prednost je, da muslimanski otroci dobijo osnove muslimanske identitete. Podatki kažejo, da imajo te šole tudi sicer kakovostne programe in dobre rezultate ter statistike. Pogosto so na regionalni in državni ravni pri samem vrhu. Slabost teh šol je visoka šolnina, ki si je številni ne morejo privoščiti, izoliranost od ne-

---

⁹⁵«Mentaliteta izolacije, ki obremenjuje muslimane povsod za Zahodu.» Tak odnos je bil mogoče normalen za prve generacije, zdaj pa predstavlja velik hendikep, ko govorimo o popravljanju kakovosti življenja skupnosti. Tako na družbeni kot tudi na politični ravni muslimani na Zahodu sebe še vedno imajo za manjšino, ki je v defenzivi (v Ramadan 2004, 138)

⁹⁶ Grabus navaja pet splošnih načel, o katerih govori profesor Torfs in bi lahko bila objektivna merila za nastanek takšnih organizacij. Ta načela so: 1. število vernikov 2. zgodovina 3. odpoved vsakovrstnim kazenskim in kriminalnim dejanjem 4. zgodovinska navzočnost verskih skupin v državi in 5. načelo, ki se sprašuje, če morajo privilegirane verske skupnosti sprejeti demokratske vrednote (2012, 537).

muslimanske okolice⁹⁷ in pomanjkanje pedagoškega predznanja pri učiteljih. Se pa v Veliki Britaniji, na Švedskem in v Ameriki odpirajo islamske šole, ki delujejo v novem duhu. Odprte so za kvalificirane učitelje, ne glede na njihovo poreklo. V programu se ne zadovoljijo le s prenašanjem zastarelih znanj v umetno ustvarjenem okolju. (v Ramadan 2004, 165–172)

4.2.1 Nemčija

»Začetek organizirane muslimanske skupnosti sega v leto 1731, ko je grof Friedrich Wilhelm I. dvajsetim turškim gardistom dodelil prostor za molitev v sklopu garnizonske cerkve.« (Pašić 2006, 58). Leta 1798 so imeli v Nemčiji, natančneje v Berlinu, že tudi prvo muslimansko pokopališče⁹⁸, leta 1866 pa so zgradili prvo džamijo. Leta 1923 so v Berlinu ustanovili islamsko skupnost, eno leto kasneje pa še njeno študentsko »izpostavo« Islamije. Danes je veliko islamskih organizacij v Nemčiji registriranih kot društvo. Delimo jih na tri vrste: lokalne, enonacionalne krovne in nadnacionalno krovne organizacije⁹⁹. (Pašić 2006, 62). Leta 2006 je bila ustanovljena Nemška islamska konferenca. Glavni uradni organ muslimanov v Nemčiji je Centralni svet muslimanov. Leta 2006 je bilo v Nemčiji 143 džamij s kupolo in minaretom¹⁰⁰ in 2.660 molilnic brez minareta¹⁰¹. V vseh velikih nemških mestih obstaja džamija, čeprav v sami arhitekturni podobi mest ne zasedajo vidnejšega mesta. Džamije so organizirane po etničnem načelu. Večina imamov je iz tujine in poleg arabščine govorijo jezik države, iz katere prihajajo, torej največkrat turščino. Turčija poleg imamov financira tudi izvajanje verouka ter ostalih izobraževalnih in kulturnih dejavnosti. V začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja sta Turčija in Nemčija podpisali sporazum, s katerim sta določili, da lahko dobijo dovoljenje za delo v Nemčiji le tisti imami, ki dobijo soglasje turške vlade¹⁰². Podobna ureditev velja tudi za bošnjaško islamsko skupnost, le da tu ni potrebno

---

⁹⁷ Prej ali slej učenci teh šol pridejo v širše, nenadzorovano okolje in se morajo v njem znajti.

⁹⁸ Danes v Nemčiji, za razliko od Velike Britanije, niso dovoljena ločena pokopališča za muslimane.

⁹⁹ Podatki Centralnega inštituta kažejo, da deluje v Nemčiji več kot 2200 lokalnih islamskih organizacij, od tega 1500 turških. Takoj za njimi so bošnjaške, za katere je značilno, da imajo močno podporo Islamske skupnosti v Bosni in Hercegovini (v Pašić 2006, 62)

¹⁰⁰ Cvitković navaja Hadadov (2003, 666) podatek, da bilo je v začetku 21. stoletja v Nemčiji 159 džamij in približno 2000 molilnic. (2011, 147)

¹⁰¹ 1458 vernikov na eno molilnico (nekoliko manj kot v Franciji in več kot v Veliki Britaniji).

¹⁰² Delovne vize dobijo za obdobje petih let.

soglasje Vlade Bosne in Hercegovine, temveč Rijasetu islamske skupnosti v Bosni in Hercegovini¹⁰³.

Za muslimane, ki živijo v 82-milijonski Nemčiji, je tradicionalno veljalo, da so dokaj liberalni in nedosledni glede udejanjanja načel islama v vsakdanjem življenju. V zadnjem desetletju pa je tudi med nemškimi muslimani opazen trend reislamizacije in večjega javnega poudarjanja islamske verske identitete. Ta trend je bržkone posledica krepitve islamskega fundamentalizma na mednarodni ravni, a tudi kolektivne frustracije zaradi marginaliziranosti muslimanov v nemški družbi. (Osolnik, 2003:703)

V Nemčiji se pojavlja tudi politični islam¹⁰⁴. Leta 2001 so oblasti prepovedale delovanje skrajne islamistične skupine Kalifova država, ki je propagirala idejo, da je treba Nemčijo z vsemi razpoložljivimi sredstvi kar se da hitro islamizirati (v Osolnik 2003, 703).

Izmed vseh evropskih držav je Nemčija na prvem mestu po številu oseb, ki so prestopile v islam¹⁰⁵. Hkrati pa je leta 2007 v Kölnu ustanovljen Centralni svet ex-muslimanov, katerega cilj je boj proti »političnemu islamu«, slabemu položaju žensk v muslimanskem svetu, uboju iz časti, kamenjanju ipd. (v Cvitković 2011, 237) Tudi s priseljevanjem se število muslimanov v Nemčiji vztrajno povečuje. Leta 1961 je živel v Nemčiji 6.500 muslimanov, že leta 1989 pa je ta številka narasla na 1,8 milijona¹⁰⁶. V letu 2002 pa se je ta številka skoraj podvojila, leta 2006 jih je bilo malo manj kot štiri milijone, kar je predstavljalo 4,8 % celotnega prebivalstva. Po podatkih Pew Research Centra je v letu 2010 v Nemčiji živel 4.760.000 muslimanov, kar je 5,8 % celotne nemške populacije. Muslimanska skupnost je v Nemčiji na tretjem mestu med vsemi verskimi skupnostmi, takoj za katoliško in evangeličansko. Velika večina muslimanskih priseljencev je v Nemčijo prišla kot delovna sila v proizvodnji ali storitvenem sektorju nižjega ranga. Čeprav je veliko število priseljencev imelo srednješolsko izobrazbo, so bile njihove kvalifikacije v Nemčiji redkokdaj priznane. Zelo malo ljudi je uspelo verificirati svoje diplome, zato so večinoma končali kot nekvalificirani delavci. Podatki kažejo, da so prihodki muslimanov v Nemčiji nekoliko nižji od prihodkov Nemcev. (v Pašić 2006, 61)

---

¹⁰³ Enako velja tudi za bošnjaške skupnosti v Združenih državah Amerike, Veliki Britaniji, Franciji in Sloveniji.

¹⁰⁴ Organizacija Milli Gorus, ki ima 27.000 članov turškega porekla.

¹⁰⁵ Po nekaterih ocenah je v Nemčiji v islam prestopilo 150.000 etničnih Nemcev (podatek do leta 2006, v Pašić 2006, 59)

¹⁰⁶ Le 48.000 teh je imelo nemško državljanstvo.

V nasprotju z Veliko Britanijo in Francijo je Nemčija za integracijo muslimanov v svojo družbo naredila še najmanj¹⁰⁷. Za razliko od teh dveh držav, in tudi Slovenije in Združenih držav Amerike, kjer ima večina muslimanov urejeno državljanstvo, imajo muslimani v Nemčiji večinoma status tujca, kar seveda pomeni še dodatno oviro pri integraciji same islamske skupnosti v širšo družbo. Ne nemška vlada ne sami priseljenci na začetku niso pričakovali, da se bo njihovo začasno bivanje v Nemčiji spremenilo v stalno in posledično niso storili popolnoma ničesar na zakonskem področju, kar bi uredilo ali olajšalo življenje priseljencev v Nemčiji. Ne glede na to, da je večina muslimanov, ki živijo v Nemčiji, rojenih v tej državi¹⁰⁸, so imeli vse od leta 2000 status tujca. Je pa res, da se je v zadnjih letih tudi v Nemčiji situacija spreminjala v smeri večjega števila dodeljenih državljanstev¹⁰⁹. Kako bo s tem ob tako velikem navalu priseljencev v lanskem in letošnjem letu, bomo še videli. Številčni etnični Nemci, ki so prestopili v islam, »predstavljajo most, ki povezuje muslimane in ostale prebivalce v Nemčiji.« (Pašić 2006, 60). V Nemčiji je opazna močna ksenofobija avtohtonega prebivalstva do muslimanov. (Osolnik 2003, 702)

Glede na državo porekla, med muslimani v Nemčiji prevladujejo Turki, ki predstavljajo približno tri četrtine vseh muslimanov. Po padcu berlinskega zidu pa je druga najštevilčnejša muslimanska skupnost v Nemčiji postala bošnjaška skupnost¹¹⁰. Muslimani v Nemčiji so mlada skupnost. Skoraj 40 % populacije je mlajših od 18 let in le 7,5 % starejših od 50 let. (Pašić 2006, 61)

»Raznolika etnična struktura muslimanov v Nemčiji onemogoča učinkovitejše delovanje na državnem nivoju, vendar so največje težave muslimanske skupnosti v Nemčiji brezposelnost, vsestranska neintegriranost v nemško družbo in večinoma nizka izobrazba.« (Pašić 2006, 61). Na eni strani podatki kažejo, da so otroci priseljencev še vedno najštevilčnejši v tako imenovanih pomožnih šolah, po drugi strani pa je v desetletju od 1988 do 1999 število turških študentov v Nemčiji zraslo za 120 %. Glede na to, da ima izobrazba zelo pomembno vlogo v procesu integracije, je pričakovati, da se na tem področju stanje izboljšuje. Problem muslimanskih skupnosti v Nemčiji pa je tudi močna ksenofobija Nemcev do muslimanov. Ta se kaže tudi na državni ravni. Čeprav nemška politika trdi, da je Nemčija versko nevtralna

---

¹⁰⁷ Težava je tudi na drugi strani, in sicer v tem da »stari priseljenci niso bili popolnoma jasni v zvezi s tem, ali bi želeli biti muslimani na Zahodu ali pač Pakistanci, Turki ali Arabci na Zahodu.« (Ramadan 2004, 104)

¹⁰⁸ 61 % sedanjih nemških Turkov je rojenih v Nemčiji ali živijo tam že več kot 20 let (Osolnik 2003, 702)

¹⁰⁹ Leta 2001 je bil sprejet Zakon o naturalizaciji tujcev, ki naj bi olajšal integracijo muslimanov v nemško okolje. Na začetku stoletja je 600.000 turških imigrantov imelo nemško državljanstvo.

¹¹⁰ Veliko število Bošnjakov je v Nemčijo prišlo zaradi vojne v Bosni in Hercegovini.

država, »imajo židovska skupnost, protestantske organizacije in katoliška cerkev status priznanih javnih korporacij, medtem ko tega statusa nima niti ena islamska lokalna, enonacionalna ali nadnacionalna organizacija.« (Pašić 2006, 65). Pogoji za pridobitev statusa javne korporacije za verske skupnosti so:

- da deluje najmanj 30 let,
- da njeno članstvo predstavlja vsaj eno tisočinko celotnega prebivalstva,
- da skupnost spoštuje zakone.

Do zdaj so bile vse prošnje vseh islamskih skupnosti zavrnjene (Fetzer in Soper v Pašić 2006, 66).

V nemški ustavi je zagotovljeno izvajanje verouka v državnih šolah. V nobeni izmed 16 zveznih dežel v državnih šolah nimajo islamskega verouka¹¹¹, čeprav živi v Nemčiji 800.000 muslimanskih otrok. Učenkam vseh javnih šol je z ustavo zagotovljena pravica do nošenja hidžaba, kar pa ne velja za učiteljice, ki lahko hidžab nosijo le v nekaterih zveznih državah. Tam, kjer to ni dovoljeno, uporabljajo argumentacijo, da bi lahko učenci dobili vtis, da Nemčija podpira islam (Lemmen v Fetzer in Soper v Pašić 2006, 66). Je pa ob koncih tedna skoraj v vseh džamijah in molilnicah organiziran mekteb, vedno več pa je tudi islamskih vrtcev. Leta 1981 so v Münchnu odprli prvo islamsko osnovno šolo, leta 1989 pa še v Berlinu. Ti dve šoli sta edini islamski šoli v Nemčiji, njihovo delovanje je (so)financirano s strani države¹¹². V obeh šolah pouk poteka v nemščini (imajo tudi predmet arabščino) in skladno z islamskimi načeli.

4.2.2 Velika Britanija

Za razliko od celinske Evrope v Veliki Britaniji večino muslimanov predstavljajo muslimani iz nekdanjih britanskih kolonij: Pakistana, Indije in Bangladeša. Britanski muslimani se še v drugi pomembni točki razlikujejo od muslimanov v drugih zahodnoevropskih državah. Velik del muslimanov v Zahodni Evropi opravlja dela, ki so na dnu dohodkovne lestvice in jih avtohtoni prebivalci ne želijo opravljati. V Veliki Britaniji, kjer so priseljenci veliko lažje

---

¹¹¹ »V zvezni državi Hamburg vse učence poučujejo o vseh verah, ker so ugotovili, da imajo izredno multiversko populacijo v deželi (Fetzer in Soper v Pašić 2006, 64)

¹¹² Zvezna dežela Bavarska financira 80 % vseh stroškov šole, medtem ko je delovanje šole v Berlinu v celoti financirano s strani zvezne države. (v Pašić 2006, 64)

pridobili državljanstvo¹¹³, je vedno večje število visoko izobraženih profesionalcev muslimanov, ki sodijo v srednji ali celo višji družbeni razred¹¹⁴. »V začetnem obdobju so večino muslimanov na Otoku sestavljali samski moški, v 60. in 70. letih prejšnjega stoletja pa so se jim v okviru programa združevanja družin pridružili še družinski člani in sorodniki.« (Osolnik 2003, 699). Otoški muslimani so specifični tudi po »izjemno visoki stopnji aktivizma na verskem, šolskem in političnem področju«. (Osolnik 2003, 699).

Britanska zakonodaja dobro ščiti rasne in etnične manjšine pred diskriminacijo. Muslimani sicer niso manjšina, vendar se kot pripadniki rasne ali etnične manjšine izognejo marsikakšni težavi, ki jo imajo muslimani v ostalih zahodnoevropskih državah. Pri gradnji džamij oziroma islamskih centrov v Veliki Britaniji muslimani nimajo nobenih težav. Prve džamije so bile ustanovljene že v 50. letih prejšnjega stoletja. Leta 2006 je bilo v Veliki Britaniji 1.100 džamij. Govorimo o džamijah, ki so jih gradili priseljenci in so več ali manj v uporabi še danes. Je pa resnično prva džamija bila na Otoku zgrajena že veliko prej. Leta 1896 je britanski časopis Sunday Telegraph objavil novico:

Pri nas v Angliji je skupnost muslimanov – rojenih Britancev, podložnikov Kraljice, belih kakor smo mi, angleško govorečih, pa vendar muslimanov. Imajo šejka, mošejo, šolo in celo časopis, ki širi njihove interese. Liverpool je središče mohamedanstva v Angliji in na vsem Britanskem otočju. Stvar sega v jubilejno leto 1887. Tega leta se je liverpoolski odvetnik odločil, da sprejme vero, ki jo smatra za pravo. (...) Lansko leto jih je prešlo 24, kar nanese 182 tistih, ki so od leta 187 zapustili krščanstvo ali judaizem. (v Petkovšek 2013, 111)

Pravzaprav v okolju, v katerem živijo, nimajo težav, s katerimi se srečujejo na primer muslimani v Sloveniji. V Britaniji na primer za potrebe muslimanov obstaja šest velikih klavnic, iz katerih lahko dobijo halal meso. Spomnimo se, koliko negativnega diskurza je bilo na to temo pri nas in koliko javnega zgražanja zaradi nehumanosti klanja živali. Drug primer dobre prakse za olajšano življenje muslimanov v državi so zagotovljene posebne parcele za

---

¹¹³ Leta 1948 so sprejeli zakon o državljanstvu, ki je državljanom Commonwealtha podelil britansko državljanstvo, kar je sprožilo množično priseljevanje. »Temeljni motiv, ki je tedanje britanske parlamentarce vodil pri sprejemanju tega zakona, je bila krepitev vezi med matično državo in njenimi belimi dominioni (kolonije z visoko stopnjo samouprave) – Kanado, Avstralijo in Novo Zelandijo.« (Osolnik 2003, 699). Torej zakon ni bil namenjen priseljevanju iz južne Azije, ampak je v praksi ravno njim omogočil prihod v Veliko Britanijo.

¹¹⁴ Pašić navaja podatek, da točno 70 % muslimanov v Združenih državah Amerike ima dokončano fakulteto, magisterij ali doktorat (državno povprečje je 43,70 %) (2006, 18)

ločena muslimanska pokopališča. Že v 60. letih prejšnjega stoletja so predstavniki muslimanov zahtevali od države, »naj sistem javnega šolstva preoblikuje tako, da učenci islamske vere v njem ne bodo več stigmatizirani, ampak bodo lahko svobodno opravljali predpisane verske obrede in izpolnjevali zapovedi islama (zlasti nošenje islamske noše za ženske – hidžab ter neuživanje svinjskega mesa in masti).« (Osolnik 2003, 699) Leta 1966 je bil ustanovljen tudi Muslimanski sklad za izobraževanje¹¹⁵. Sklad »vztrajno dokazuje, da so učni načrti britanskih javnih šol prežeti z moralnim relativizmom, predvsem humanistični predmeti (zgodovina, zemljepis in angleščina) pa naj bi bili obremenjeni s krščanstvom in evropocentrizmom.« (Kepek v Osolnik 2003, 699) Muslimanske verske šole so zelo razvite¹¹⁶, svoje kadre se trudijo v čim večji meri izobraziti sami, saj tisti, ki prihajajo iz drugih kultur (večinoma iz južne Azije), ponavadi niso najbolje pripravljene sprejeti vrednot moderne zahodne družbe. Nedavno so si muslimani in adventisti sedmega dne izborili pravico, da država financira šole, katerih program je formiran skladno z njihovimi verskimi načeli. Najbolj cenjena muslimanska šola v Veliki Britaniji je Islamia¹¹⁷, ki slovi po visokih izobraževalnih standardih in poudarjanju panislamske usmerjenosti¹¹⁸. Se pa tudi v Veliki Britaniji čutijo posledice strahu pred množičnim prihodom muslimanov in terorizmom.

Britanski profesorji so v začetku 21. stoletja dobili navodila, naj bodo bolj pozorni na aktivnosti študentov, še posebej muslimanskih in tistih »azijskega videza«. Kaj delamo? Profesorje želimo spremeniti v vohune zaradi iracionalnega suma v študente »azijskega videza«, še posebej muslimane. Je resnično vsak musliman v Britaniji sumljiv samo zato, ker je musliman? Po eni strani se muslimane poziva k integraciji v zahodnoevropsko, tudi britansko, družbo, po drugi strani pa takšno sumničenje. (Jutarnji list, Zagreb 17.10.2006 v Cvitković 2011, 110).

Še pred povečanim številom terorističnih napadov in s tem povezanimi strahovi je v Veliki Britaniji ob izbruhu afere Rushdie¹¹⁹ prišlo do poslabšanja odnosov med muslimani in ostalimi. Leta 1992 so radikalneje usmerjeni muslimani ustanovili Muslimanski parlament, ki

---

¹¹⁵ Muslim Education Trust.

¹¹⁶ V sekundarnem šolstvu v Veliki Britaniji je že v osnovi veliko verskih šol. Muslimanske so začeli ustanavljati v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja.

¹¹⁷ Ustanovil je je nekdanji pop pevec Cat Stevens po spreobrnitvi v islam v začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja.

¹¹⁸ Ta usmerjenost se kaže predvsem v tem, da sta šolska jezika angleščina in arabščina, jeziki muslimanov iz indijske podceline pa ne.

¹¹⁹ 14. 2. 1989, ko je iranski voditelj Homeini pisatelja Salaman Rushdieja zaradi romana Satanski stih s fetvo (razglas islamske verske avtoritete, katerega izvršitev je obveznost vsakega muslimana) obsodil na smrt.

je v Muslimanskem manifestu zapisal, da »pridobitev britanskega državljanstva bodisi ob rojstvu bodisi skozi proces naturalizacije muslimana ne odvezuje od dolžnosti svete vojne« ter da »zahodna civilizacija trpi za številnimi boleznimi uma, telesa in duše, ki so neposredna posledica nebrzdanega sekularizma.« (Kepel v Osolnik 2003, 700) Ta primer nam kaže, da je med formalno, z državljanstvom povezano, integracijo¹²⁰ in dejansko socio-kulturno-politično socializacijo lahko zelo velik razkorak.

Britanski The Christian institute je leta 2007 napovedal, da bodo muslimani v Angliji po številu že v nekaj desetletjih prekašali kristjane. (v Cvitković 2001, 161)

4.2.3 Francija

Po poreklu so francoski muslimani večinoma arabskega izvora in prihajajo iz držav severne Afrike (Maroko, Tunizija, Alžirija). Pripadajo pravni šoli Maliki, ki je zelo tradicionalistična in rigidna. V Francijo so se številni muslimani v petdesetih in šestdesetih letih prejšnjega stoletja priselili »zato, ker so v domačih deželah kolaborirali s francoskimi kolonizatorji¹²¹.« (Osolnik 2003, 701) Še več pa se jih je preselilo zaradi pomanjkanja delovne sile v industrijskih mestih. Šlo je večinoma za mlajše moške, ki so že od takrat do danes getoizirani. Še danes večina francoskih muslimanov živi v revnih četrtih. Tako kot v Veliki Britaniji tudi v Franciji dobijo migranti državljanstvo relativno enostavno¹²². Sredi devetdesetih let prejšnjega stoletja je v Franciji živelo približno štiri milijone muslimanov, do leta 2005 pa je ta številka narasla na šest milijonov. Število džamij se je tudi zelo povečalo. V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja jih je bilo le nekaj, že v devetdesetih pa jih je bilo že več kot tisoč. Džamije se velikokrat (so)financirajo iz držav, v katerih imajo verniki korenine¹²³. Velik problem, ki je povezan s tem, pa je slaba izobraženost in tradicionalizem imamov. Getoizacija oziroma zelo slab socialni položaj in imami, ki niso vajeni evropskega okolja, ustvarjajo izjemno dobre pogoje za razvoj islamskega radikalizma v Franciji (Osolnik 2003, 701). Je pa po drugi strani v Franciji bistveno več protimuslimanskega rasizma kot denimo v Veliki

---

¹²⁰ Z osamosvojitvijo Slovenije leta 1991 so migranti s prijavljenim stalnim prebivališčem v Sloveniji lahko pridobili slovensko državljanstvo (Šetinc 2005, 401), kar naj bi pomenilo, da so s pravno formalnega vidika integrirani v slovensko družbo (Šetinc v Kalčič 2007, 10)

¹²¹ Najbolj znani so harkiji, pomožne arabske enote francoske kolonialne vojske v Alžiriji.

¹²² Pri njih velja tudi načelo, da vsak človek, ki se rodi na ozemlju Francije, ima pravico do francoskega državljanstva.

¹²³ To sta večinoma Alžirija in Maroko. Tednik Economist pa je leta 2002 zapisal, da »se v zadnjih letih kot sponzorka francoskih muslimanov uveljavlja tudi Savdska Arabija, ki širi konservativno-puritanski vahabizem.« (v Osolnik 2003, 701)

Britaniji. Ravno tako je za razliko od Britanije, »ki ne le dopušča, ampak celo spodbuja organiziranje manjšin in politično artikuliranje njihovih interesov, francoski model v bistvu še vedno sovražno nastrojen do vseh družbenih skupin in procesov, ki ogrožajo zapovedano enotnost le patrie.« (Osolnik 2003, 702)

Po številu oseb, ki so prestopile v islam, je Francija takoj za Nemčijo na drugem mestu. Nataliteta je med evropskimi muslimani trikrat večja kot pri nemuslimanih. Če se bo ta trend nadaljeval, bodo do približno leta 2045 v Franciji večinsko prebivalstvo tvorili muslimani, in še to pod predpostavko, da se migracije popolnoma ustavijo (Haris v Cvitković 2011, 156).

V Franciji je v zvezi z zakonodajo, ki postavlja pravila, povezana s prakticiranjem islama, nekaj paradoksov. Zakon namreč prepoveduje nošenje rut v šolah, hkrati pa financira gradnjo islamskih molilnic in ustanavlja šolo za imame. Razlog za to je predvsem v tem, da ti ne bi več prihajali iz muslimanskih dežel in s seboj prinašali Zahodu nesprejemljiv islam (v Ocvirk 2004, 16). Poleg prepovedi nošenja hidžaba v šolah je v Franciji položaj muslimanov najslabši tudi kar se tiče financiranja islamskih šol in gradnje islamskih centrov oziroma molilnic (če primerjamo z Nemčijo in Veliko Britanijo). Pravzaprav se sistem muslimanskih verskih šol v Franciji, kljub temu da zakon to omogoča, še ni dobro razvil. »To pomeni, da večina muslimanov ne čuti potrebe po verskih šolah – zagotovo so sprejeli mit o veliki javni šoli.« (Roy 2007, 109)

»Paradoksalno je, da francoska republika, ki je po ustavi laična, sili muslimane v Franciji, naj se organizirajo na strogo religijski podlagi, Velika Britanija in Belgija, kjer je verska tradicija močnejša, pa je religijska pripadnost dojeta bolj etnično.« (Roy 2007, 109)

»Država tu ne razvija kakšne velike strategije, temveč zgolj ugotavlja: spontana oblika organizacije islama na Zahod je še zmeraj mošeja in ne politična stranka, sindikat ali veliko nacionalno gibanje.« (Roy 2007, 107)

5 KADROVSKA STRUKTURA ISLAMSKE SKUPNOSTI V REPUBLIKI SLOVENIJI

Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji zelo velik problem predstavlja kadrovska podhranjenost. Muslimani v Sloveniji nasploh imajo veliko težav v medverskem dialogu, saj primanjkuje usposobljenih kadrov, ki bi bili sposobni ustrezno predstavljati in artikulirati moderne islamske poglede na določena vprašanja (v Grabus 2011, 121). V enem izmed prejšnjih poglavij sem že napisala, na tem mestu pa se mi zdi pomembno to Ramadanovo navodilo muslimanom na Zahodu kar ponoviti. Kot prioriteto navaja izobraževanje uleme¹²⁴, intelektualcev in vodij v muslimanskih organizacijah. Ljubljanski mufti dr. Grabus pravi, da »se bo zmožnost integracije v širše družbene tokove ali zapiranje v ozke getoizirane skupnosti merila po načelu odprtosti ljudi, ki razlagajo religijo in jo hkrati vsakodnevno živijo!« (2012, 538) Kot najšibkejši člen v delovanju Islamske skupnosti je mufti Grabus izpostavil šibko administrativno kulturo delovanja Islamske skupnosti. (2011, 186) Jasno je želel določiti postopke izvolitve predstavnikov v organe Islamske skupnosti, saj je videl to kot enega osnovnih pogojev za napredovanje skupnosti.

5.1 Prikaz kadrovske strukture do leta 2006

Prvi vtis, ki ga je gospod Đogić dobil ob prihodu v Slovenijo in prevzemu funkcije muftija, je bil po njegovih besedah takšen, da na vseh ravneh in v vseh organih Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji vlada precejšnja nedisciplina. Še posebej je bil kritičen do delovanja Zbora. Menil je, da je to telo popolnoma nekoristno in bo v prihodnosti potrebno razmisliti o njegovem funkcioniranju. Po njegovem ima Zbor veliko vlogo in majhen intelektualni potencial. Zelo ostro nadaljuje: »Zbor je bil in ostal mentalno nasilje za vse ljudi zdravega razuma. Nikoli mu ni uspelo uiti razkoraku med lastno nesposobnostjo in visokimi zahtevami, s katerimi se soočajo.« (2006, 71) V Statutu je določeno, da mora imeti član Zbora najmanj srednješolsko izobrazbo, v takratnem sestavu Zbora pa najmanj četrtina ni izpolnjevala tega kriterija. Predlagal je, da se na projektu gradnje IKC zaposli profesionalc, saj naj bi s tem zagotovili kontinuiteto dela na samem projektu. Okrog sebe je zbral skupino kot sam pravi

---

¹²⁴ Učenjaki, poznavalci islama.

mladih in sposobnih ljudi, ki so mu ponujali pomoč¹²⁵. Povezali so se v delovno skupino, začeli pa so tudi z oblikovanjem Odbora za izgradnjo IKC, znotraj katerega so predvideli naslednje strokovne pododbore:

- tehnični odbor,
- marketing,
- prevajanje in korespondenca,
- pridobivanje donacij in
- organiziranje obiskov muftija.

Še preden je odbor zares nastal, ga je Zbor na seji 19. 3. 2005 ukinil. Iz navedenega vidimo, da je nekdanji mufti okrog sebe zbral ekipo mladih izobraženih muslimanov, ki so bili kot prostovoljci Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji pripravljeni pomagati pri projektu IKC. Danes te skupine ni več. Eni so nadaljevali z aktivnostmi v Slovenski muslimanski skupnosti, drugi pa so se oddaljili od obeh skupnosti muslimanov v Sloveniji.

Kot sem že napisala, Đogić s takratnim stanjem v skupnosti ni bil zadovoljen in je zelo težko dosegal spremembe, je pa v svoji knjigi podal nekaj predlogov, kaj bi v Islamski skupnosti v prihodnosti morali narediti:

- Spremeniti bi morali Statut in s to spremembo Islamsko skupnost v Republiki Sloveniji postaviti v enak položaj kot ga imata Islamska skupnost na Hrvaškem in v Sandžaku. »To ne pomeni odcepitev, kot nekateri zlonamerno skušajo prikazati. To pomeni, da Islamska skupnost v Republiki Sloveniji ne bi bila več satelit, temveč samostojna enota, ki na prvo mesto postavlja sebe in lastne interese, na drugo pa vse ostalo.« (2006, 151–152)
- Statut kot najvišji akt Skupnosti bi moral odražati etnično sliko same Skupnosti. V odborih in Zboru bi bilo potrebno vpeljati članstvo po ključu etnične pripadnosti. V vsakem odboru bi morali biti vsaj en Albanec.
- Muftija bi morali voliti v Sloveniji, kar bi imelo več pozitivnih učinkov: mufti bi vedel, da so ga volili ljudje, med katerimi bo živel in delal, člani bi pa imeli vpliv na izbiro, kdo bo njihov vodja. Tudi glede odgovornosti muftija pravi, da je bolje, če

---

¹²⁵ Nureddine Alousi (lastnik nepremičninske agencije), dr. Beatriz Čerkez (profesorica na Pedagoški fakulteti v Ljubljani), dr. Zijad Bećirović (direktor Mednarodnega inštituta za bližnjevzhodne in balkanske študije IFIMES), Edin Kumalić (danes tajnik Slovenske muslimanske skupnosti), Matjaž Mihelčič (pravnik), dr. Jasminka Dedić (mlada raziskovalka na Mirovnem inštitutu), mag. Aida Škoro, Ismet Mahmuljanin (odvetnik), inž. Hasan Bačić, inž. Haris Rosić in še veliko drugih (v Đogić, 2006, 33)

odgovarja tistim, ki so ga izvolili, kot pa neki instituciji v tujini, ki razmer, v katerih deluje Islamska skupnost v Republiki Sloveniji, niti ne pozna dobro.

- Zmanjšati bi bilo treba administracijo.
- Spremeniti bi bilo treba način dela z mediji. Želel je, da bi v Skupnosti zagotovili sredstva za sistematično in učinkovito delo z mediji, saj ti ustvarjajo sliko Skupnosti v slovenskem okolju¹²⁶.
- Nadaljevati bi morali z organiziranjem bajramskih sprejemov, ki so sodoben način komuniciranja z zunanjim okoljem in učinkovito sredstvo za predstavitev Skupnosti.
- Vzpostaviti bi bilo treba partnerski odnos z odbori, ki na lokalni ravni delujejo v imenu Skupnosti. Natančno bi bilo treba opredeliti njihove pristojnosti in določiti, kdaj lahko Mešihat posega v njihovo delovanje. Ker je po njegovem mnenju v večini takratnih odborov prevladovala neprofesionalnost in površnost, je želel to spremeniti.
- V organe Skupnosti bi bilo treba privabiti sposobne ljudi. Kandidati za člane Zbora bi morali imeti visokošolsko izobrazbo ali več.
- Zaposliti bi morali imame, ki nimajo bošnjaškega porekla (iz Makedonije in Kosova).
- Zaposliti bi bilo treba nove imame, ki bi delali na spremembi stanja v Skupnosti (do zdaj so imami pokazali veliko stopnjo nezainteresiranosti).
- Podpisati bi morali sporazum z Vlado Republike Slovenije, tako kot Rimskokatoliška in Evangeličanska cerkev.
- Izdajati bi morali glasilo Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji. Glasilo bi pripomoglo k razvoju kulturne transparentnosti in javne odgovornosti delovanja Skupnosti¹²⁷.
- Ustanoviti bi bilo treba organizacijo muslimank v Sloveniji.
- Centralizirati bi bilo treba finance Skupnosti, saj bi šele tako Mešihat dobil ustrezno pomembnost. Prek Mešihata naj bi se vršila vsa izplačila zaposlenim. Tako bi v Skupnosti dosegli enakopravno plačevanje imamov, ki so bili v takratni ureditvi finančno zelo odvisni od odbora in so se nenehno morali pogajati o plači.

---

¹²⁶ V poročilu IFIMES pravijo, da je mufti Đogić od samega prihoda pričel s procesom afirmacije Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji in gradnje IKC v slovenski družbi in medijih, pri čemer je bil zelo uspešen. Hkrati pa je to sprožilo nove izzive in zahtevalo nove odgovore. Kadrovska struktura takratne Skupnosti se ni bila sposobna spopasti s temi izzivi.

¹²⁷ »Časopis bi odpravil tako rekoč civilizacijsko sramoto skupnosti 4.000 članov, ki ne izdaja niti ene strani besedila.« (2006, 153)

- Džemati/Odbori delujejo kot samostojne pravne osebe, ki imajo vsaka svojo voljo, kar bi bilo treba spremeniti. Zaradi večje organizacijske discipline bi morali ukiniti vse te pravne subjekte in imeti le enega – Islamsko skupnost v Republiki Sloveniji.
- Izobraževati bi bilo treba člane Skupnosti. Pri njih bi morali razvijati zavest o lojalnosti v odbore izbranim predstavnikom, te pa o njihovih pravicah in obveznostih.

Ker je bila njegova knjiga prvotno napisana kot poročilo o delu v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji, ki naj bi ga poslal reisu ul ulemi v Bosno in Hercegovino, je o vseh zaposlenih v Skupnosti pisal posebno poročilo. Navedla bom njegova opažanja, ne bom pa pisala o vsakem posebej, ker za potrebe mojega dela poimenski opisi niso relevantni. Njegova opažanja v poročilih so naslednja:

- V štirih letih delovanja v Skupnosti s strani zaposlenih imamov (takrat jih je bilo 11) ni dobil niti ene iniciative. Pravi, da so neaktivni in neodgovorni. Očita jim, da so v medsebojnih sporih.
- Imami se redno odzivajo povabilom, da bi bili člani kakšne delegacije.
- V Sloveniji so takrat izhajali štirje časopisi z islamskim ali nacionalnim predznakom¹²⁸, noben imam v teh časopisih ni nikoli objavil ničesar.
- Imamom očita, da so znotraj Islamske skupnosti ustanovili lastno parainstitucijo, ki je rak rana organizacije.
- Imami niso dovolj izobraženi (v tistem času le trije z visokošolsko izobrazbo in osnovnim znanjem uporabe računalnika in interneta), kljub temu pa so zelo dobro plačani. Svojega znanja ne nadgrajujejo. Meni, da dobra plačila izhajajo iz dejstva, da člani redno plačujejo članarine in so džemati v Sloveniji v dobri finančni kondiciji. Članarino plačujejo ne glede na to, ali je imam dober ali slab. Zaradi tega imami ne čutijo potrebe, da bi napredovali v svojem delu, saj so njihove potrebe zadovoljene.
- Imami slovenski javnosti ne znajo na ustrezen način predstaviti islama.
- Ne uživajo zaupanja članov Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji.
- Imami ne priznavajo nobene avtoritete, tudi Islamski skupnosti v Bosni in Hercegovini ne. Njihova edina avtoriteta je denar. Pravi, da so slovenski imami ljudje, ki živijo od vere in ne za vero. So nedisciplinirani.

---

¹²⁸ Iqre, Bošnjak, Glas Sandžaka in Izvor.

Predlaga, da se pod drobnogled vzamejo status slovenskih imamov in osnove za njihove zaposlitve.

Glede na zgoraj navedeno, lahko rečemo, da je bil kot vodja organizacije izjemno kritičen do svojih podrejenih. Je to realna slika ali slika, ki jo je naslikal nekdanji vodja organizacije, ki so ga z vodilnega položaja odpravili ravno njegovi podrejeni, saj so zbrali podpise za zamenjavo muftija in te podpise poslali v Islamsko skupnost Bosne in Hercegovine. Sam pravi, da so bili proti njemu le zato, ker je želel, da delajo in prispevajo k Skupnosti.

V njegovem mandatu je Islamska skupnost v Republiki Sloveniji prvič zaposlila profesionalca (torej ne nekoga, ki bi izvajal verske dejavnosti), in sicer tajnika Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji gospoda Porića (ki sicer ima teološko izobrazbo). Delovanje Mešihata, izvršilnega organa Zbora Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji, je bilo v tem času po besedah Đogića mogoče le zato, ker je Vlada Republike Slovenije iz proračuna financirala 40 % za zavarovanja imamov. Ta sredstva so se vplačevala na račun Mešihata, ne pa na račune posameznih odborov. Znotraj Skupnosti je obstajal dogovor, da ta denar ostane v Mešihatu, celotne stroške plač imamov pa so krili posamezni džemati oziroma odbori.

Đogić je predlagal, da bi Islamska skupnost v Republiki Sloveniji sprejela nov Statut, s katerim bi povečali obseg zadolžitev Mešihata in posledično njegovo moč. Povečati je želel tudi število njegovih članov in iz proračuna Skupnosti priskrbeti dovolj sredstev za zaposlitev večjega števila profesionalcev. Mešihat je želel pretvoriti v centralno administrativno telo Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji. Ena izmed dilem pri takšni ureditvi je bil status članov Mešihata – ali naj bodo vsi profesionalci člani Mešihata in naj mandat traja 4 leta ter imajo status funkcionarja ali naj se jih redno zaposli. V njegovi viziji bi bil Mešihat sestavljen po formuli profesionalci – polprofesionalci – prostovoljci. Naloga profesionalcev, ki bi jih zaposlili, bi bila med drugim tudi ta, da k prostovoljstvu pritegnejo sposobne ljudi.

Delovanje Skupnosti želi vzpostaviti na enak način kot delovanje države. Odnos med Zborom, Mešihatom in muftijem naj bo enak odnosu parlament, vlada, predsednik države.

5.2 Kadrovska struktura po letu 2006

Na zasedanju Zbora Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji dne 10. 6. 2006 je bil potrjen predlog, da se lahko v Islamsko skupnost zaposli le ljudi, ki so končali eno od priznanih medres ali fakulteto islamskih znanosti. Težava je v tem, da je do leta 2006 medreso in

fakulteto za islamske znanosti končal le en slovenski državljan, kar pomeni, da je bilo treba (in še vedno je tako) zaposlovati tujce.

Zahteva Islamske skupnosti do vseh zaposlenih je, da razumejo pluralni svet, v katerem živimo (Grabus 2011, 124). Strokovnost in usposobljenost imamov sta zelo pomembni, zato so pri izbiri pripravljene sprejeti tudi breme administrativnih omejitev pri zaposlovanju tujcev, saj je slovenskih državljanov, ki bi izpolnjevali kriterije, izjemno malo. Zaradi majhnosti skupnosti pa v danem trenutku verske šole v Sloveniji ne bi bile racionalne. Upoštevati pa je treba tudi drugo plat zgodbe. Za tujce, ki bi izpolnjevali pogoje za zaposlitev v Islamski skupnosti Slovenije, Slovenija velikokrat ne predstavlja primarne želje. Veliko raje bi se zaposlovali recimo v Nemčiji ali Združenih državah Amerike. Tudi danes je situacija nespremenjena. Vsi imami, ki so zaposleni v Islamski skupnosti, so šolanje zaključili v Bosni in Hercegovini. Takoj ob prihodu v Slovenijo se morajo spoprijeti z veliko oviro, nepoznavanjem slovenskega jezika. V komunikaciji s člani Islamske skupnosti to niti ne predstavlja velike ovire. V komunikaciji z otroki, ki so rojeni v Sloveniji in obiskujejo verouk, pa nepoznavanje jezika lahko predstavlja veliko oviro, sploh če ti otroci ne prihajajo iz bošnjaških družin.

5.3 (Ne)uresničeni cilji iz leta 2006 s področja kadrov

Ob prevzemu funkcije muftija si je dr. Grabus med drugim zastavil cilj, da se bodo vsi zaposleni v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji aktivno naučili slovenski jezik. Še danes ima kljub večkratnim izobraževanjem velika večina imamov težave z rabo slovenskega jezika. Glede na to, da gre za ljudi, ki so večinoma visokošolsko izobraženi in mlajši, glede na to, da pri svojem dnevnem delu uporabljajo arabski jezik, sklepam, da bi ta cilj pravzaprav v desetih letih moral biti uresničen. Zakaj ni? Sama vidim dva ključna razloga. Prvi je, da njihovo delo poteka več ali manj v okolju, kjer slovenskega jezika ne potrebujejo. Dnevno imajo opravka z Bošnjaki, ki živijo v Sloveniji in slovenščina ni njihov materni jezik. Drugi razlog je, da svoje delo v Republiki Sloveniji ne jemljejo kot stalno, temveč le začasno. Kakor sem opazila, se posledice neizpolnjevanja tega cilja kažejo na vsaj dveh področjih. Prvo je področje verouka, kjer imajo imami opravka z najmlajšimi, ki bosanskega jezika ne obvladajo dovolj dobro ali ga sploh ne (v verouk so vključeni tudi otroci, ki niso bosansko-hercegovskega porekla). Otroci se že zelo zgodaj srečajo z arabskim jezikom, ki je jezik bogoslužja, kar je samo po

sebi novost zanje, če pa še razlaga poteka v jeziku, ki ga slabo ali sploh ne obvladaš, je logična posledica, da otroci ne želijo obiskovati verouka. Mislim, da ni potrebno razlagati, da mora skupnost delovati dolgoročno in skrbeti za mlajše generacije, ki bodo nekoč njihovi glavni »uporabniki« in ne nazadnje tudi vir finančnih sredstev. Drugo področje, kjer se kažejo posledice neznanja slovenskega jezika, ravno tako čutijo predvsem uporabniki. Glede na trenutno sliko o muslimanih, ki jo ustvarjajo nekateri mediji in politične stranke, je izjemnega pomena, da zna vsak posameznik musliman, ki ne želi biti del takšne slike, o svoji veri jasno povedati vsaj osnovne stvari v jeziku države, v kateri živi. Če tega ne zmorejo niti zaposleni v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji, je utopično pričakovati, da bodo svoje člane naučili, kako naj širijo pozitivno sliko o islamu in se borijo proti stereotipom.

6 PROJEKTI, KI SE BODO IZVAJALI V ISLAMSKEM KULTURNEM CENTRU

Prvi slovenski mufti je prišel v Ljubljano predvsem z eno ključno nalogo – omogočiti gradnjo IKC. Za uresničevanje tega cilja in za implementacijo projektov, ki naj bi jih v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji izvajali, je želel na prava mesta postaviti prave ljudi. Kot prave ljudi razume predvsem sposobne ljudi, ki lahko dosegajo konkretne rezultate. Zavedal se je, da je ta proces dolgotrajen, da »inkubacijska faza traja dlje in se je zavedajo samo ljudje z vizijo.« (2006, 16) Ko je govoril o IKC, nikoli ni govoril le o stavbi. Sam pravi, da govoriti o centru pomeni govoriti o nekaj temah, še najmanj o stavbi. Kot ostale teme navaja večplastno zgodbo o stičišču različnih kultur, strahove, stereotipe, človeško zlobo in dobroto, spore med provincializmom in elito, zgodbe o muslimanih in nemuslimanih. Po imenovanju in inavguraciji je mufti Đogić s skupino entuziastov izdelal smernice za pridobivanje sredstev za nakup večjih prostorov. Prvi korak, ki so ga naredili, je bil ustvarjanje baze podatkov muslimanov podjetnikov in uglednih ljudi v Republiki Sloveniji. Evidentirali so 600 oseb in jim poslali vabila na donatorsko večerjo, na katero se je odzvalo le nekje med 30 in 40 ljudi. Đogić piše tudi o članu Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji¹²⁹, ki je Skupnosti brezplačno ponudil izdelavo koncepta informacijskega sistema. V dopisu, v katerem je omenjeni gospod Zboru in Mešihatu ponudil svoje strokovno znanje in znanje svojih sodelavcev, je med drugim zapisal, da je nekdanji član Odbora v Ljubljani in je imel priložnost v času članstva iz prve roke seznaniti se z načini delovanja organov Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji. Izpostavila bom nekatere njegove ugotovitve v zvezi z organizacijo Skupnosti. Ugotavlja, da v Skupnosti ni:

- definiranih ciljev,
- terminskega plana uresničevanja ciljev,
- nosilcev ciljev,
- informacijskega sistema, ki bi omogočal kakovostno upravljanje in sprejemanje odločitev.

Pravi, da Islamska skupnost v Republiki Sloveniji v takšnem organizacijskem stanju, kot je bila takrat (2004), ni zmožna kakovostno, v racionalnih rokih in z danimi sredstvi realizirati niti enostavnih projektov, kaj šele kompleksnega, kot je gradnja IKC.

---

¹²⁹ Gospod Edin Kumalić, sedanji tajnik Slovenske muslimanske skupnosti.

Pred desetimi leti je mufti dr. Grabus menil, da brez izboljšav delovanja Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji, ki je delovala kot ohlapna konfederacija in brez jasneje artikulirane vloge v širši družbeni skupnosti, ne bi dajala zadovoljivih rezultatov. Nadalje pravi, da živimo v obdobju specialistov in ne enciklopedistov. Ocenjuje, da Islamski skupnosti primanjkuje ustreznih kadrov, kar Skupnost sili v improvizacijo pri programih, ki ravno zato velikokrat ne dajo zelenih rezultatov. (2011, 64) Pričakuje, da bo kadrovska podhranjenost ena večjih težav tudi po tem, ko bo IKC zgrajen, saj bodo z razpoložljivimi kadri težko zagotavljali zelene programe.

V Statutu so v Skupnosti opredelili, za kaj se bo Skupnost zavzemala. Na osnovi te opredelitve, na nek način lahko rečemo tudi vizije ali ciljev, bom v nadaljevanju izpeljala tudi potrebno kadrovsko strukturo za uresničitev teh ciljev. V tem delu ne bodo všteti kadri, potrebni za samo administrativno funkcioniranje organizacije, vzdrževanje objektov ipd. Govora bo predvsem o kadrih, ki bodo uresničevali poslanstvo organizacije.

Zapisali so torej, da se bodo zavzemali za duhovnost in človekovo dostojanstvo v zasebnem in javnem življenju, da bodo osmišljali bivanje na področju verskega življenja. Gre za poslanstva, ki jih že uresničujejo, zato bom podrobneje o tem pisala v poglavju 7.1. Nadalje v Statutu govorijo o tem, da želijo razvijati lastne kulturne, vzgojne, izobraževalne, solidarnostne in karitativne dejavnosti. Za te dejavnosti lahko na podlagi pogovora z vodilnimi v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji rečem, da so se bistveno razvile v zadnjih desetih letih, niso pa še na optimalni ravni. Glede na omejena finančna sredstva, ki onemogočajo bistveno povečanje števila zaposlenih, predlagam, da za te dejavnosti, z izjemo izobraževanja s področja islama, poskušajo rekrutirati prostovoljce. Mufti dr. Grabus je že naredil nekatere korake v tej smeri, ko je muslimanske intelektualce v Sloveniji pozval, naj aktivneje sodelujejo v delovanju Skupnosti. Več o tem bom pisala v poglavju o prostovoljcih.

6.1 Trenutni projekti, ki jih izvaja Islamska skupnost v Republiki Sloveniji in vanje vpeti kadri

Leta 2006 je mufti dr. Grabus imel načrt.

Razviti moramo izobraževalni sistem znotraj Skupnosti, delo z mladimi, študenti, v družinah spodbujati versko izobraževanje vseh članov, razviti socialno in dobrodelno delo s starejšimi in bolnimi. Vpeljati moramo založniško dejavnost, izboljšati

dosedanje delovanje in uvesti druge aktivnosti, s katerimi bi islam približali ostalim ljudem, ki imajo zelo skromno znanje o verskih predpisih itd. (2011, 62)

Izobraževalne dejavnosti za otroke in odrasle potekajo, premalo pa je izobraževanja zaposlenih v Skupnosti, sploh takšnega, ki bi prispevalo k njihovi aktivni vključenosti v slovensko okolje. Organiziranega dela s socialo šibkejšimi, starejšimi in bolnimi ni, poteka le glede na lastno pripravljenost lokalnih imamov.

Založniške dejavnosti ni in trenutno tudi ne kaže, da kmalu bo.

V Skupnosti dokaj redno izvajajo tribune z različno tematiko, s katerimi želijo obogatiti svojo ponudbo in privabiti večje število ljudi. Že glede na število muslimanov, je obiskanost teh dogodkov slaba, če pa razmišljamo, da bi bili dobrodošli tudi nemuslimani, pa je slika še toliko slabša.

V zadnjih nekaj letih zaposleni v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji poleg svojega osnovnega dela (verskega) čas in energijo usmerjajo v izgradnjo IKC. Z drugimi projekti se ukvarjajo precej manj. Glede na to, da je gradnja v teku, bi bil skrajni čas, da v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji resno pozornost namenijo izdelavi srednjeročnega in dolgoročnega načrta delovanja IKC.

6.2 Načrtovani projekti Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji do izgradnje IKC in zanje potrebni kadri

S selitvijo vseh dejavnosti, ki jih izvaja Islamska skupnost v Republiki Sloveniji, na eno lokacijo so, kot sem že napisala, želeli ustvariti nekakšen preizkusen IKC. Ena od dejavnosti, ki je prej niso imeli in so jo po selitvi dodali, je restavracija. Mogoče se na prvi pogled zdi, da to niti ni tako pomembno, a menim, da ima to velik pomen. Restavracija je odličen potencialni vir pridobivanja sredstev za Islamsko skupnost v Republiki Sloveniji. Zaradi specifik prehrane muslimanov (halal) je restavracija, katere delovanje nadzira Islamska skupnost, za muslimane v Ljubljani in okolici zelo velika pridobitev. Takšno restavracijo lahko brez kakršnihkoli verskih zadržkov obiskujejo vsi muslimani. Trenutno sicer restavracija dela s polovično kapaciteto. Želja je, da bi po selitvi v IKC podaljšala obratovalni čas. O kadrih, ki so jih v Skupnosti angažirali, več v nadaljevanju. Tudi prek ženskega združenja Zemzem izvajajo določene projekte, letos denimo peko baklave za knjigo rekordov,

s katero so zbirale prostovoljne prispevke za gradnjo IKC. Tukaj glavnino dela opravljajo prostovoljke.

6.3 Načrtovani projekti, ki se bodo izvajali v IKC in zanje potrebni kadri

Natančnih izračunov o mesečnih stroških IKC v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji še nimajo. Približno sliko si skušajo ustvariti na podlagi izkušenj islamskih centrov na Hrvaškem, ki jih jemljejo kot najbolj referenčne. V Zagrebu ima Islamski kulturni center približno 35.000 € stroškov na mesec. V tej številki so zajete tudi plače zaposlenih, ki jih je več, kot pričakujejo, da jih bo vsaj na začetku v Ljubljani. Ravno tako računajo, da bodo zaradi pametnih inštalacij objekta uspeli optimizirati stroške ogrevanja in hlajenja, ki predstavljajo največjo postavko pri mesečnih stroških same stavbe.

Eden prvih novih projektov, ki se ga bodo lotili v novozgrajenem IKC, bo po besedah tajnika Skupnosti gospoda Porića vzpostavitev urnika za dneve odprtih vrat. Osnovni namen tega projekta bo, da se IKC odpre širši slovenski in svetovni javnosti, saj je Ljubljana mesto, ki iz leta v leto privablja vedno več turistov¹³⁰. Predvidevajo, da bo vsaj v začetnem obdobju po odprtju IKC izredno zanimiv za široko publiko. Z izvajanjem tega projekta se bo, vsaj tako upajo v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji, izboljšala trenutna negativna podoba muslimanov, ki jo ustvarjajo nekateri mediji in politiki. Za izvajanje tega projekta imajo namen bodisi zaposliti novo osebo bodisi na to delovno mesto prerazporediti nekoga od sedanjih zaposlenih.

Že v arhitekturni zasnovi je predvideno, da bo v IKC tudi knjigarna. Glede na izkušnje in splošni trend upadanja prodaje tiskanih knjig, novega delovnega mesta za to področje ne predvidevajo.

Objekt predvideva tudi restavracijo, ki že na sedanji lokaciji tako rekoč testno deluje. V IKC naj bi delovala s polno kapaciteto. Več o tem bom pisala v nadaljevanju.

Športno dvorano, ki bo del IKC, bi lahko bodisi oddali nekomu za daljše obdobje, seveda ob njihovi odobritvi dejavnosti, ki bi se izvajale, bodisi sami skrbeli za ponudbo. Menim, da bi bilo bolj smiselno oddajati v najem, saj nimajo kadrovske kapacitete, da bi lahko sami kreirali

---

¹³⁰ Menim, da gre zaradi odprtja IKC, na katerega muslimani v Sloveniji čakajo že desetletja, pričakovati veliko število muslimanskih turistov iz regije, ki si bodo želeli ogledati center in tako simbolično slovenskim muslimanom čestitati za velik uspeh. Veliko ljudi iz Bosne in Hercegovine, Hrvaške in Avstrije se je leta 2013 udeležilo dogodka postavljanja temeljnega kamna, zakaj torej ne bi prišli pogledati tudi končan center.

in izvajali programe. Glede na to, da imajo muslimani in muslimanke, ki se želijo držati verskih pravil, v nemuslimanskem okolju precej težav pri obiskovanju različnih športnih dejavnosti, ki potekajo v istih prostorih za oba spola, bi bila lahko športna ponudba IKC zanje izjemno zanimiva.

Objekt bo vključeval tudi garažno hišo, ki bo, glede na lokacijo v središču mesta, lahko tudi dober vir prihodkov Skupnosti brez kakšnega večjega vložka.

Poleg vsega zgoraj naštetega bodo v IKC tudi konferenčna dvorana, učilnice, knjižnica, ... Menim, da je lahko vsak izmed teh prostorov ob premišljenem vodenju in kakovostni ponudbi pridobitev tako za muslimane, ki živijo v Sloveniji, kot tudi za širšo slovensko družbo. Za Islamsko skupnost v Republiki Sloveniji pa je lahko vsaka dodatna aktivnost tudi vir prihodka. Ponudbo raznih tečajev, izobraževanj, delavnic in podobno lahko bogatijo tudi tako, da dajo priložnost prostovoljcem, ki bi lahko v njihovih prostorih izvajali dejavnosti, za katere so strokovnjaki.

7 KADROVSKI NAČRT ZA ISLAMSKI KULTURNI CENTER

V Sloveniji še nimamo izkušenj s delovanjem centrov, kakršen naj bi bil IKC, je pa to vsekakor projekt, ki se ga je potrebno lotiti z več strani. Osnovna funkcija objekta je seveda verska in glede na to, da Islamska skupnost v Republiki Sloveniji obstaja že desetletja, tu ne bo večjih izzivov. Po načrtih pa bo objekt poleg molilnice obsegal še knjižnico, učilnice, konferenčne dvorane, športno dvorano, ... To pa ni več izziv za teologe, temveč za strokovnjake s področja izobraževanja, ekonomije in vsekakor managementa neprofitnih organizacij. Že iz samega projekta so vidne ambicije Skupnosti. Želijo si namreč, da IKC muslimanom v Sloveniji ponudi čim več, hkrati pa želijo vanj privabiti tudi nemuslimane, ki si želijo spoznati islam. Kaj vse bodo lahko v IKC poleg strogo verskih dejavnosti ponudili, kako bodo te projekte izpeljali (kadrovske, marketinške, finančne, ...), je pa naloga, ki se je potrebno lotiti na znanstven način. Cvitković opaža, da muslimani še posebej poudarjajo potrebo po obiskovanju džamij, saj imajo džamije širšo sociološko vlogo. Čeprav je to primarno prostor za molitev, je tudi prostor za srečanja in dogovore (2011, 33)

Trenutno so vse dejavnosti, ki so povezane z Mešihatom Islamske skupnosti v Sloveniji in Odborom v Ljubljani, zaradi tehtnega razloga prenesene na eno lokacijo. Vodstvo Skupnosti tako namreč preizkuša, kako bo nekoč deloval sam IKC. Po besedah Porića je trenutna lokacija nekakšen mini IKC, iz katerega se bodo poskušali čim bolje pripraviti na delo v prihajajočem IKC. Zaradi nezadostnih finančnih sredstev v začetku delovanja IKC ne pričakujejo bistvenih sprememb glede na današnje stanje.

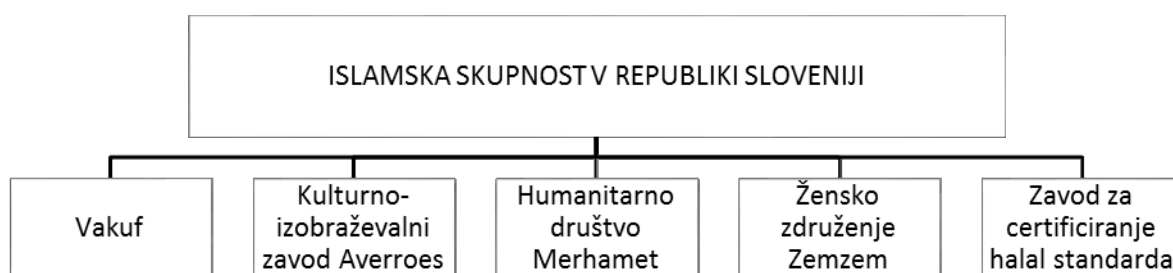
V naslednjih podpoglavjih bom naredila dva organigrama Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji, in sicer enega, ki prikazuje trenutno stanje, in drugega, ki je moj predlog, kako naj bi Skupnost delovala po odprtju IKC. Ravno tako bom pripravila dve različici sistematizacije delovnih mest, tudi po ključu danes in po odprtju IKC. Nekatere funkcije so v Statutu Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji že zelo natančno definirane, zato bom pri sistematizaciji del za trenutno stanje uporabila kar te opise.

7.1 Analiza trenutne kadrovske slike in njena racionalizacija

Pod okriljem Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji deluje več organizacij (glej Slika 1), od katerih ima le ena zaposleni dve osebi, ostale nimajo zaposlenih. Pri dveh organizacijah, Vakufu in Kulturno-izobraževalnem zavodu Averroes je zakoniti zastopnik sedanji tajnik

Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji gospod Porić, pri dveh, Humanitarno društvo Merhamet in Zavod za certificiranje halal standarda, sta zastopnika imama, pri Ženskem združenju Zemzem pa soproga enega izmed imamov.

Slika 7.1: Organizacije pod okriljem Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji

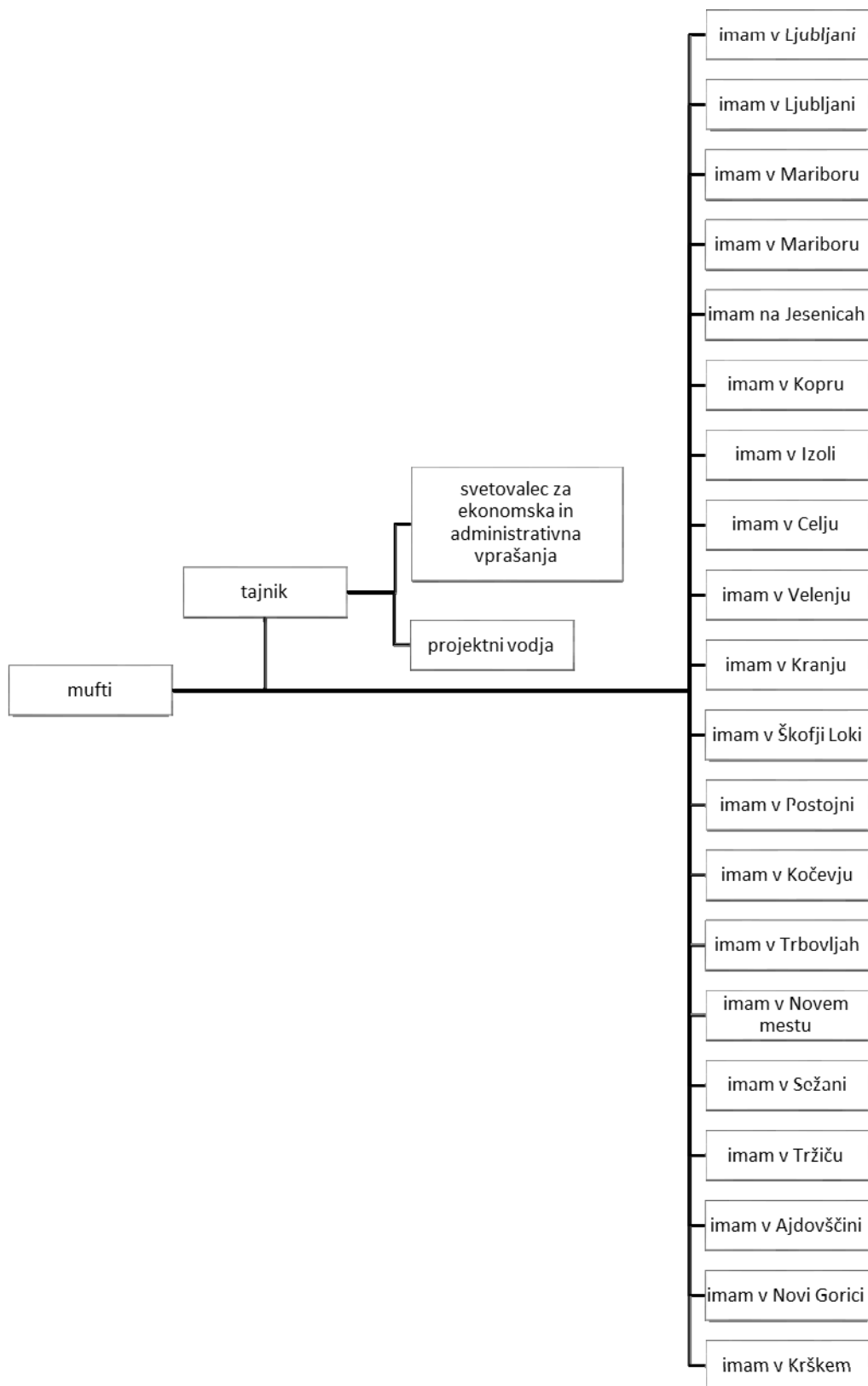

V nadaljevanju, kjer bom predstavila svoj predlog, bom iz več razlogov posegla tudi v to strukturo, na prvem mestu pa zaradi čim večje učinkovitosti in racionalizacije stroškov.

V Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji je trenutno zaposlenih 24 oseb. Ker ima Skupnost džemate v več mestih, so tudi zaposleni locirani praktično po celi državi, trenutno v 18 džematih¹³¹. Slika 7.2 prikazuje organigram Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji.

¹³¹ Ljubljana, Maribor, Jesenice, Koper – Izola, Celje, Velenje, Postojna, Nova Gorica, Novo mesto, Kranj, Škofja Loka, Kočevje, Trbovlje, Sežana, Tržič, Ajdovščina, Krško.

Slika 7.2: Organigram Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji

Akta o sistematizaciji delovnih mest v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji še nimajo, imajo pa, kot že rečeno, v Statutu definirane pogoje in naloge za določena delovna mesta. Na tej osnovi sem glede na trenutno stanje naredila sistematizacijo del, ki je Priloga 1 tega dela. Vodja Islamske skupnosti je mufti, ki svoje delo opravlja poklicno. Na predlog Zbora Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji reis ul ulemi ga potrди Zbor Islamske skupnosti v Bosni in Hercegovini. Njegov mandat traja 5 let. Nadalje je v hierarhiji delovno mesto tajnik Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji. Na predlog muftija ga imenuje Mešihat, potrди pa Zbor. Njegov mandat traja 4 leta. Svoje delo opravlja profesionalno. Že po položaju je član Mešihata.

Uslužbenci Islamske skupnosti so osebe, ki opravljajo verska, versko-izobraževalna, vzgojna, znanstvena, strokovna, administrativna, administrativno-tehnična, upravnopravna, finančna, pomožna tehnična in druga dela ter naloge. Verska, versko-izobraževalna, vzgoja, znanstvena in druga dela ter naloge, vezane na izvajanje verske dejavnosti, opravljajo verski uslužbenci – »ulema«. (Statut Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji 2010, 45)

Ostala dela opravljajo drugi uslužbenci. V Statutu so navedena nekatera delovna mesta, ki jih v Skupnosti sploh ni. Pojem uslužbenec se mi zdi preveč splošen in nedefiniran, zato ga v svojem predlogu ne bom uporabljala. Verski uslužbenci so (v Statutu, v realnosti še ne) razporejeni v nazive:

- glavni imam¹³²,
- džematski imam¹³³,
- pomožni imam,
- mualima in mualim¹³⁴,
- muezin¹³⁵,
- gasalka in gasal¹³⁶.

Področje zaposlovanja in delovnih razmerij v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji je poleg Statuta urejeno tudi z zakonodajo Republike Slovenije.

---

¹³² Imeti mora končano medreso, najmanj visoko versko izobrazbo ter vsaj 10 let delovne dobe v Islamski skupnosti.

¹³³ Imeti mora končano medreso, visoko versko izobrazbo, opravljeno enoletno pripravništvo ter strokovni izpit.

¹³⁴ Imeti mora srednjo, višjo ali visoko versko izobrazbo.

¹³⁵ Pogoj za zasedbo tega delovnega mesta je, da ga je oseba sposobna opravljati.

¹³⁶ Pogoj za zasedbo tega delovnega mesta je, da ga je oseba sposobna opravljati.

Glede na to, da pričakujejo, da bo IKC že v dobrem letu pričel z delom, bi bilo smiselno postopoma začeti tudi z novim zaposlovanjem, da bodo zaposleni že od samega začetka maksimalno prispevali k delovanju centra. Ravno tako bi bilo smiselno še pred otvoritvijo IKC in selitvijo v nove prostore jasno definirati novo organizacijsko strukturo, jasno določiti pristojnosti in obveznosti. Zadnji čas je tudi za resno izdelavo baze prostovoljcev, predvsem aktivnih, izobraženih ljudi. Vodstvo Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji mora najti način, kako nagovoriti te ljudi k sodelovanju, in določiti strategijo za realizacijo sodelovanja, od katere bi obe strani imeli korist. Dejstvo je, da imajo potencial ne samo v Ljubljancanih muslimanih, temveč tudi v velikem številu študentov muslimanov, ki so začasno v Ljubljani. Zakaj se jih ne skuša organizirati in povezati, je vprašanje, ki je v tem trenutku zelo pereče. Mar organizaciji, kot je Islamska skupnost v Republiki Sloveniji, ni potrebno skrbeti za podmladek v članstvu?

7.2 Vključitev prostovoljcev v projekte in koordinacija njihovega dela

Zgoraj sem že pisala o skupini mladih izobraženih muslimanov, ki so se zbrali okrog nekdanjega muftija Đogića, in njihovi pripravljenosti, da svoje znanje in delo kot prostovoljci ponudijo Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji. V pogovoru z gospodom Porićem o trenutnem stanju prostovoljstva sem izvedela, da prostovoljci tudi danes opravijo izjemno veliko dela, vendar gre za drugačno vrsto dela ter starostno in izobrazbeno strukturo prostovoljcev. Večinoma so prostovoljci starejši, ki opravljajo različna fizična dela (vzdrževanje nepremičnin v lasti Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji, lažja fizična dela pri organizaciji dogodkov Islamske skupnosti ipd.). Na tem mestu je potrebno omeniti Žensko združenje Zemzem, ki že deset let organizira Festival bosanske hrane, izdale so pa že tudi kuharsko knjigo. Letos so pripravile projekt, s katerim so se vpisale tudi v knjigo rekordov. Tako zelo uspešno že leta zbirajo sredstva za izgradnjo IKC.

Kam so pa izginili mladi? Izobraženci? Na ta vprašanja je gospod Porić odgovoril, da z njihovim prispevkom niso zadovoljni in težko izpeljejo projekte, katerih nosilci bi bili mladi in izobraženi muslimani. Ocenjujem, da lahko to predstavlja resno grožnjo samemu delovanju IKC, če v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji ne bodo pri angažiranju mladih in izobraženih uspešnejši. Če mlajši ljudje namreč ne bodo aktivni pri delu IKC in Skupnosti kot

take, se mi poraja vprašanje, za koga se IKC gradi. Za začetek bi bilo nujno pridobiti podatke o izobrazbeni in starostni strukturi članov, saj brez teh ni možno graditi nikakršne strategije angažiranja prostovoljcev na kakršnihkoli vsebinskih projektih.

Predlagala bi, da se pristop pri angažiranju prostovoljcev spremeni in prilagodi skupinam, ki bi jih bilo smiselno privabiti, da s svojim znanjem in delom pripomorejo k uspešnemu delovanju IKC. Nikakor ne smemo podcenjevati dosedanjega dela prostovoljcev, še manj pa si lahko v Skupnosti dovolijo, da bi jim bilo to dovolj. Potencial, ki ga imajo v mlajših, izobraženih muslimanih, je trenutno praktično neizkoriščen. Na tej točki bi morali vodilni v Skupnosti analizirati, zakaj imajo težave. Menim, da je to po eni strani zaradi pristopa, ki je do vseh prostovoljcev enak, po drugi strani pa zato, ker se visoko izobraženi mladi, ki so sicer muslimani, velikokrat težko javno deklarirajo za muslimane in se kot muslimani ne želijo izpostavljati v slovenski javnosti (o odnosu slovenske družbe do muslimanov sem že pisala v prejšnjih poglavjih). V predlogu sistematizacije del, ki ga bom predstavila v nadaljevanju, ima delo s prostovoljci pomembno mesto v opredelitvi nalog.

7.3 Pogodbeno delo

Oblik pogodbenega dela je več, tu bom pisala le o tistih, za katere menim, da bi jih lahko uporabili v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji.

Prva izmed teh je avtorska pogodba. Sklepa se po določilih Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah. S tem zakonom so urejena razmerja med naročnikom in avtorjem v zvezi z intelektualnim delom avtorske narave. Področja dela, ki bi jih lahko v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji reševali z uporabo avtorskih pogodb, ker je obseg dela premajhen za redno zaposlitev, delo pa preveč specifično in strokovno, da bi ga lahko opravljal kdo izmed zaposlenih, so:

- različne dejavnosti odnosov z javnostmi (dajanje ali vsaj priprava izjav za javnost, pisanje člankov, vodenje kampanj, organizacija in promocija večjih dogodkov),
- dela s področja informacijske tehnologije (izdelava različnih informacijskih sistemov, ki bi jih v skupnosti potrebovali za lažje dnevno delo, glede na to, da dnevno poslujejo po celi državi – džemati),
- izvedba različnih seminarjev in delavnic za zaposlene v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji, člane in širšo slovensko javnost,

- postavitev in vodenje razstav, ki bi bogatile IKC.

Menim, da bi se zgoraj našteje dejavnosti, ob pravilnem odnosu in kakovostni strategiji vodstva Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji, lahko zaupale strokovnjakom s teh področij, ki so njihovi člani in bi bili pripravljene dela opravljati ceneje, saj bi imeli občutek, da s tem prispevajo k Skupnosti. Nikakor se mi pa ne zdi ustrezen odnos, da bi v Skupnosti od teh ljudi pričakovali, da svojo strokovnost ponujajo kot prostovoljno delo. Po pogovoru z nekaterimi izmed njih in na osnovi lastnih prepričanj lahko rečem, da bi se s tem njihovo delo razvrednotilo. Drugi razlog proti opravljanju teh del v okviru prostovoljstva je, da se ljudje s temi deli preživljajo in si težko privoščijo izvajanje obsežnejših projektov brezplačno. Kot že rečeno bi veliko njih lahko svoje storitve ponujalo ceneje, kot jih sicer na trgu.

Druga oblika pogodbenega dela, katere raba bi bila za Islamsko skupnost v Republiki Sloveniji smiselna, je podjemna pogodba oziroma pogodba o delu. To pogodbo ureja Obligacijski zakonik. Zakon zelo široko opredeli, kateri posli se lahko opravljajo s tovrstno pogodbo. V praksi se te pogodbe največkrat uporabljajo pri obrtniških delih in popravilih, čiščenju prostorov in varstvu otrok. Področje, kjer bi v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji lahko uporabili tovrstno obliko dela, je vzdrževanje objekta in manjša obrtniška dela. Ne glede na to, da bo IKC velik objekt, ni pričakovati, da bi vsaj v prvih nekaj letih potrebovali zaposleno osebo, ki bi skrbela za vzdrževanje objekta in popravila. Do zdaj so na nepremičninah v Skupnosti manjša obrtniška dela, popravila in vzdrževanja opravljali člani prostovoljci, večinoma starejši ljudje, kar pa pri IKC ne bo mogoče, saj gre za, kot prvo, objekt, ki je grajen po principih inteligentnih objektov, in kot drugo, je objekt prevelik, da bi lahko delo v celoti prepustili prostovoljcem. Skratka, za vzdrževanje in manjša obrtniška dela na IKC bodo v Skupnosti potrebovali nekoga, ki se na inteligentne objekte spozna in lahko to delo opravlja odgovorno in kakovostno. Verjamem, da bi tudi na tem področju Skupnost lahko najugodnejšega izvajalca, kot sem napisala že pri avtorskih pogodbah, našla med svojimi člani.

7.4 Ostale oblike dela

Glede na to, da bodo v IKC imeli tudi športno dvorano, lahko po vzoru različnih šol ali vadbenih centrov svojim članom (predvsem članicam, ki zaradi verskih prepričanj težko obiskujejo športne vadbe, ki so namenjene moškim in ženskam) ponudijo vadbe, ki bi jih

izvajali študenti oziroma študentke Fakultete za šport. Idealno bi bilo v istih terminih omogočiti tudi varstvo in delavnice za otroke, saj bi tako pritegnili tudi tiste mame, ki zaradi otrok morebiti ne bi mogle priti. Za to bi lahko najeli študente in študentke Pedagoške fakultete.

Študente različnih smeri bi lahko angažirali tudi za ponujanje inštrukcij mlajšim otrokom, ker je, kar se izobrazbe tiče, kot sem pisala že uvodoma, muslimanska populacija v Sloveniji še vedno pod državnim povprečjem. Ker bodo v IKC učilnice, v katerih bo ob vikendih potekal verouk, se lahko med tednom inštrukcije izvajajo v teh učilnicah.

V IKC bo tudi restavracija. Že zdaj v prostorih Skupnosti deluje restavracija, ki pravno-formalno spada pod Kulturno-izobraževalni zavod Averroes, katerega ustanoviteljica je Islamska Skupnost v Republiki Sloveniji. Trenutno v restavraciji delata dve osebi, kuhar, ki deluje kot samostojni podjetnik, in natakar, ki je zaposlen v Kulturno-izobraževalnem zavodu Averroes. Takšna ureditev se mi ne zdi optimalna. V Skupnosti v vsakem primeru želijo ohraniti restavracijo pod svojim nadzorom, saj menijo, da le tako lahko zagotovijo vse standarde prehrane, ki jih določa islam. Za njih torej oddajanje prostorov zunanjemu partnerju ni opcija. Predlagala bi, da tako kuharja kot natakarja, ob odprtju restavracije v IKC več njih, zaposlijo. Zakaj? Ker bodo le tako lahko zagotovili kontinuirano in nemoteno delovanje restavracije. Če je kuhar zunanji sodelavec, lahko praktično kadarkoli prekine sodelovanje in tako lahko v Skupnosti doživijo izpad dohodka, ki bi ga restavracija prinašala. Težava je lahko tudi zaradi odsotnosti, bolniških ipd. V restavraciji znotraj IKC sama vidim dobro priložnost za financiranje delovanja centra, saj muslimani v Ljubljani (in tudi v celi Sloveniji) zelo težko najdejo restavracijo, kjer lahko jedo brez pomislekov. Tudi lokacija samega IKC v središču mesta je zelo atraktivna za tovrstno ponudbo. Predlagala bi, da v restavraciji članom in vsem zainteresiranim ponudijo možnosti najema tako prostorov kot tudi storitev restavracije (proslave, iftarji¹³⁷ ipd.).

7.5 Novo zaposlovanje – profil potrebnih kadrov

Glede na to, da je Islamska skupnost v Republiki Sloveniji v prvi vrsti organizacija, ki je zadolžena za versko oskrbo muslimanov, je kot taka z vsakim svojim dejanjem vzor oziroma učiteljica, kako naj verniki ravnajo v danih situacijah. Tudi pri zaposlovanju obstajajo že z

---

¹³⁷ Tradicija Bošnjakov in tudi drugih muslimanov je, da v mesecu ramazanu organizirajo skupne večerje – iftarje.

vero določena pravila, ki so pričakovano usklajena tudi z zakonodajo, saj obe veji zastopata univerzalne vrednote, predvsem pravičnost. Tule interpretira zgodbo iz Korana in jo prenese na področje organizacijskega managementa. Poudarja, da niti sorodstvene niti ideološke vezi niti strankarske niti poslovne vezi ne smejo biti na trgu dela enako obravnavane kot strokovnost posameznika, tudi če nam ta oseba po zgoraj navedenih kriterijih ni blizu. Pravi, da če se zaposluje na osnovi sorodstvenih, ideoloških, političnih ali kakršnihkoli drugih interesov, ki niso povezani s strokovnostjo osebe, ki jo zaposlujemo, to z nekaj dekorativnimi listi Korana/Biblije, ki jih rinemo pod nos sugestivnim masam, pripelje organizacijo oziroma posledično tudi družbo do »avtodestruktivnega družbeno-političnega koktajla, katerega temelj sta nepotizem in bahata diktatura«. (2015, 72)

Ob otvoritvi IKC v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji načrtujejo le najnujnejše zaposlitve, saj dvomijo, da bodo imeli dovolj sredstev za bistveno povečanje števila zaposlenih. Čisto brez povečanja pa ne bo šlo. Predvidevajo, da bo potrebno profesionalizirati delovno mesto blagajnika¹³⁸, ki bi skrbel predvsem za zbiranje članarin in vodenje stroškov. Želijo si, da bi restavracija imela daljši delovni čas (zdaj le od 8. do 16. ure), kar pomeni, da bodo tudi na tem področju potrebne nove zaposlitve. Nove zaposlitve v restavraciji po mojem mnenju ne bodo predstavljale velikega bremena, saj je realno pričakovati, da se bodo nova delovna mesta lahko, kot sem že napisala, v celoti financirala iz prometa, ki ga bo restavracija imela. Glede na količino muslimanov v Ljubljani je pričakovati, da bo restavracija pozitivno poslovala, saj niti v Ljubljani niti kje drugje v Sloveniji ne najdemo restavracije, v kateri bi stregli halal hrano.

Ključni del mojega predloga, kakšno kadrovsko strukturo naj ima Islamska skupnost v Republiki Sloveniji, je delitev na verske in strokovne funkcije. Mufti je za področje islama vrhovna verska avtoriteta v Skupnosti in tudi v Sloveniji. Poleg njega so verski uslužbenci tudi imami (glavni imam v Ljubljani v IKC in imami v drugih mestih). Ostali zaposleni v Skupnosti bi morali biti v prvi vrsti strokovnjaki na področju, ki ga pokrivajo. Generalni sekretar, ki bi bil za svoje delo neposredno odgovoren muftiju, bi bil manager organizacije. V dosedanji strukturi organizacij, ki spadajo pod Islamsko skupnost v Republiki Sloveniji, je trenutni tajnik Skupnosti direktor dveh od petih organizacij. Sicer so vse organizacije

---

¹³⁸ Zdaj to funkcijo prostovoljno opravlja član Odbora Ljubljana ali kdo od zaposlenih v Skupnosti.

registrirane kot samostojne, vendar iz ustanovitelja, kadrovske zasedbe, poslovnih prostorov itd. je videti, kot da gre za oddelke ene organizacije.

V organigram sem vključila dve izmed petih organizacij, Kulturno-izobraževalni zavod Averroes in Humanitarno društvo Merhamet. Zavod za certificiranje halal standarda je organizacija, ki je sicer registrirana, ne izvaja pa konkretnih dejavnosti na svojem področju, kar je razvidno tudi iz tega, da v njej ni nihče zaposlen. Tudi če bi Zavod postal aktivnejši, lahko vsaj v začetni fazi delo v njem, poleg dela imama v Mariboru, opravlja gospod Malanović, ki je tudi zakoniti zastopnik Zavoda. Tudi Ženskega združenja Zemzem ni v organigramu, saj deluje kot društvo in lahko njegovo delovanje tako kot do zdaj tudi v nadaljevanju vodijo prostovoljci. Glede na to, da Vakuf¹³⁹ kot organizacija ne zahteva dnevnih dejavnosti, saj je namenjen upravljanju z nepremičninami v lasti Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji, menim, da lahko tajnik nemoteno opravlja tudi funkcijo direktorja Vakufa. Tako kot do zdaj, tudi v prihodnosti po moji oceni v Vakufu ni potrebno zaposliti nobene osebe. Drugače pa je s Kulturno-izobraževalnim zavodom Averroes, v katerem po odprtju IKC vidim sektor, ki bi skrbel za promocijo IKC in dogodkov, ki v njem potekajo. Konkretnije bom o nalogah osebe, ki bi bila projektni vodja, pisala v Prilogi 2 Akt o sistematizaciji delovnih mest v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji po otvoritvi IKC – predlog. Projektni vodja, ki bi pokrival delovanje Humanitarnega društva Merhamet, bi bil v bistvu manager za pridobivanje sredstev za samo humanitarno društvo in Islamsko skupnost v Republiki Sloveniji ter njeno delovanje. Tudi naloge tega delovnega mesta bodo podrobneje opredeljene v Prilogi 2.

Na sliki 7.3 je prikazan organigram, kot ga predlagam za IKC, v nadaljevanju bom pa skozi sistematizacijo delovnih mest podala opis nalog, ki bi jih posamezno delovno mesto pokrivalo. Moj predlog predvideva, da bi bilo v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji ob odprtju (idealno bi bilo že nekoliko prej) zaposlenih 34 ljudi. Ne gre v celoti za nove zaposlitve, saj so na organigramu vključeni tudi trenutno zaposleni v Kulturno-izobraževalnem zavodu Averroes.

---

¹³⁹ Vakuf po islamskem pravu označuje lastnino, ki jo neka oseba (vakif) podari islamski skupnosti z namenom, da ta lastnina služi ljudem. V evropski zakonodaji je inštitutu vakufa najbližje inštitut fundacija. Tako skozi zgodovino kot tudi danes imajo vakufi v islamskih družbah izredno pomembno vlogo v razvoju. S pomočjo vakufov se gradi večina javnih objektov. Tudi sredstva za izgradnjo IKC je v veliki meri zagotovilo Ministrstvo za vakuf iz Katarja.

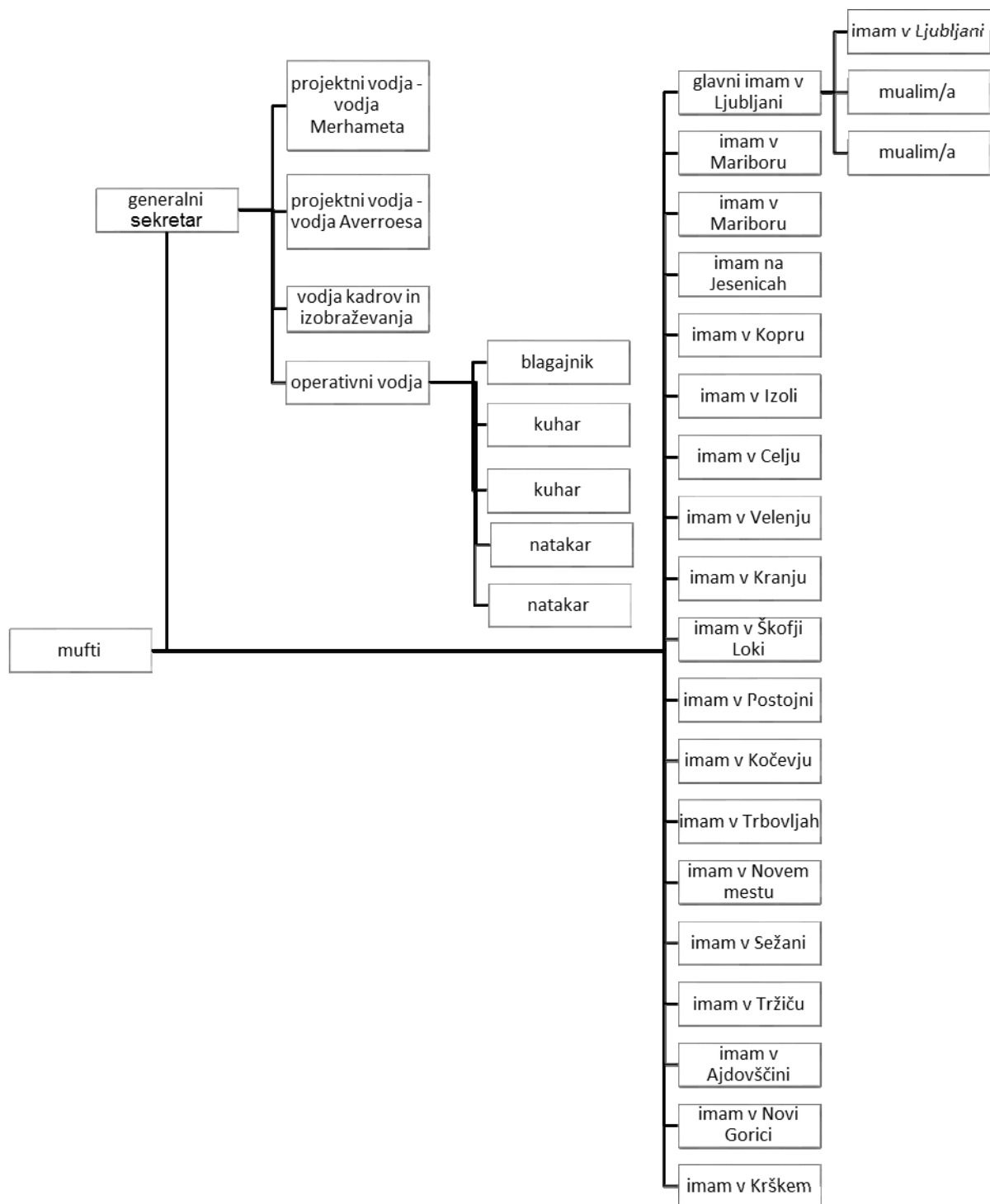
V poglavju o načrtovanih projektih sem napisala, da si v Skupnosti želijo imeti zaposleno osebo, ki bi skrbelo za vodene ogledne IKC. Zaradi optimizacije stroškov in omejenih sredstev bi predlagala, da ta oseba skrbi še za odnose z javnostmi v Skupnosti. Zelo zaželeno je, da bi bila na tem delovnem mestu oseba, ki ima zadostno islamsko izobrazbo in lahko relevantno govori o islamu in muslimanih v Sloveniji, poleg aktivnega znanja slovenskega jezika mora obvladati še angleški in bosanski jezik¹⁴⁰. Le tako usposobljena oseba bo lahko izpolnila odgovorno nalogo, ki jo temu delovnemu mestu predpisujejo v Islamski skupnosti – ustvarjati pozitivno sliko oziroma razbijati predsodke o muslimanih v Sloveniji. Nase bo na nek način prevzela tudi velik del bremena integracije muslimanov v slovensko okolje. V mojem predlogu bi te naloge opravljal oseba, ki bi bila projektni vodja v Zavodu Averroes.

---

¹⁴⁰ Kot že rečeno je pričakovati, da bodo tako Bošnjaki iz Bosne kot tudi tisti, ki živijo v drugih Evropskih državah, v organiziranih skupinah obiskovali IKC.

Slika 7.3: Predlog organigrama Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji

Operativni vodja bi skrbel za utečeno delovanje administracije Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji, za delo restavracije in knjigarne ter določenega dela koordinacije prostovoljcev.

V svojem predlogu uvajam tudi delovno mesto Vodja kadrov in izobraževanja, ki mu pripisujem zelo velik pomen, saj naj bi funkcioniralo kot nekakšen most med v tujini šolanimi kadri in slovenskim prostorom. Poleg klasičnih nalog vodenja in izobraževanja kadrov naj bi ta oseba imela ključno vlogo tudi pri mobilizaciji prostovoljcev ter koordinaciji njihovega dela.

Zdaj v Skupnosti kot prostovoljke pri izvajanju verouka sodelujejo mualime. Po zgledu zagrebškega Islamskega kulturnega centra si želijo tudi v Ljubljani zaposliti dve osebi za vsaj polovični delovni čas. Glede na to, da ur verouka ni veliko, bi preostali čas namenili enostavnejšim administrativnim delom in dežurstvom v skupnosti. Tako bi lahko razbremenili tudi oba ljubljanska imama, ki bi se posledično lahko bolj posvetila duhovnemu delu, ki ga je velikokrat potrebno opravljati tudi izven centra (na domu pri članih, v bolnišnicah, domovih za starejše, zaporih ipd.). Če bi sredstva dovoljevala, bi ju lahko zaposlili za polni delovni čas in jima dodatno dodeliti delo v knjigarni, ki bo znotraj IKC. Z današnjo tehnologijo pravzaprav lahko dežurstvo opravljata kar iz prostora knjigarne.

Če bi v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji želeli doseči, da bi kot organizacija aktivno sodelovali v izboljšanju položaja muslimanov v Republiki Sloveniji in izboljšanju aktivne, ne zgolj formalne, vključenosti muslimanov v slovensko družbo, bi morali zelo premišljeno narediti strategijo, kako to doseči. Osnova za kakršnekoli dejavnosti v tej smeri pa so ne samo dobri, temveč vrhunski kadri, ki Islamsko skupnost v Republiki Sloveniji hkrati čutijo kot reprezentativno organizacijo muslimanov in Republiko Slovenijo dojemajo kot svojo domovino, kjer zase in naslednje generacije gradijo prihodnost. Vse dokler bodo v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji razmišljali, da so v Sloveniji le na začasnem delu, ne bodo mogli v celoti razumeti interesov, želja in težav, s katerimi se soočajo muslimani v Sloveniji, ki svoje življenje gradijo tukaj.

8 SKLEP

Prejšnji mesec je velika večina slovenskih medijev poročala, da minaret v Ljubljani že stoji. Otvoritev IKC napovedujejo za naslednje leto. Po skoraj petdesetih letih čakanja slovenski muslimani dobivajo džamijo. Zanimivo bo opazovati, kakšen vpliv bo imela na slovenske muslimane in tudi na življenje v prestolnici oziroma kar v celi Sloveniji.

V Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji na podlagi dosedanjih izkušenj s selitvami v večje objekte pričakujejo, da se bo število vernikov, ki bodo obiskovali IKC, v primerjavi s številom vernikov danes povečalo. Vsekakor bodo morali, če bodo želeli upravičiti gradnjo IKC v takšni obliki, v kakršni se gradi, poskrbeti tako za povečanje števila članov v Skupnosti kot tudi, če se izrazim s tržno terminologijo, obogatiti ponudbo. Pisala sem o Stolzovih treh teorijah: sekularizacijski, individualizacijski in teoriji trga. V kateri lahko najdemo slovenske muslimane? Po poreklu so, kot sem že večkrat zapisala, slovenski muslimani večinoma Bošnjaki. Po razpadu Jugoslavije in izginjanju jugoslovanske identitete, so se ljudje v veliki meri oprijeli verske identitete. V tem smislu bi težko rekli, da za muslimane v Bosni in Hercegovini, posledično tudi v Sloveniji, velja teorija sekularizacije. Po drugi strani pa Tule navaja podatek, da le 3 % ljudi v Bosni in Hercegovini, ki se sicer deklarirajo kot muslimani, redno obiskuje džamije. Zanimivo bi bilo v Sloveniji narediti raziskavo, kot so jo naredili francoski sociologi, v kateri bi ljudi, ki se deklarirajo kot muslimani, povprašali podrobneje o tem, kaj to zanje pomeni (ali prakticirajo vero, se zgolj deklarirajo kot muslimani ali so muslimani le po poreklu). Tako kot v večini zahodnih družb tudi v Sloveniji in tudi za muslimane v Sloveniji vsaj delno velja individualizacijska teorija. Delno pravim zato, ker tako islam kot bošnjaška tradicija v marsičem poudarjata pomen družine in družbe, ne toliko posameznika. Že na podlagi tega, da se članarina v Islamsko skupnost ne plačuje na osebo temveč na družino, vidimo, da individualizacijska teorija za slovenske muslimane ne drži v celoti. Ker pa muslimani niso izolirana skupnost in živijo v širšem slovenskem in evropskem okolju, se tudi pri njih izraža naraščajoči individualizem. Kolikor vem, konkretnih podatkov sicer ni, lahko pa iz osebnih izkušenj povem, da tudi slovenski muslimani, sploh bolj izobraženi, iščejo v religiji nekaj bolj osebnega, duhovnega. Na tem mestu lahko povežem individualizacijsko teorijo in teorijo trga. Pravzaprav lahko grem na zelo konkreten primer in povežem ti dve teoriji s slabo izkoriščenim potencialom izobraženih prostovoljcev v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji. Posamezniki torej želijo od vere nekaj več kot le zgolj

institucionalno obredje, želijo več duhovnosti. Po teoriji trga lahko institucionalizirana religijska skupnost, v tem primeru Islamska skupnost v Republiki Sloveniji, odreagira in s tem pridobi nove člane (podpornike, simpatizerje, prostovoljce, ...) ali ne odreagira in te ljudi prepusti bodisi drugim organizacijam bodisi popolnoma zasebni sferi. Po mojem mnenju v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji tukaj naredijo premalo. Bistveno bolj kot neizkoriščen potencial izobraženih prostovoljcev je v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji pereč problem neustrezna kadrovska slika. Že v sedanjem obsegu dela se kaže pomanjkanje kadrov, glede na načrtovane aktivnosti v IKC in željo, da bi tako muslimanom kot vsem ostalim IKC ponudil čim več, pa še toliko bolj. V Skupnosti bodo morali zagotoviti sredstva za nove zaposlitve, če bodo želeli uresničevati zastavljene cilje. Poleg novih zaposlitev sem predlagala tudi izdelavo sistematizacije delovnih mest, s katero bi na novo razdelili naloge in pristojnosti na določenih delovnih mestih ter zaposlitev osebe, ki bi skrbela za razvoj kadrov in sistematično delo z prostovoljci. Glede na to, da velika večina kadrov Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji prihaja iz druge države, je izredno pomembna njihova vključitev v slovensko okolje. Če se bodo duhovni vodje slovenskih muslimanov v Sloveniji počutili le kot začasni prebivalci, bodo težko razumeli življenje ljudi, ki so v Sloveniji doma in v Sloveniji vidijo svojo prihodnost. Menim, da bi lahko imela Islamska skupnost zelo pozitivno vlogo v življenju slovenskih muslimanov, če bi jim pomagala, da bi zavzemali držo polnopravnih državljanov. Današnja slika je precej drugačna. Ni redek pojav, ko oseba, ki je rojena v Sloveniji, je končala šolanje v Sloveniji, dela v Sloveniji, ima slovensko državljanstvo, sebe nikoli ne deklarira za Slovenca oziroma Slovenko. Zakaj? Ljudje težko dojemajo, da bi lahko bili hkrati in Slovenci in muslimani. Če sam sebe dojemam kot tujca, je nerealno pričakovati, da te drugi ne bodo. Je to drža in temelj, ki bo slovenskim muslimanom pomagal v boljšo prihodnost ali jih bo pustil na robu družbe?

9 LITERATURA

1. *Agencija za statistiku BiH*. Dostopno prek: <http://www.bhas.ba/index.php> (13. april 2016).
2. *Al Jazeera Balkans*. 2012. Dostopno prek: <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/status-bosnjacke-zajednice-u-makedoniji> (31. marec 2016).
3. *Amnesty International*. 2016. Letno poročilo 2015/16: Slovenija. Dostopno prek: <http://www.amnesty.si/lp-slovenija.2> (14. april 2016).
4. Babič, Blaž, Srečo Dragoš, Rafael Zupančič, Elena Pečarič in Maja Fakin. 2007. *Mala dežela velike diskriminacije*. Ljubljana: KUD Priložnost.
5. Baltić, Admir. 2009. *Bošnjaška kultura od prostovoljstva k profesionalizaciji*. Ljubljana: Bošnjaška kulturna zveza Slovenije.
6. Barišić, Srđan. 2008. Muslimani i raspad SFRJ. *Peščanik*, 4. september. Dostopno prek <http://pescanik.net/muslimani-i-raspad-sfrj/> (4. april 2016).
7. *BBC*. Dostopno prek: http://www.bbc.co.uk/serbian/balkans_muslims_serbian/index.shtml (31. marec 2016).
8. Bećirović, Denis. 2012. *Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini za vrijeme Avnojske Jugoslavije: (1945–1953)*. Zagreb: Bošnjačka nacionalna zajednica.
9. Begović, Nedim, ur. 2013. *Vakufi u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Islamska zajednica z Bosni i Hercegovini, Vakufska direkcija Sarajevo.
10. Cardini, Franco. 2003. *Evropa in islam: zgodovina nekega nesporazuma*. Ljubljana: Založba/*cf., Modra založba – Delajmo Evropo.
11. Cvitković, Ivan. 1996. *Sociologija religije*. Sarajevo: Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta.
12. Cvitković, Ivan. 2011. *Moj susjed musliman*. Zagreb: Školska knjiga.
13. Črnič, Aleš. 2005. Islam in sodobnost. *Časopis za kritiko znanosti* XXXIII (221): 237–240.
14. Črnič, Aleš. 2013. Kar ena petina Slovencev verjame v reinkarnacijo. *Delo*, 4. marec. Dostopno prek: <http://www.delo.si/zgodbe/ozadja/dr-ales-crnic-kar-ena-petina-slovencev-verjame-v-reinkarnacijo.html> (4. april 2016).

15. Čimić, Esad. 1998. Nacija i religija. V *Etničnost, nacija, identitet, Hrvatska i Europa*, ur. Ružica Čičak Chand in Josip Kumpes, 121–133. Zagreb: Institut za migracije i narodnosti, Hrvatsko sociološko društvo.
16. Dragoš, Srečo. 2002. Islam in suicidalno podalpsko pleme. V *Poročilo skupine za spremljanje nestrpnosti* (2), ur. Kuhar Roman in Tomaž Trplan, 35–53. Ljubljana: Mirovni inštitut.
17. --- 2004. Islamofobija na Slovenskem. V *Poročilo skupine za spremljanje nestrpnosti* (3), ur. Kuhar Roman in Tomaž Trplan, 10–27. Ljubljana: Mirovni inštitut.
18. --- 2014. Verska svoboda. V *Osnovni pojmi državljanske vzgoje*, ur. Mitja Sardoč, 51–57. Ljubljana: Zbirka Civitas.
19. --- 2016. Begunci in avtoritarnost. V *Kako misliti „begunsko krizo“*, ur. Ana Mlekuž, 14. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
20. Đogić, Osman. 2006. *Zaustavite Izlazim*. Zenica: Emanet.
21. Đogić, Osman. 2016. Intervju z avtorico. Ljubljana, 15. februar.
22. *Finančni urad Republike Slovenije*. Dostopno prek: http://www.fu.gov.si/davki_in_druge_dajatve/podrocja/dohodnina/letna_odmera_dohodnine/#c1072 (4. februar 2016).
23. Göle, Nilüfer. 2011. The Public Visibility of Islam and European Politics of Resentment: The Minarets – Mosques Debate. *Philosophy Social Criticism* 37, maj. Dostopno prek: <http://psc.sagepub.com/content/37/4/383.full.pdf+html> (4. februar 2016).
24. Grabus, Nedžad. 2011. *Sožitje je naša pot: intervjuji in govori muftija dr. Nedžada Grabusa: 2006–2010*. Ljubljana: Kulturno-izobraževalni zavod Averroes.
25. --- 2012. Islam in sekularna država. *Bogoslovni vestnik* 72: 533–542.
26. Hasanbegović, Zlatko. 2007. *Muslimani u Zagrebu 1878–1945. Doba utemeljenja*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.
27. Hasani, Mustafa, ur. 2011. *Vakufi u Bosni i Hercegovini, Naučni skup, Zbornik radova*. Sarajevo: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, Vakufska direkcija.
28. Hauptman, Jasmina. 2012. *De/sekularizacija v postjugoslovanskih družbah (državah)*. Diplomsko delo. Ljubljana. FDV. Dostopno prek http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska_dela_1/pdfs/mb11_hauptman-jasmina.pdf (2. februar 2016).

29. Hazdovac Bajić, Nikolina. 2012. Bosanskohercegovački muslimani između sekularizacije i desekularizacije. *Prikazi, Migracijske i etničke teme* 29: 433–448. Dostopno prek file:///C:/Users/User/Downloads/Prikaz_2.pdf (3.marec.2016).
30. *IFIMES*. Dostopno prek: <http://www.ifimes.org/ba/7965-sandzak-regija-koja-povezuje-ili-deli-srbiju-i-crnu-goru> (31. februar 2016).
31. Ifversen, Jan in Christoffer Kølvræ. 2009. Evropska sosedska politika kot politika identitete. *Časopis za kritiko znanosti* 37 (235/236): 46–67.
32. *Islamska skupnost v Republiki Sloveniji*. Dostopno prek: <http://www.islamska-skupnost.si/> (4. februar 2016).
33. Islamska skupnost v Republiki Sloveniji. 2010. *Statut Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: interni akt Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji.
34. Jahić, Adnan. 2010. *Islamska zajednica z Bosni i Hercegovini za vrijeme monarhističke Jugoslavije: (1918–1941)*. Zagreb: Islamska zajednica z Hrvatskoj.
35. Jaklič, Marko. 2004. Najbolj (družbeno) neodgovorni so izgubarji. *Finance* 227, (22. november).
36. *Jutarnji list*. Dostopno prek: <http://www.jutarnji.hr/nezad-grabus--politika-je-vaznija-od-teologije/232969/> (16. februar 2016).
37. Kalčič, Špela. 2007. Slovenski muslimani: kdo so, organiziranosti in državnopravno normiranje v antropološki presoji. *Dve domovini* 26. Dostopno prek: file:///C:/Users/User/Downloads/URN-NBN-SI-DOC-NZ8R6T8E.pdf (20. april 2016).
38. Kranjc Vrečko, Fanika, ur. 2012. *Verstva v dialogu s sodobno kulturo, Zbornik povzetkov mednarodnega ekumenskega, medverstvenega in medkulturnega simpozija*. Maribor: Univerza v Ljubljani, Teološka fakulteta.
39. *Lemonde*. Dostopno prek: http://www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2015/01/21/que-pese-l-islam-en-france_4559859_4355770.html (5. Maj 2016).
40. Makarovič, Matej, Borut Rončević, Matevž Tomšič, Nevenka Podgornik in Jana Suklan. 2013. *Slovenski utrip 10/2013: Medkulturni odnosi*. Nova Gorica: Fakulteta za uporabne družbene študije v Novi Gorici. Dostopno prek: http://www.fuds.si/sites/default/files/porocilo_su_okt13.pdf (31. februar 2016).

41. Mastnak, Tomaž. 1996. *Kristjanstvo in muslimani*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
42. Medžlisi islamske zajednice Rijeka. Dostopno prek: <http://www.medzlis-rijeka.org/> (12. oktober 2015).
43. Mercina, Jure. 2011. *Podjemna ali avtorska pogodba?* Dostopno prek: <http://mladipodjetnik.si/podjetniski-koticek/poslovanje/podjemna-ali-avtorska-pogodba> (8. april 2016).
44. Musa, Aisha. 2010. Are Christian churches allowed in Muslim countries? *Examiner*, 19. julij. Dostopno na: <http://www.examiner.com/article/are-christian-churches-allowed-muslim-countries> (6. februar 2016).
45. Neimarlija, Hilmo. 2005. *Sociološke teme i perspektive*. Sarajevo: Fakultet islamskih nauka.
46. Norris, Pippa in Ronald, Inglehart. 2004. *Sacred and Secular. Religion and Politics Worldwide*. Cambridge: Cambridge University Press.
47. *Obligacijski zakonik (OZ-UPB1)*. Ur.l.RS 97/2007 (11. oktober 2001).
48. Osolnik, Marko. 2003. Muslimani v zahodni Evropi med integracijo in getoizacijo. *Teorija in praksa* 40 (1): 696–705.
49. Pašić, Ahmed. 2005. *Islam in muslimani v Sloveniji*. Tržič: Učila International.
50. Pašić, Ahmed. 2006. *Islam in moderni zahod: integracija islamskih skupnosti v moderne zahodne družbe*. Kranj: Gorenjski glas.
51. Petkovšek, Gregor Abdalkarim. 2013. *Islam v Evropi*. Ljubljana: Zavod Abraham
52. *Pew Research*. Dostopno prek: <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2015/11/17/5-facts-about-the-muslim-population-in-europe/> (31. februar 2016).
53. Porić, Nevzet. 2016. Intervju z avtorico. Ljubljana, 4. februar.
54. *Radio Sarajevo*. 2014. Dostopno prek: <http://radiosarajevo.ba/novost/159908/u-beogradu-zivi-120000-muslimana-gradu-je-potrebno-jos-najmanje-deset-dzamija> (5. april 2016).
55. Ramadan, Tarik. 2004. *Euro-američki muslimani i budućnost islama*. Sarajevo: Udruženje Ilmije Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.
56. Repovž, Grega. 2015. Nikab in burka. *Mladina*, 27. november. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/171036/nikab-in-burka/> (13. april 2016).

57. *Resnica Haq*. Dostopno prek: <https://www.facebook.com/ResnicaHaq/> (16. januar 2016).
58. Roy, Oliver. 2007. *Globalizirani islam*. Ljubljana: Založba Krtina.
59. *Siol*. 2012. Dostopno prek: <http://siol.net/novice/svet/sterbenc-ni-nakljucje-da-je-arabska-pomlad-vzniknila-v-tuniziji-in-egiptu-332068> (31. marec 2016).
60. *Slovenska muslimanska skupnost*. Dostopno prek: <http://www.smskupnost.si/> (4. februar 2016).
61. Smrke, Marjan in Hafner-Fink, Mitja. 2008. (Ne)religioznost in socialna distanca do izbranih družbenih manjšin v postsocialistični Evropi. *Teorija in praksa* 45 (3–4): 285–300.
62. Statham, Paul in Ruud Koopmans, Marco Giugni, Floerence Passy. 2006. Resilient or adaptable Islam? *Ethnicities* 5 (4): 427–459.
63. Stoddart, William. 2011. *Kršćani i muslimani: što kažu jedni o drugima?* Zagreb: V.B.Z. Zagreb.
64. Stolz, Jörg. 2008. A silent battle: Theorizing the effects of Competition Between Churches and Secular Institutions. *Review of Religious Research* 51 (3): 253–276.
65. Šterbenc, Primož. 2007. Intervju za bilten Slovenske muslimanske skupnosti. *Slovenska muslimanska skupnost*. Dostopno prek: http://www.smskupnost.si/index.php?option=com_content&task=view&id=60&Itemid=2 (14. april 2016).
66. --- 2014. Intervju v Mladini. *Mladina*, 5. september. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/159985/dr-primoz-sterbenc/> (14. april 2016).
67. --- 2015. Muslimanski svet je dejansko periferija, ki ji dominira Zahod. *Siol*, 15. januar. Dostopno prek: <http://siol.net/novice/slovenija/primoz-sterbenc-muslimanski-svet-je-dejansko-periferija-ki-ji-dominira-zahod-55887> (14. april 2016).
68. Teršek, Andraž. 2008. Constitution and the Clash of Cultures: Is There a Constitutional Right to Erect a Mosque? *Sortuz* 2 (2). Dostopno prek: <http://sortuz.org/revista/images/pdfsdic08/3%20andraz%20tersek.pdf> (4. februar 2016).
69. Tomšič Čerkez, Beatriz. 2005. Islamski verski objekti v Evropi: razprava med tradicijo in kontekstom. *AR. Arhitektura, raziskave* 2. Dostopno prek: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-NH8J8CFU> (4. februar 2016).

70. Tule, Edin. 2015. *Pozitivna zajednica: alati za izgradnju pojedinca i društva*. Sarajevo: Grafo Art.
71. *Ustava Republike Slovenije*. Ur. l. RS 42/97 (17. julij 1997).
72. *Ustavno sodišče Republike Slovenije*. Dostopno prek: <http://odlocitve.us-rs.si/sl/odlocitev/US23602?q=d%C5%BEamija> (4. februar 2016).
73. Utenkar, Gorazd. 2015. Vrhunci tedna: Burke nočemo, navad ne damo. *Delo*, 30. november. Dostopno prek: <http://www.delo.si/nedelo/vrhunci-tedna-burke-nocemo-navad-ne-damo.html> (13. april 2016).
74. Vobič Arlič, Nina. 2007. Slovenska nacionalna identiteta in islam. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo* 37 (235–236): 114–126.
75. *Zakon o avtorskih in podobnih pravicah (ZASP-UPB3)*. Ur.l.RS 16/2007 (23. februar 2007).
76. Zerouala, Faiza. 2014. Headscarf ban turns France's Muslim women towards homeworking. *The Guardian*, 3. oktober. Dostopno prek: <http://www.theguardian.com/world/2014/oct/03/france-muslim-women-home-working> (12. marec 2016).
77. Žitnik Serafin, Janja. 2008. *Večkulturna Slovenija: položaj migrantske književnosti in kulture v slovenskem prostoru*. Ljubljana: ZRC SAZU.
78. Žižek, Slavoj. 2016. Intervju za RTV Slovenije. *RTV Slovenije*, 10. januar. Dostopno prek: <http://www.rtv-slo.si/svet/pesimist-slavoj-zizek-o-hinavskem-odnosu-dobeguncev/383070> (14. april 2016).

PRILOGA A: AKT O SISTEMATIZACIJI DELOVNIH MEST V ISLAMSKI SKUPNOSTI V REPUBLIKI SLOVENIJI

Na osnovi določil 10. člena Zakona o delovnih razmerjih-1 (Uradni list RS, št. 21/2013) in po pooblastilu zakonitega zastopnika družbe je Zbor Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji dne ..... sprejel naslednji

AKT O NOTRANJI ORGANIZACIJI IN SISTEMIZACIJI DEL

1.	Delovno mesto:	Mufti
2.	Tarifni/plačilni razred:	
3.	Število izvajalcev:	1
4.	Pogoji za zasedbo delovnega mesta:	<ul style="list-style-type: none"> – najmanj visoka teološka (islamska) izobrazba, – vsaj 10 let neprekinjenega dela v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji ali tujini, – znanje slovenskega jezika, aktivno znanje arabskega ter vsaj enega svetovnega jezika, – uživati mora ugled in zaupanje pri muslimanih v Republiki Sloveniji.
5.	Opis delovnega mesta:	<ul style="list-style-type: none"> – daje usmeritve in naloge članom Mešihata ter nadzira njihovo izvajanje, – predlaga imenovanja in razrešitve verskih uslužbencev, tajnika ter strokovnih sodelavcev in nadzira njihovo delo, – zastopa Islamsko skupnost v Republiki Sloveniji.

1.	Delovno mesto:	Tajnik
2.	Tarifni/plačilni razred:	
3.	Število izvajalcev:	1
4.	Pogoji za zasedbo delovnega mesta:	<ul style="list-style-type: none"> – visokošolska izobrazba

5.	Opis delovnega mesta:	<ul style="list-style-type: none"> – strokovno vodi administrativna dela Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji in njenih organov, – vodi evidence vseh zaposlenih v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji.
----	-----------------------	--

1.	Delovno mesto:	Svetovalec za ekonomska in administrativna vprašanja
2.	Tarifni/plačilni razred:	
3.	Število izvajalcev:	1
4.	Pogoji za zasedbo delovnega mesta:	– visokošolska izobrazba ekonomske smeri
5.	Opis delovnega mesta:	<ul style="list-style-type: none"> – izvaja administrativna dela v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji in njenih organih, – opravlja enostavnejša računovodska dela, – pripravlja dokumentacije za zunanje računovodstvo.

1.	Delovno mesto:	Projektni vodja
2.	Tarifni/plačilni razred:	
3.	Število izvajalcev:	1
4.	Pogoji za zasedbo delovnega mesta:	– visokošolska izobrazba teološke (islamske) ali družboslovne smeri
5.	Opis delovnega mesta:	<ul style="list-style-type: none"> – vodi projekte Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji, – izvaja administrativna dela v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji.

1.	Delovno mesto:	Imam
2.	Tarifni/plačilni razred:	
3.	Število izvajalcev:	20
4.	Pogoji za zasedbo delovnega mesta:	<ul style="list-style-type: none"> – visokošolska izobrazba teološke (islamske) smeri, – opravljeno enoletno pripravništvo, – opravljen strokovnih izpit.

5.	Opis delovnega mesta:	<ul style="list-style-type: none"> – izvaja dnevne in periodične verske dejavnosti v določenem džematu v Republiki Sloveniji, – izvaja verouk, – izvaja duhovno oskrbo članov Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji. – vodi nekatere evidence, povezane z lastnim džematom, – Mešihatu Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji posreduje podatke in evidence iz lastnega džemata, – na območju svojega džemata predstavlja Islamsko skupnost v Republiki Sloveniji.
----	-----------------------	---

PRILOGA B: AKT O SISTEMATIZACIJI DELOVNIH MEST V ISLAMSKI SKUPNOSTI V REPUBLIKI SLOVENIJI PO OTVORITVI IKC – PREDLOG

Na osnovi določil 10. člena Zakona o delovnih razmerjih-1 (Uradni list RS, št. 21/2013) in po pooblastilu zakonitega zastopnika družbe je Zbor Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji dne ..... sprejel naslednji

AKT O NOTRANJI ORGANIZACIJI IN SISTEMIZACIJI DEL

1.	Delovno mesto:	Mufti
2.	Tarifni/plačilni razred:	
3.	Število izvajalcev:	1
4.	Pogoji za zasedbo delovnega mesta:	<ul style="list-style-type: none"> – najmanj visoka teološka (islamska) izobrazba, – vsaj 10 let neprekinjenega dela v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji ali tujini, – aktivno znanje slovenskega jezika, – aktivno znanje angleškega jezika, – aktivno znanje arabskega jezika, – osnovna računalniška znanja (urejanje besedil, delo s preglednicami in bazami podatkov, raba interneta), – uživati mora ugled in zaupanje pri muslimanih v Republiki Sloveniji.
5.	Opis delovnega mesta:	<ul style="list-style-type: none"> – daje usmeritve in naloge članom Mešihata ter nadzira njihovo izvajanje, – predlaga imenovanja in razrešitve verskih uslužbencev, tajnika ter strokovnih sodelavcev in nadzira njihovo delo, – zastopa Islamsko skupnost v Republiki Sloveniji, – sodeluje pri ustvarjanju strategij Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji.

1.	Delovno mesto:	Generalni sekretar
2.	Tarifni/plačilni razred:	
3.	Število izvajalcev:	1
4.	Pogoji za zasedbo delovnega mesta:	<ul style="list-style-type: none"> – visokošolska izobrazba, – najmanj 5 let delovne dobe v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji, – aktivno znanje slovenskega jezika, – aktivno znanje angleškega jezika, – osnovno znanje arabskega jezika, – osnovna računalniška znanja (urejanje besedil, delo s preglednicami in bazami podatkov, raba interneta), – zelo dobro poznavanje zakonodaje s področja neprofitnih organizacij in verskih skupnosti, – dobro poznavanje orodij odnosov z javnostmi.
5.	Opis delovnega mesta:	<ul style="list-style-type: none"> – strokovno vodi administrativna dela Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji in njenih organov, – koordinira delo vodij projektov, – ocenjuje delovno uspešnost vodij projektov, – za muftija pripravlja poročila o delovanju Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji in njenih organih, – sodeluje pri ustvarjanju strategij Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji.

1.	Delovno mesto:	Projektni vodja – Merhamet
2.	Tarifni/plačilni razred:	
3.	Število izvajalcev:	1
4.	Pogoji za zasedbo delovnega mesta:	<ul style="list-style-type: none"> – visokošolska izobrazba ekonomske ali družboslovne smeri – aktivno znanje slovenskega jezika, – aktivno znanje angleškega jezika, – osnovna računalniška znanja (urejanje besedil, delo s

		<p>preglednicami in bazami podatkov, raba interneta),</p> <ul style="list-style-type: none"> – zelo dobro poznavanje managementa pridobivanja sredstev, – zelo dobro poznavanje zakonodaje s področja delovanja humanitarnih organizacij.
5.	Opis delovnega mesta:	<ul style="list-style-type: none"> – izdeluje in izvaja programe za pridobivanje sredstev za Humanitarno društvo Merhamet in Islamsko skupnosti v Republiki Sloveniji, – izdeluje in vodi evidence donatorjev, – sodeluje pri organizaciji dela prostovoljcev, – sodeluje pri ustvarjanju strategij Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji.

1.	Delovno mesto:	Projektni vodja – Kulturno-izobraževalni zavod Averroes
2.	Tarifni/plačilni razred:	
3.	Število izvajalcev:	1
4.	Pogoji za zasedbo delovnega mesta:	<ul style="list-style-type: none"> – visokošolska izobrazba teološke (islamske) ali družboslovne smeri, – aktivno znanje slovenskega jezika, – aktivno znanje angleškega jezika, – osnovna računalniška znanja (urejanje besedil, delo s preglednicami in bazami podatkov, raba interneta), – poznavanje zakonodaje s področja kulture.
5.	Opis delovnega mesta:	<ul style="list-style-type: none"> – vodi projekte Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji, – sodeluje pri odnosih z javnostmi, – izdelava in izvedba projektov s področja marketinga in trženja – izvaja administrativna dela v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji, – sodeluje pri organizaciji dela prostovoljcev,

		<ul style="list-style-type: none"> – sodeluje pri ustvarjanju strategij Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji, – organizira izobraževanja za člane skupnosti in širšo javnost.
--	--	---

1.	Delovno mesto:	Vodja izobraževanja in kadrov
2.	Tarifni/plačilni razred:	
3.	Število izvajalcev:	1
4.	Pogoji za zasedbo delovnega mesta:	<ul style="list-style-type: none"> – visokošolska izobrazba pravne ali družboslovne smeri, – aktivno znanje slovenskega jezika, – aktivno znanje angleškega jezika, – osnovna računalniška znanja (urejanje besedil, delo s preglednicami in bazami podatkov, raba interneta), – dobro poznavanje delovnopravne zakonodaje Republike Slovenije, – osnovna znanja marketinga in trženja.
5.	Opis delovnega mesta:	<ul style="list-style-type: none"> – vodi postopke iskanja in izbire kadrov, – vodi kadrovske evidence, – organizira izobraževanja in skrb za razvoj kadrov, – ocenjuje uspešnost zaposlenih, – pripravlja in sodeluje pri izvedbi letnih razgovorov, – sodeluje pri ustvarjanju strategij Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji, – koordinira delo prostovoljcev Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji, – skrbi za izobraževanje prostovoljcev, – izdeluje in vodi baze prostovoljcev, – organizira izobraževanja za člane skupnosti in širšo javnost, – sodeluje pri trženjskih in marketinških dejavnostih.

1.	Delovno mesto:	Operativni vodja
2.	Tarifni/plačilni razred:	
3.	Število izvajalcev:	1
4.	Pogoji za zasedbo delovnega mesta:	<ul style="list-style-type: none"> – visokošolska izobrazba ekonomske ali družboslovne smeri, – aktivno znanje slovenskega jezika, – aktivno znanje angleškega jezika, – osnovna računalniška znanja (urejanje besedil, delo s preglednicami in bazami podatkov, raba interneta), – poznavanje osnov računovodstva, – poznavanje osnovnih predpisov s področja računovodstva.
5.	Opis delovnega mesta:	<ul style="list-style-type: none"> – izvaja administrativna dela v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji in njenih organih, – koordinira delo restavracije, – koordinira delo knjižarne, – koordinira nabavo, – opravlja enostavnejša računovodska dela, – pripravlja dokumentacijo za zunanje računovodstvo.

1.	Delovno mesto:	Blagajnik
2.	Tarifni/plačilni razred:	
3.	Število izvajalcev:	1
4.	Pogoji za zasedbo delovnega mesta:	<ul style="list-style-type: none"> – srednješolska izobrazba, – aktivno znanje slovenskega jezika, – osnovna računalniška znanja (urejanje besedil, delo s preglednicami in bazami podatkov, raba interneta).
5.	Opis delovnega mesta:	<ul style="list-style-type: none"> – sprejema vplačila v blagajno Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji, – vodi evidenco plačil, – vodi evidenco neplačnikov članarin,

		– opravlja predpripravo računovodske dokumentacije za zunanje računovodstvo.
--	--	--

1.	Delovno mesto:	Kuhar
2.	Tarifni/plačilni razred:	
3.	Število izvajalcev:	2
4.	Pogoji za zasedbo delovnega mesta:	– srednja kuharska šola
5.	Opis delovnega mesta:	– pripravlja jedi v skladu s halal določili, – naroča potrebščine, – pripravlja tedenske menije, – pripravlja ramazanske menije.

1.	Delovno mesto:	Natakar
2.	Tarifni/plačilni razred:	
3.	Število izvajalcev:	2
4.	Pogoji za zasedbo delovnega mesta:	– srednja gostinska šola, – osnovno poznavanje dela na računalniku, – osnovno znanje angleščine.
5.	Opis delovnega mesta:	– streže v restavraciji, – pomaga v kuhinji.

1.	Delovno mesto:	Glavni imam
2.	Tarifni/plačilni razred:	
3.	Število izvajalcev:	1
4.	Pogoji za zasedbo delovnega mesta:	– visokošolska izobrazba teološke (islamske) smeri – opravljeno enoletno pripravništvo, – opravljen strokovnih izpit, – najmanj 5 let delovnih izkušenj na ustreznem delovnem mestu v Islamski skupnosti v Republiki Sloveniji,

		<ul style="list-style-type: none"> – aktivno znanje slovenskega jezika, – aktivno znanje angleškega jezika, – aktivno znanje arabskega jezika, – osnovna računalniška znanja (urejanje besedil, delo s preglednicami in bazami podatkov, raba interneta).
5.	Opis delovnega mesta:	<ul style="list-style-type: none"> – izvaja dnevne in periodične verske dejavnosti v Islamskem kulturnem centru v Ljubljani, – skrbi za duhovno oskrbo članov Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji.

1.	Delovno mesto:	Imam
2.	Tarifni/plačilni razred:	
3.	Število izvajalcev:	19
4.	Pogoji za zasedbo delovnega mesta:	<ul style="list-style-type: none"> – visokošolska izobrazba teološke (islamske) smeri, – opravljeno enoletno pripravništvo, – opravljen strokovnih izpit, – aktivno znanje slovenskega jezika, – aktivno znanje angleškega jezika, – osnovna računalniška znanja (urejanje besedil, delo s preglednicami in bazami podatkov, raba interneta).
5.	Opis delovnega mesta:	<ul style="list-style-type: none"> – izvaja dnevne in periodične verske dejavnosti v določenem džematu v Republiki Sloveniji, – izvaja verouk za otroke in odrasle, – skrbi za duhovno oskrbo članov Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji, – vodi nekatere evidence, povezane z lastnim džematom, – Mešihatu Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji posreduje podatke in evidence iz lastnega džemata, – na območju svojega džemata predstavlja Islamsko skupnost v Republiki Sloveniji.

1.	Delovno mesto:	Mualima
2.	Tarifni/plačilni razred:	
3.	Število izvajalcev:	2
4.	Pogoji za zasedbo delovnega mesta:	<ul style="list-style-type: none"> – visokošolska izobrazba teološke (islamske) smeri, – aktivno znanje slovenskega jezika, – aktivno znanje angleškega jezika, – osnovna računalniška znanja (urejanje besedil, delo s preglednicami in bazami podatkov, raba interneta).
5.	Opis delovnega mesta:	<ul style="list-style-type: none"> – izvaja verouk za otroke in ženske, – opravlja administrativna dela, – opravlja delo v knjigarni.